

*Ján Bosco*

**Životopis mladíka Dominika Savia,  
chovanca Oratória sv. Františka Saleského**

## Úvodná poznámka k textu

Text tejto edície životopisu Dominika Savia je textom poslednej edície vydanej donom Boscom. Ide o **5. vydanie** (*Životopis mladíka Dominika Savia, chovanca Oratória sv. Františka Saleského s dodatkom o milostiach získaných na jeho príhovor*, vydané kňazom Jánom Boscom. 5. vydanie. Turín: Saleziánska tlačiareň a kníhkupectvo, 1878. 158 s.), porovnané (v zhode s predchádzajúcimi vydaniaми: *Životopis mladíka Dominika Savia, chovanca Oratória sv. Františka Saleského*, vydané kňazom Jánom Boscom. 1. vydanie. Turín: Tlač. G. B. Paravia a spol., 1859. 142 s.); ... 2. vydanie. Turín: Tlač. Italiana F. Martinengo a spol., 1860. 176 s.); *Životopis mladíka Dominika Savia, chovanca Oratória sv. Františka Saleského s dodatkom o milostiach získaných na jeho príhovor*, vydané kňazom Jánom Boscom. 3. rozšírené vydanie. Turín: Tlač. Italiana Fr. Martinengo a spol., 1861. 186 s.); ... 4. rozšírené vydanie. Turín: Tlačiareň Oratória sv. Františka Saleského, 1866. 156 s.); a porovnané aj s dotlačou 5. vydania (Turín: Saleziánska tlačiareň a kníhkupectvo, 1880. 158 s.) a s vydaním s komentárom Alberta Cavigliu (*Vydané a nevydané diela a spisy dona Bosca*. IV. diel. I. časť: *Životopis Dominika Savia*. Turín: SEI, 1942, s. 1 – 72). Avšak vynechali sme Dodatok o niektorých milostiach získaných od Boha na príhovor Dominika Savia (5. vydanie, 1878, s. 130 – 153), ktorý bol súčasťou 2. vydania z roku 1860 (*Získané milosti od Boha na príhovor Dominika Savia*, s. 152 – 172) spolu so siedmimi správami. V 3. vydaní z roku 1861 už bolo desať správ a zachovali sa aj v nasledujúcich vydaniach.

V poznámkach sú zaznačené textové variácie, ktoré sú najvýznamnejšie, alebo začlenená urobené v jednotlivých vydaniach. Najväčšia vsuvka sa začala celou XVI. kapitolou (Umrŕtovanie všetkých vonkajších zmyslov), pridaná v 2. vydaní z roku 1860. Keď sme pokladali za vhodné, vložili sme do poznámok aj iné informácie dokumentárneho a historického charakteru. Ak sa v texte nachádza číslo v okrúhlych zátvorkách, ktoré odkazuje na poznámku pod čiarou, znamená to, že táto poznámka bola už v originálnom texte alebo bola pridaná v niektorom ďalšom vydaní.

Pri číslovaní kapitol sme zachovali rímske číslice, ako to bolo v originálnych vydaniach.

Najdrahší chlapci,

viackrát ste sa dožadovali, aby som vám napísal niečo o vašom spolužiakovi Dominikovi Saviovi; urobil som, čo som mohol, aby som splnil toto vaše zbožné pranie. Tu je krátky a jednoduchý opis jeho života, ktorým sa k vám spokojne vraciam.

Vydaniu tejto práce sa postavili do cesty dve ťažkosti; prvá je kritika, ktorej je podrobený ten, kto píše o skutočnostiach, ktoré majú množstvo žijúcich svedkov. Verím, že túto ťažkosť som prekonal tým, že som vytvoril dielo, kde rozprávam len o takých veciach, ktoré som ja alebo vy videli a takmer všetky sú odložené, napísané a zaznačené vašou vlastnou rukou.

Ďalšou prekážkou bolo, že som musel viac rás hovoriť o sebe, pretože tento mladík žil zhruba tri roky v tomto dome, často sa dotýkam skutočností, ktorých som bol súčasťou. Verím, že aj túto prekážku som prekonal, keďže som splnil povinnosť historika, ktorý píše pravdivé fakty, bez prihliadania na osoby. Akokoľvek, ak nájdete nejaký fakt, kde hovorím o sebe s nejakou záľubou, prisúďte to veľkej náklonnosti, akú som mal k tomuto zosnulému priateľovi a ktorú prechovávam k vám všetkým; táto náklonnosť vám otvára vnútro môjho srdca, tak ako to robí otec, ktorý sa prihovára svojim milovaným.

Niektó z vás sa opýta, prečo som napísal životopis Dominika Savia a nie životopis iných mladíkov, ktorí žili medzi nami v povesti žiarivých čností. Je to pravda, drahí, že Božia Prozreteľnosť uznala za vhodné poslať mnohé modely čností; takými boli Gabriele Fascio, Luigi Rua, Camillo Gavio, Giovanni Massaglia<sup>1</sup> a ďalší – ale ich skutky neboli rovnako známe a zvláštne ako Saviove, ktorého spôsob života bol úplne nádherný. Inak, ak mi Boh dopraje zdravie a milosť, chcem zozbierať skutky týchto vašich čnostných spolužiakov a splniť vaše aj moje pranie dať vám o nich čítať a nasledovať ich v tom, čo je v zhode s vašim stavom.

Do tohto piateho vydania som pridal niekoľko správ, ktoré, dúfam, urobia ho zaujímavým aj pre tých, ktorí už čítali to, čo vyšlo v predchádzajúcich vydaniach.<sup>2</sup> Nateraz začnite ťažiť úžitok z toho, čo vám opisujem; a povedzte si v srdci to, čo hovorieval sv. Augustín: *Si ille cur non ego?* Ak jeden môj spolužiak – v mojom veku a na tom istom mieste – bol vystavený tým istým a možno aj väčším nebezpečenstvám, ale napriek tomu si našiel čas a spôsob, aby sa udržal ako verný nasledovník Ježiša Krista, prečo nemôžem to isté urobiť aj ja? Dobre si zapamätajte, že pravá nábožnosť nespočíva iba v slovách, treba prejsť ku skutkom.<sup>3</sup> Ak teda nájdete nejakú vec hodnú

---

1 *Gabriele Fascio (Fassio)*: zomrel v oratóriu v 1851 vo veku 13 rokov (P. STELLA, *Don Bosco nella storia economica e sociale. 1815 – 1870*, Roma, LAS, 1980, s. 630); na smrteľnej posteli prorokoval výbuch prachárne v Turíne, ktorý bol 26. apríla 1852 (G. BOSCO, *Memorie dell'Oratorio di S. Francesco di Sales dal 1815 al 1855*, Roma, LAS, 2011, s. 192). *Luigi Tommaso Rua*: narodený v Turíne (7. marca 1834). Giovanni a Giovanna Maria Ferrero, brat d. Michala Ruu; príkladný žiak školských bratov, neskôr robotník v „kovárskej dielni della canne“, navštevoval oratórium od zimy 1844; zomrel 25. februára 1851. *Carlo Giuseppe Gavio* (volaný *Camillo*): narodený v Tortone (Alessandria), vstúpil do domu oratória v novembri 1855, aby navštevoval kurzy sochárstva na Accademia Albertina; zomrel 27. decembra 1855 (P. STELLA, *Don Bosco nella storia economica e sociale*, s. 214). *Giovanni Celestino Filippo Massaglia*: narodený v Marmorite (Asti) 1. mája 1838 Pietrovi Giovannimu a Anne Marii Caresio; na Valdocco prišiel v novembri 1853; 30. septembra 1855 ho don Bosco obliekol do klerického odevu; kvôli ťažkej pľúcnej chorobe sa vrátil k rodine, kde zomrel 20. mája 1856 (*ibid.*, s. 214; porov. AAT, 12.12.3: *Registrum clericorum 1808 – 1847*, rubr. M, 1855).

2 V tomto piatom... *vytlačenom*: corr. un testo ins. ed. <sup>2</sup>1860: «Do tohto druhého vydania neskôr boli pridané rozličné dôležité správy, ktoré ho urobia zaujímavým aj pre tých, ktorí už čítali to, čo bolo napísané v prvom vydaní.»

3 Porov. *Jak* 2, 14 – 26.

obdivu, neuspokojte sa s tým, že poviete toto je pekné, toto sa mi páči. Skôr povedzte: *chcem sa usilovať robiť veci, o ktorých keď čítajú iní, ma povzbudzujú k úžasu.*

Nech Boh daruje vám a všetkým čitateľom tejto brožúrky zdravie a milosť využiť to, čo tu budú čítať; a Najsvätejšia Panna, ktorej mladý Savio bol horlivý ctiteľ, nech nám pomôže byť jedným srdcom a jednou dušou, aby sme milovali nášho Stvoriteľa, ktorý je jediný hodný byť milovaný nad každú vec, a verne mu slúžili po všetky dni nášho života.

## I. kapitola

### Rodisko – Povaha tohto mladíka – Jeho prvé čnostné skutky

Rodičia mladíka, o ktorom chceme napísať životopis, boli Karol Savio a Brigita, jeho manželka,<sup>4</sup> chudobní, ale statoční občania Castelnuova d'Asti (<sup>5</sup>), kraja, ktorý je od Turína vzdialený desať míľ.<sup>6</sup> V roku 1841 sa títo dobrí manželia nachádzali v ťažkom položení a bez práce. Odišli bývať do dedinky Riva (<sup>7</sup>), do kraja vzdialeného dve míle

---

4 Carlo Baldassarre Savio: narodený v Ranello, osada Castelnuovo d'Asti, 8. novembra 1815, Domenicovi a Caterine Chiare; ovdovel v roku 1871, bol prijatý do oratória, kde sa uplatnil ako zámočník; zomrel na Valdoccu 16. decembra 1891. Brigida Rosa Anna Dorotea Gaiato: narodená v Cerreto d'Asti 2. februára 1820 Giuseppe a Terese Tosino, povoláním krajčírka; zomrela v Mondoniu 14. júla 1871. Carlo a Brigida sa vzali 1. marca 1840 v Cerreto d'Asti (porov. Výpis z atto di matrimonio v ASC A4920102); mali desať detí: prvý, Domenico Carlo, žil pár dní (3. – 18. november 1840); náš Dominik bol druhý; potom prišli Carlo (15. – 16. február 1844), Remondina (1845 – 1913), Maria (1847 – 1859), Giovanni (1850 – 1894), Guglielmo (1853 – 1865), Caterina (1856 – 1915?), Teresa (1859 – 1933), Luigia (1863 – 1864), porov. M. MOLINERIS, *Nuova vita di Domenico Savio: quello che le biografie di san Domenico Savio non dicono*, Colle Don Bosco (At), Ist. Sal. „Bernardi Semeria“, 1974, s. 24.

5 «V minulosti sa hlásila ku Castelnuovu di Rivalba, pretože patrila ku grófstvu Biandrate, ktorí boli pánmi toho kraja. Asi v roku 1300, keď ho prevzali astigiani, bol pomenovaný Castelnuovo d'Asti; v tom čase tu žilo veľa podnikavých ľudí, ktorí sa venovali obchodu v rozličných európskych mestách. Bola to vlast' mnohých slávnych ľudí. Preslávil ho Giovanni Argentero, známy ako *veľký lekár* storočia, narodený v Castelnuove d'Asti v roku 1513; napísal mnohé učené diela. Bol veľmi nábožný a silno oddaný veľkej Božej Matke, na jej počesť postavil Kaplnku Blahoslavenej Panny národa vo farskom Kostole sv. Augustína v Turíne. Jeho telesné pozostatky boli uložené v metropolitnom kostole aj s nápisom na jeho počesť, ktorý sa doteraz zachoval. Aj mnohé ďalšie osobnosti preslávil tento kraj, naposledy kňaz Jozef Cafasso, najchvályhodnejší človek pre svoju nábožnosť, teológiu a lásku k chorým, väzneným, odsúdeným na popravu a nešťastníkom v každom smere. Narodil sa v roku 1811 a zomrel v roku 1860 (V. Casalis, slov.)» (poznámka ins. ed. 41866). Tieto poznámky sú z G. CASALIS, *Dizionario geografico storico-statistico-commerciale degli Stati di S. M. il Re di Sardegna*, vol. IV, Torino, Cassone-Marzorati-Vercellotti, 1837, s. 196 – 200; Cafassov profil je publikovaný v *Letture cattoliche*: G. BOSCO, *Biografia del sacerdote Giuseppe Cafasso esposta in due ragionamenti funebri*, Torino, Tip. G. B. Paravia e Comp., 1860.

6 Castelnuovo d'Asti (dnes Castelnuovo Don Bosco): obec v provincii Asti; vtedy mala 3332 obyvateľov (podľa sčítania ľudu v roku 1848), rozprestierala sa medzi okresným mestom a štyrmi osadami Morialdo, Bardella, Nevissano, Ranello (porov. G. STEFANI, *Dizionario generale geografico-statistico degli Stati Sardi desunto dalle più accreditate opere corografiche, dalle recenti statistiche ufficiali e da documenti inediti*, Torino, Pomba, 1855, s. 272). *Desať míľ*: 25 kilometrov; piemontská míľa bola 2,5 kilometra (porov. G. BOSCO, *Il sistema metrico decimale ridotto a semplicità... ad uso degli artigiani e della gente di campagna*, Torino, Gio. Battista Paravia e Comp., 1849, s. 45).

7 «Diecéza Riva di Chieri, aby sa odlišila od iných krajov s týmto názvom. Je vzdialená štyri kilometre od Chieri. Cisár Federico listinou z roku 1164 dosadil grófa Biandrateho do oblasti Riva di Chieri. Neskôr bola odstúpená astigianom. V šestnástom storočí pod vládou rodu Savojských –

od Chieri, kde manžel začal pracovať ako zámočník – tomuto remeslu sa v mladosti vyučil. Ešte kým bývali v tomto kraji, Boh požehnal ich manželstvo synom, ktorý mal byť ich potešením. Narodil sa 2. apríla 1842. Keď ho priniesli do kostola, aby sa znovuzrodil krstnou vodou, dali mu meno Dominik.<sup>8</sup> Táto vec by sa sama osebe zaobišla bez povšimnutia, ale ako neskôr uvidíme, pre nášho chlapca to bolo dôležité. Sotva Dominik dosiahol druhý rok života, jeho rodičia sa z istých dôvodov rozhodli vrátiť do svojho rodiska a usídlili sa na majeri Morialdo, ktorý patril k obci Calstelnuovo d'Asti.<sup>9</sup>

Všetku starostlivosť dobrí rodičia zamierovali na kresťanskú výchovu svojho dieťaťa, ktoré im už vtedy bolo na veľkú radosť. Od prirodzenosti mal dobrú povahu a srdce zrodené pre nábožnosť. S podivuhodnou ľahkosťou sa naučil ranné a večerné modlitby, ktoré už od štyroch rokov recitoval sám. Aj v tých rokoch, keď je odbiehanie prirodzené, úplne visel na svojej mame; a ak sa od nej niekedy vzdialil, tak len preto, že sa utiahol do nejakého kútika v dome, aby sa mohol slobodnejšie pomodliť.

„Od svojho najútlejšieho veku,“ hovoria jeho rodičia, „keď deti ešte nedokážu premýšľať a stále vyrušujú a sužujú svoje matky, vo veku, keď chcú všetko vidieť, chytať a ešte aj dávať do úst, náš Dominik nám nikdy nespôsobil ani najmenšiu nepríjemnosť. Nielenže bol poslušný a pripravený splniť každú žiadosť, ale usiloval sa robiť veci, o ktorých si myslel, že nám tým spôsobí radosť.“

Zaujímavé a časom radostné boli spôsoby, ako vítal otca, keď ho videl vracat' sa domov po práci. Bežal mu v ústrety a chytil ho za ruku, niekedy sa mu hodil okolo krku a hovoril mu: „Drahý ocko, však ste unavený? Toľko pre mňa pracujete a ja nie som dobrý, robím vám len nepríjemnosti. Budem prosiť dobrého Boha, aby vás obdaroval svätosťou a aby ja som bol dobrý.“ Týmito slovami ho odprevadil domov a ukázal na stoličku alebo stolček, aby sa posadil, robil mu spoločnosť a túžil sa k nemu. „Toto bolo pre mňa,“ hovoril otec, „príjemnou útechou v mojich námahách. Nevedel som sa dočkať, ponáhlal som sa domov, aby som mohol jemne pobožkať môjho Dominika, ktorého som miloval z celého srdca.“ Jeho nábožnosť rástla rýchlejšie ako jeho vek. Už od štyroch rokov ho nebolo treba upozorňovať, aby sa modlil ranné a večerné modlitby, modlitby pred a po jedle, Anjel Pána; skôr on sám pozýval domácich modliť sa, ak sa pozabudli.

Jedného dňa sa stalo, že jeho rodičia zasadli za stôl a vyrušení nejakým hurhajom začali jesť. „Ocko,“ povedal pozorný Dominik, „ešte sme nevzývali Pánovo požehnanie pre náš pokrm.“ Keď to povedal, sám urobil znak svätého kríža a odriekal zvyčajnú modlitbu. Inokedy jeden návštevník ich domu tiež začal jesť bez toho, aby prejavil nejaký náboženský úkon. Dominik, keďže sa ho neopovážil napomenúť, zarmútený sa utiahol do kúta. Keď sa ho rodičia pýtali, prečo sa tak správa, odpovedal: „Ja som si netrúfal sadnúť za stôl s niekým, kto sa pustí do jedenia ako zvery.“<sup>10</sup>

---

monsignor Agostino della Chiesa a Bonino vo svojom lekárskom životopise veľa hovoria o slávnych osobnostiach, ktoré sa tam narodili» (poznámka ins. ed. 41866). Správy o Riva pri Chieri sú s niekoľkými chybami z CASALIS, *Dizionario geografico*, vol. XVI (1847), s. 243 – 248. V tých rokoch Riva mala 2869 obyvateľov (porov. G. STEFANI, *Dizionario generale*, s. 986).

8 Narodil sa o deviatej ráno; pokrstený bol v ten istý deň, «večer o piatej», dali mu mená *Dominik Jozef* (na počesť starých rodičov); krstní rodičia boli: stolár Giovanni Batt. Gianoglio a roľníčka Luigia Savio (porov. APARC, *Liber baptizatorum*, 1842, atto n. 30; ASC A4920103: *Estratto dell'Atto di nascita e battesimo*).

9 Don Bosco píše *Murialdo*, bola to výslovnosť v dialekte. Dom, kde Saviovcia bývali, sa nachádzal asi sto krokov od kaplnky v Morialde. Rodina sa do Morialda presunula v novembri 1843 (v tom čase sa sezónni roľníci premiestňovali okolo 11. novembra, na sviatok sv. Martina); tam sa im 15. februára 1844 narodil tret'orodený syn Carlo, ktorý žil iba deň (porov. APSAC, *Liber mortuorum*, 1844).

10 Stalo sa ... *zvery*: paragraf ins. ed. 41866.

## II. kapitola

### Správanie v Morialde – Krásne čnosti – Návšteva školy

Tu sú také veci, ktorým by sa ani nedalo uveriť, ak by neboli potvrdené, a tak vylúčené naše pochybnosti. Pridŕžam sa spisu, ktorý mi kaplán v tej osade <sup>(11)</sup> láskavo poskytol o tomto jeho drahom žiakovi.

„V prvých dňoch,“ hovorí, „keď som prišiel do osady Morialdo, často som videl chlapčeka, ktorý mal možno päť rokov, ako prichádzal do kostola v sprievode svojej matky. Jeho jasný pohľad, rozvážnosť osoby, nábožný postoj priťahovali na neho moje pohľady aj pohľady druhých. Ak sa niekedy stalo, že prišiel v čase, keď bol kostol zatvorený, prebehlo utešené predstavenie. Namiesto toho, aby pobehoval alebo bol hlučný, ako to v tom veku robia iní chlapci, kľakol si na prah dverí kostola a so sklonenou hlavičkou a zloženými rúčkami na hrudi sa vrúcne modlil, až kým sa dvere kostola neotvorili. Treba zdôrazniť, že niekedy bol povrch pokrytý blatom alebo padal sneh, alebo dážď; ale on na to nedbal a ako inokedy si kľakol a modlil sa.<sup>12</sup> Udivený a pohnutý jeho nábožnosťou som chcel vedieť, kto je toto dieťa, ktoré sa stalo objektom môjho obdivu, a dozvedel som sa, že je to syn zámočníka Karla Savia.

Keď ma neskôr stretával na ceste, už zďaleka začal dávať najavo radosť a vskutku ako anjel ma predišiel pozdravom. Neskôr začal chodiť do školy, a keďže mu nechýbal dôvtip a bol veľmi usilovný v plnení svojich povinností, za krátky čas urobil výrazný pokrok v štúdiu. Bol nútený rozprávať sa s mladými nezbedníkmi a pobehajmi, ale nikdy sa nestalo, že by som ho videl sporiť sa.

Ak niekedy došlo k zvade, pokojne znášal urážky od svojich spolužiakov a hneď sa od nich vzdialil. Ani si nespomínam, že by som ho videl, ako sa zúčastňuje na nebezpečných zábavách alebo čo i len minimálne vyrušuje v škole. Naopak, mnohí jeho spolužiaci ho pozývali, aby držal s nimi, aby si aj on robil posmešky zo starých ľudí, hádzal kamene, kradol ovocie alebo páchal škodu na poliach; ale on smelo nesúhlasil s ich správaním a odmietol zúčastniť sa na takom niečom.

Nábožnosť, o ktorej sme hovorili, keď sa modlil na prahu kostola, sa vekom nezmenšila. Ako päťročný sa naučil miništrovať na svätej omši a robil to nábožne. Chodil každý deň, a ak chcel miništrovať niekto iný, rovnako sa na nej zúčastnil s príkladným správaním.

Keďže bol mladý a malej postavy,<sup>13</sup> nemohol prenášať misál; a bolo zaujímavé vidieť

---

11 Poznámka v 1. vydaní (1859), aktualizovaná vo 4. vydaní z roku 1861: «Vtedy bol v osade kaplánom kňaz Giovanni Zucca z Morionda; aktuálne bývajúcí vo svojom kraji»; v 1. vydaní písal: «teraz bývajúcí v Buttigliere d'Asti». *Giovanni Battista Zucca*: narodený v Moriondo Torinese (26. marca 1818) Rodičia: Giovanni Battista a Maria Caterina Lusso; rovnako ako don Bosco, aj on mal klerickú obliečku v októbri 1835, bol jeho spolužiakom zo seminára v Chieri; po kňazskej vysviacke (21. mája 1842) slúžil ako učiteľ a kaplán až do smrti, ktorá nastala 16. októbra 1878 v osade Bausone di Moriondo (porov. AAT 12.12.3: *Registrum clericorum 1808 – 1847*, rubr. Z, 1835; AAT 12.3.12: *Registrum ordinationum 1836 – 1847*; *Calendarium liturgicum archidieocesis taurinensis... servandum anno MDCCCLXXIX*, Augustae Taurinorum, Botta, 1878, 86; MOLINERIS, *Nuova vita di Domenico Savio*, s. 63).

12 ... a tam sa utiahol ... k modlitbe: výraz ins. vo vydaní. <sup>4</sup>1866, aby sa nahradilo predchádzajúce: «a utiahol sa tam, aby sa modlil».

13 Dominikova postava vo chvíli smrti, podľa prof. Francesca Volanteho, ktorý robil identifikáciu pozostatkov, «mohla mať zhruba 1,5 metra» (porov. ASC A4920119, lett. F. Volante – F. Giraudi, 18. február 1950).

ho, ako sa nedočkavo približoval k oltáru, postavil sa na špičky a ruky držal, ako mohol, aby zo všetkých síl dosiahol na stojan. Ak mu kňaz alebo niekto iný chcel dať urobiť najdrahšiu vec na svete, neodniesol misál, ale priblížil stojan natoľko, aby ho mohol dosiahnuť; a on ho s radosťou preniesol na druhú stranu oltára.<sup>14</sup>

Často sa spovedal, a keď bol schopný rozlíšiť nebeský chlieb od pozemského chleba, bol pripustený k svätému prijímaniu, ku ktorému pristupoval so skutočne obdivuhodnou nábožnosťou. Keď som videl tú krásnu prácu, ktorú Božia milosť urobila v jeho nevinnej duši, viac ráz som si povedal: Hľa, mladík s najlepšimi nádejami. Boh chce, aby sa mu otvorila cesta, ktorá ho privedie k zrelosti vzácnych plodov“ (až potiaľto kaplán z Murialda).<sup>15</sup>

### III. kapitola

#### Môže ísť na prvé sväté prijímanie – Príprava – Skrúšenosť a spomienky na ten deň

Dominikovi nič nechýbalo k tomu, aby mohol byť pripustený k prvému svätému prijímaniu. Vedel naspamäť celý malý katechizmus, mal jasné vedomosti o tejto vznešenej sviatosti a horel túžbou, aby ju mohol požívať. Iba vek bol proti nemu, pretože v okolitých dedinách bola obyčaj, že deti nepristupovali k prvému svätému prijímaniu skôr, ako dovŕšili jedenásť alebo dvanásť rokov.<sup>16</sup>

Saviovi bežal iba siedmy rok života. Okrem detského vzhľadu<sup>17</sup> mal aj telíčko, ktoré ho robilo ešte mladším; preto kaplán nevedel, či ho pripustiť. Pýtal si radu od iných kňazov, ktorí dobre zvažili doterajšie vyučovanie, predčasné vedomosti a živé Dominikove priania, dali bokom všetky ťažkosti a pripustili ho, aby mohol mať po prvý raz účasť na anjelskom pokrme.<sup>18</sup>

Ťažko vyjadriť pocity svätej radosti, ktorou sa naplnilo srdce po takomto vyhlásení. Bežal domov a rozpovedal to matke; chvíľu sa modlil, chvíľu čítal; pred a po omši trávil veľa času v kostole, zdalo sa, akoby jeho duša už prebývala na anjelských vrchoch neba. V predvečer dňa určeného na prijímanie<sup>19</sup> volal svoju matku: „Mama,“ povedal jej, „zajtra idem na prijímanie; odpustite mi všetky nepríjemnosti, ktoré som vám v minulosti spôsobil: sľubujem vám, že budem oveľa lepší; budem pozorný v škole, poslušný, pokorný, úctivý ku všetkému, čo mi prikážete.“ Keď to povedal, bol taký

---

14 Rozprávanie je založené na pamätiach, ktoré zozbieral Michal Rua (ASC A4920138: *Memorie su Domenico Savio*, ms. Rua, s.d., f1r).

15 List dona Zuccu, ktorý je tu reprodukován s doplnkami a prispôsobený, je uložený v ASC A4920130: lett. G. B. Zucca – G. Bosco, 6. máj 1857.

16 V minulosti sa v Castelnouve deti pripúšťali k prvému svätému prijímaniu «v dvanástich rokoch, keď sa rozlíšilo, či sú schopné» (porov. *Relazione dello stato della Parrocchia di S. Andrea Apostolo del luogo di Castelnovo d'Asti* [1825], v AAT 8.2.12: *Relazione sullo stato delle chiese*, vol. II, f471r); najmä koncom štyridsiatych rokov mladí kňazi, ovplyvnení alfonziánskou morálkou a štúdiom v konvikte, v niektorých prípadoch začali tento vek anticipovať.

17 ... *vzhľadu*: korekcia v ed. 41866 predchádzajúceho: *vek*.

18 Don Bosco čerpá zo svedectva, ktoré zozbieral Michal Rua: «Kaplán, ktorý ho mal pripustiť, bol na pochybách pre mladý vek; ale žiadal o radu iných kňazov, ktorí chlapca tiež poznali, a oni ho vyzvali, aby ho pripustil, aby sa anjelik mohol priblížiť k anjelskému stolu.» (ASC A4920138: *Memorie su Domenico Savio*. Ms. Rua, s.d., f1r).

19 Prvé sväté prijímanie bolo iba na Veľkonočnú nedeľu, na Veľkonočný pondelok alebo na Druhú veľkonočnú nedeľu (v roku 1849 tieto dátumy pripadli na 8., 9. a 15. apríl).

dojatý, že začal plakať. Matka, ktorej sa od neho dostávalo len potešenia, bola tiež pohnutá a s námahou zadržala slzy. Potešila ho a povedala mu: „Spokojne choď, drahý Dominik, všetko je odpustené: pros Boha, aby ťa zachoval vždy dobrým, pros ho aj za mňa a za tvojho otca.“ Ráno toho pamätného dňa vstal načas, obliekol si svoje najkrajšie šaty a pobral sa do kostola, ktorý našiel ešte zatvorený. Klakol si na prah tak, ako to robil aj po iné razy, a modlil sa, až kým neprišli ďalšie deti a neotvorili sa dvere. Spoveď, príprava a poďakovanie po prijímaní trvalo päť hodín. Dominik vošiel do kostola prvý a vyšiel z neho posledný. Po celý ten čas nevedel, či bol v nebi, alebo na zemi.

Ten deň bol vždy pre neho spomienkou a môže sa nazvať skutočným začiatkom alebo skôr pokračovaním života, ktorý môže slúžiť ako vzor ktorémukol'vek vernému kresťanovi. Ešte mnoho rokov, keď rozprával o svojom prvom svätom prijímaní, stále bolo vidno na jeho tvári živú radosť. „Oh! Áno,“ zvykol hovoriť, „bol to môj najkrajší a veľký deň.“ Napísal si niekoľko spomienok, ktoré si chýlostivo uchovával v jednej modlitebnej knižke a ktoré si často čítal. Mohol som ich držať v rukách a vložím ich sem v ich originálnej jednoduchosti. Mali takýto obsah:

„Moje spomienky, keď som bol na prvom svätom prijímaní. Mal som sedem rokov. Dominik Savio, rok 1849.

1. Budem sa často spovedať a pristúpim k svätému prijímaniu vždy, keď mi to spovedník dovolí.
2. Chcem zasvätiť sviatočné dni.
3. Mojimi priateľmi budú Ježiš a Mária.
4. Radšej smrť ako hriech.“

Tieto spomienky, ktoré si často opakoval, boli ako sprievodcovia jeho skutkov až do konca života.

Ak by medzi tými, ktorí budú čítať túto knižočku, bol niekto, kto ešte len pristúpi k prvému svätému prijímaniu, veľmi vrúcne by som mu chcel odporučiť, aby si vzal príklad z mladého Savia. A odporúčam otcom a matkám rodín aj všetkým, ktorí majú nejaký vplyv na mladých, aby najväčšiu vážnosť prikladali tomuto náboženskému úkonu. Buďte presvedčení, že ak je prvé sväté prijímanie vykonané dobre, dáva pevný mravný základ celému životu;<sup>20</sup> a bolo by zvláštne, keby sa našiel niekto, kto si dobre vykonal túto slávnostnú povinnosť, ale nezrodil sa v ňom dobrý a čnostný život. Naopak, na tisíce sa rátajú mladí lapaji, kvôli ktorým sú zúfalí rodičia aj tí, ktorí sa o nich starajú; ale ak sa ide ku koreňom zla, zistí sa, že ich správanie je prejavom nedostatočnej alebo žiadnej prípravy na prvé sväté prijímanie. Lepšie je presunúť ho na neskôr alebo ešte lepšie je radšej si ho nevykonať, ako ho vykonať zle.

---

<sup>20</sup> ... vykonané dobre ... celému životu: ins. ed. <sup>5</sup>1878, aby sa pozmenilo predchádzajúce: *je to prvok celého života.*

## IV. kapitola

### Škola v Castelnouve d'Asti – Príkladná epizóda – Múdra odpoveď na zlú radu

Dominik už dávno pred ukončením prvých ročníkov školy mal byť poslaný inam, aby postúpil v štúdiách, ktoré mu nemohli zabezpečiť na vidieckej kaplánke. Dominikova požiadavka ležala jeho rodičom na srdci. Ale ako to uskutočniť, keď chýbali nevyhnutné prostriedky? Boh, najvyšší Pán všetkých vecí, zabezpečí nevyhnutné prostriedky, aby tento chlapec mohol kráčať k tej životnej ceste, ktoré ho volala. „Keby som bol vtáčkom,“ hovorieval niekedy Dominik, „chcel by som letieť ráno a večer do Castelnuova a takto pokračovať v mojich štúdiách.“

Jeho živá túžba študovať mu pomohla prekonať každú ťažkosť, a tak sa rozhodol odísť do obecnej školy, aj keď bola vzdialená skoro dve míle. Ajhľa, takmer desaťročný chlapec sa vydáva na cestu do školy, čo je tam a späť skoro šesť míľ za deň.<sup>21</sup>

Niekedy je nepríjemný vietor, slnko, ktoré spaľuje, blato, nepríjemný dážď. Ale to nič, znášajú sa všetky nepríjemnosti a prekonávajú sa všetky ťažkosti; v tejto poslušnosti svojim rodičom našiel prostriedok, ako sa učiť vede o spáse, a to mu stačilo, aby s radosťou toleroval každé nepohodlie.

Keď jedného horúceho letného dňa poobede asi o druhej hodine išiel do školy, pripojila sa k nemu postaršia žena a začala tento rozhovor:

- Môj drahý, nemáš strach ísť úplne sám po týchto cestách?
- Ja nie som sám, mám anjela strážcu, ktorý ma sprevádza na každom kroku.
- Asi je ťažká cesta v tejto horúčave, keď ju musíš prejsť štyrikrát za deň!
- Nič nie je ťažké, nič nie je namáhavé, keď sa pracuje pre pána, ktorý platí veľmi dobre.
- Kto je tento pán?
- Je to Boh Stvoriteľ, ktorý odmení aj pohár vody podaný z lásky k nemu.<sup>22</sup>

Tá istá osoba vyrozprávala túto udalosť niekoľkým priateľkám a svoje rozprávanie vždy zakončila slovami: „Chlapček, ktorý už v takom útlom veku prechováva takéto myšlienky, určite nechá o sebe počuť v kariére, ktorú nastúpi.“

Počas chodenia do školy kvôli niektorým jeho spolužiakom sa ocitla jeho duša vo veľkom nebezpečenstve.

V horúcich letných dňoch sa niektorí chlapci chodili kúpať raz do priekopy, raz do potokov alebo rybníkov a podobne. Keď sa viacerí chlapci kúpali spolu nahí, a niekedy na verejných miestach, bolo to nebezpečné pre telo, veď veľmi často lamentujeme nad utopenými chlapcami a inými osobami, ktorí prišli o svoj život utopením vo vode; ale omnoho väčšie nebezpečenstvo to bolo pre dušu. Koľkí mladí oľutovali stratu svojej nevinnosti pod zámienkou ísť sa kúpať s tými spolužiakmi a na tie neblahé miesta! Mnohí Saviovi spolužiaci mali vo zvyku chodiť tam. Nestačilo im, že sa išli kúpať sami, chceli naviesť aj jeho, a raz sa im podarilo zaviesť ho tam. Ale keď bol upozornený, že to bolo zlé, cítil hlboký zármutok; nikdy viac sa ho tam nepodarilo znovu dostať. Naopak, ľutoval a viackrát plakal nad tým, do akého nebezpečenstva dostal svoju dušu a svoje telo.<sup>23</sup> Navyše dvaja spolužiaci, ktorí boli najbezočivejší, zasadili nový úder. Takto

---

21 Šesť míľ: 15 kilometrov.

22 Porov. Mt 10, 42.

23 ... a raz sa im aj podarilo... telo: ins. ed. <sup>2</sup>1860, na upozornenie jedného žiaka z oratória, podľa

hovorili:

- Dominik, chceš ísť s nami pretekať sa?
- O aké preteky ide?
- Preteky v plávaní.
- Nie, ja nejdem, nie som obratný, bojím sa, že by som zahynul vo vode.
- Poď, je to veľmi príjemné. Tí, čo si idú zaplávať, už viac necítia horúčavu, majú veľmi dobrý apetít a budú zdravší.
- Ale ja sa bojím, že zahyniem vo vode.
- Ale no, neboj sa, my ťa naučíme to, čo je nevyhnutné; najprv sa budeš pozeráť, ako to robíme my, a potom budeš robiť to isté. Uvidíš nás plávať vo vode ako ryby a budeme robiť obrie skoky.
- A nie je hriech ísť na miesta, kde číha toľko nebezpečenstiev?<sup>24</sup>
- Vôbec nie, naopak, všetci tam chodia.
- Keď tam chodia všetci, ešte to neznamená, že to nie je hriech.
- Ak nechceš skočiť do vody, začneš pozorovať iných.
- Dost', som domotaný a neviem, čo povedať.<sup>25</sup>
- Poď, poď! Dávame ti slovo – nie je to zlé a my ťa vyslobodíme z každého nebezpečenstva.
- Prv ako by som urobil, čo mi hovoríte, chcem si ísť vypýtať dovoľenie od mojej mamy – ak mi dovoľí, pôjdem. Inak nejdem.
- Buď ticho, ty trušo, nie že to vykecaš svojej mamke! Určite ti nedovoľí ísť, naopak, povie to našim rodičom a horúčavu nám zaženú údermi trstenicou.<sup>26</sup>
- Oh! Ak ma moja mama nepustí, je to znak, že je to zlé, a preto tam nejdem; ak chcete, aby som bol k vám úprimný, poviem vám, že som bol podvedený a išiel som jediný raz, ale viac nepôjdem kvôli tomu, čo sa stalo; pretože na takýchto miestach vždy hrozí nebezpečenstvo, že môžeme zomrieť vo vode, alebo uraziť Pána.<sup>27</sup> Už mi tu nič nehovorte o plávaní; ak sa takáto vec nepáči vašim rodičom, nemali by ste ju viac robiť, lebo Pán trestá tie deti, ktoré robia veci proti vôli svojho otca a matky. Tak náš Dominik dal múdru odpoveď týmto zlým radcom, vyhol sa veľkému nebezpečenstvu. Ak by bol do neho padol, možno by stratil neoceniteľný poklad nevinnosti, čoho dôkazom sú tisíce smutných následkov.

---

ktorého Dominik mal podľahnúť nátlaku spolužiakov. G. B. Lemoyne referuje o reakcii dona Bosca počas „slovka na dobrú noc“, z ktorého zrekonštruoval preslov: «V týchto dňoch ste počuli niektoré upozornenia na základe určitých faktov zo života Dominika Savia, vášho spolužiaka, a okrem iných vecí som bol obvinený z klamstva. Popieralo sa, že Savio sa išiel kúpať. Áno, je to pravda, išiel sa kúpať! ... V rozprávaní však treba rozlíšiť dve okolnosti. Bol pozvaný dvakrát. Prvý raz sa nechal naviesť, ale keď sa vrátil domov a vyrozprával matke, čo sa stalo, upozornila ho, aby viac nešiel. A chudák Savio plakal, koľko len vedel, že urobil zle! Ale keď bol pozvaný druhý raz, rozhodne odmietol. Ja som chcel napísať a publikovať iba druhú príležitosť, lebo ten spolužiak, ktorý ho naviedol prvý raz a skúšal naviesť ho aj druhý raz, je v oratóriu. [...] Vedzte teda, aby som žijúceho spolužiaka ušetril smútku a aby som zakryl to, čo malo tvoriť jeho večné pohnutie, nebezpečenstvo, ktorému sa vystavil, aby zradil priateľa, vyrozprával som iba druhú udalosť. Chcel sa odhaliť sám» (MB 7, s. 148 – 149). Dotyčný spolužiak by mohol byť Giuseppe Antonio Zucca, narodený v Castelnouve 4. mája 1843, do oratória vstúpil 14. októbra 1856 (porov. APSAC: *Liber baptizatorum*, 1843; ASC E720: *Censimento dal 1847 al 1869*).

24 ... kde číha toľko nebezpečenstiev: ins. ed. <sup>5</sup>1878.

25 V 1. ed. (1859) tento rozhovor nasledoval po inom, ktorý bol vynechaný v nasledujúcich vydaniach: «Ak je zlé ísť, verím, že tiež je zlé vidieť iných.»

26 ... nám zaženú ... trstenicou: ins. ed. <sup>4</sup>1866.

27 ... ak chcete ... Pána: ins. ed. <sup>2</sup>1860.

## V. kapitola

### Jeho správanie v škole v Castelnuove d'Asti – Slová jeho učiteľa

Počas navštevovania tejto školy sa začal učiť správaniu k svojim spolužiakom. Ak videl spolužiaka, ktorý dával v škole pozor, bol úctivý, učentlivý, ktorý dobre ovládal učebnú látku, ktorý si plnil svoje povinnosti a ktorého azda aj učiteľ chválil, taký sa stával Dominikovým priateľom. Ak tam bol nejaký arogantný lapaj, ktorý si neplnil svoje povinnosti a rozprával škaredo alebo rúhavo, Dominik pred ním utekal ako pred morom. Tých, ktorí boli trochu pasívni, pozdravil, prejavil im nejakú službu, ak to bolo potrebné, ale neudržiaval s nimi žiadne priateľstvá. Jeho správanie v škole v Castelnuove d'Asti môže poslúžiť ako vzor pre každého mladého študenta, ktorý túži napredovať vo vedomostiach a v nábožnosti. Z tohto dôvodu urobím prepis posudku napísaný jeho učiteľom, kňazom donom Allorom Alessandrom, aj v súčasnosti obecným učiteľom tohto okresného mesta.<sup>28</sup> Tu je jeho správanie:

„Veľmi som rád, že môžem dať posudok o mladíkovi Dominikovi Saviovi, ktorý si za krátky čas tak vedel získať moju náklonnosť, že som ho mal rád s nežnosťou otca. Rád prijímam toto pozvanie, pretože si stále živo a s úctou dobre uchovávam v pamäti jeho štúdium, jeho správanie a jeho čnosti. Nemôžem však veľa povedať o jeho náboženskom správaní, pretože býval ďaleko a nemusel sa zúčastňovať stretnutí, v ktorých by určite zažiaril svojou pobožnosťou a nábožnosťou.

Keď ukončil 1. ročník základnej školy v Morialde, toto dobré dieťa požiadalo a úctivo aj bolo prijaté do 2. ročníka mojej základnej školy, presne 21. júna 1852;<sup>29</sup> tento deň žiaci zasväcujú sv. Alojzovi, ochrancovi mladých. Mal útlú postavu, vážny a pokorný výzor. Bol tichej povahy, príjemný, pokojný. Rovnako sa správal v škole aj mimo nej, v kostole aj vonku. Keď učiteľ zameral na neho svoj pohľad, myseľ alebo slová, zanechal ten najkrajší a obveseľujúci dojem. Možno povedať, že pre učiteľa je to vzácna odmena za námahy, ktoré neraz musí márne vynaložiť, aby udržal pozornosť nepozorných žiakov. Môžem potvrdiť, že Saviom bol nielen podľa mena, ale vždy sa tak prejavoval pri učení, v nábožnosti, počas rozhovorov so svojimi spolužiakmi a v každej činnosti. Od prvého dňa, keď prišiel do mojej školy, až po posledný deň v tom školskom roku a za štyri mesiace nasledujúceho roka nevšedne pokročil v štúdiu. Trvalo si zaslúžil prvé miesto v tom období a ostatné školské uznania a takmer vždy najlepšie známky zo všetkých predmetov, ktoré sa postupne vyučovali. Za takýmito úspešnými výsledkami v predmetoch nie sú len neobyčajné vlohy, ktorými bol obdarený, ale aj jeho veľká láska k učeniu a jeho čnosti.

Osobitný obdiv si napokon zaslúži aj to, ako usilovne si plnil aj tie najmenšie školské a kresťanské povinnosti, tiež vytrvalosť a pozoruhodne pravidelná školská dochádzka. Hoci bol telesne slabý, vždy bol zdravý, každý deň prešiel 4 kilometre cesty, a to

---

28 *Alessandro Giuseppe Allora*: narodený v Castelnuove d'Asti (18. január 1819) chirurgovi Giuseppe a Irene Vairo; Jána Bosca spoznal v Chieri na verejných školách a v seminári; klerickú obliečku mal 22. októbra 1837; na kňaza bol vysvätený 1. júna 1844 (porov. AAT 12.12.3: *Registrum clericorum 1808 – 1847*, rubr. A, 1837; AAT 12.3.12: *Registrum ordinationum 1836 – 1847*); navštevoval klerický konvikt a bol priateľom dona Cafassa, s ktorým si písali listy (porov. G. COLOMBERO, *Vita del servo di Dio D. Giuseppe Cafasso, con cenni sul Convitto ecclesiastico di Torino*, Torino, Fratelli Canonica, 1895, s. 404 – 431); celý život bol učiteľ a kaplán; zomrel v Castelnuove 3. marca 1885 (*Calendarium liturgicum... anno MDCCCXXXVI*, Taurini, Botta, 1885, s. 115).

29 21. júna, keď Dominik urobil predpísané skúšky, postúpil do vyššieho ročníka; školský rok trval do konca septembra, ale prakticky sa dalo prejsť do vyššieho ročníka aj počas roka.

opakoval štyrikrát medzi príchodom a návratom. Znášal to s obdivuhodným pokojom v duši a s prívetivým výzorom aj v nepohode zimného obdobia, keď bola ukrutná zima, keď padal dážď alebo sneh, za čo ho ako jeho učiteľ dávam za vzor ojedinelých zásluh. Ale keďže v tom istom roku 1852/53 tento dobrý žiak ochorel a jeho rodičia zmenili bydlisko, na moje veľké poľutovanie som tohto drahého žiaka nemohol viac učiť. Veľké a krásne nádeje, ktoré sa doňho vkladali, sa pomaly rozplývali a vo mne rástla obava, že kvôli nedostatočnému zdraviu a nedostatku prostriedkov nebude môcť pokračovať v štúdiách. O to viac som sa potešil, keď som sa dozvedel, že bol prijatý medzi mladých do Oratória sv. Františka Saleského, a tak sa mu otvorila cesta k vzdelaniu jeho zriedkavých vlôh a jeho žiarivej nábožnosti“ (*až potiaľto učiteľ zo školy*).<sup>30</sup>

## VI. kapitola

### Škola v Mondoniu (31) – Znáša ťažké osočovanie

Zdá sa, že Božia prozreteľnosť chcela, aby sa na tomto mladíkovi prejavilo, že tento svet je skutočným exilom, kde ako pútnici ideme z miesta na miesto;<sup>32</sup> alebo ešte lepšie, chcela, aby išiel a nechal sa spoznať v rozličných krajoch, čím by sa na viacerých miestach nastavilo zrkadlo jeho čnosti.

Na konci roku 1852 sa Dominikovi rodičia presťahovali z Morialda do Mondonia<sup>33</sup> – je to malá dedinka susediaca s Castelnouvom. Tam pokračoval v spôsobe života, ktorý praktizoval v Morialde a v Castelnuove; preto by som musel zopakovať to, čo o ňom napísali predchádzajúci učители, ako don Cugliero (34), ktorý ho poznal ako svojho žiaka

---

30 Svedectvo dona Alessandra Alloru – je tu verne zachované, uložené je v ASC A4920131: lett. A. ALLORA – G. BOSCO, 25. august 1857.

31 «Mondonio alebo Mondonio, alebo tiež Mondone je maličká dedinka s asi 400 obyvateľmi; vzdialená dve míle od Castelnouva d’Asti, ľahko dostupná po ceste, ktorá viedla cez kopec, neskôr bol urobený tunel. – Zmienka o tejto dedine siaha do roku 1034. V roku 1631 sa dostalo pod správu Savojských prostredníctvom vyhlášky Cherasca (V. CASALIS, *diz.*)» (nota ins. ed. 41866). Správy sú z CASALIS, *Dizionario geografico*, vol. X (1842), s. 600 – 601. V roku 1847 Mondonio malo 430 obyvateľov (porov. *Notizie della parrocchia di Mondonio da darsi in occasione della visita pastorale di Sua Ecc. Rev. ma Mons. Filippo Artico*, ms. del prevosto Domenico Grassi, 18. august 1847, v AVA: *Relazioni per visite pastorali*, 1847).

32 Porov. 2 Kor 5, 6 – 7.

33 K presťahovaniu došlo asi v zime 1852 – 1853 (MOLINERIS, *Nuova vita di Domenico Savio*, s. 83 uvádza február 1853): don Allora píše, že Dominik bol žiakom iba «niekoľko mesiacov» (ASC A4920131, lett. A. ALLORA – G. BOSCO, 25. august 1857, f1v); z druhej strany, siedmy Savio syn, Guglielmo, sa narodil v Mondoniu 20. apríla 1853 (porov. APSGM: *Liber baptizatorum*, an. 1853). Dominik bol birmovaný vo farnosti Castelnouvo (13. apríl 1853) mons. Luigim Morenom, biskupom v Ivrei (ASC 14020104: *Estratto di Atto di Cresima*), ale pri tej príležitosti birmovanci, ktorých bolo «viac ako 800», pochádzali z rozličných susedných farností, teda možno predpokladať, že Saviovcí už bývali v Mondoniu (porov. MOLINERIS, *Nuova vita di Domenico Savio*, s. 87).

34 Poznámka ins. ed. 1859, aktualizovaný v ed. 51878: «Kňaz Cugliero Giuseppe prežil niekoľko rokov ako benefikovaný kaplán v Pino di Chieri a po príkladnom živote odpočíval u Pána v tom istom kraji»; v 1. ed. (1859) hovorieval: «Kňaz Cugliero Giuseppe je momentálne benefikovaným kaplánom v Barbasiu, v osade Moncucco.» *Giuseppe Giovanni Cugliero (Curriero)*, narodený v Pino Torinese (27. júna 1808) Antoniovi a Margherite Casalegno; mal klerickú obliečku 27. októbra 1827 a za kňaza bol vysvätený 24. mája 1834 (porov. AAT 12.12.3: *Registrum clericorum 1808 – 1847*, rubr. C, 1827; AAT 12.3.11: *Registrum ordinationum 1834 – 1835*); svoje roky ukončil ako kaplán v Pino Torinese (fraz. Podio), kde zomrel 1. júna 1880 (*Calendarium liturgicum... anno MDCCCXXX*, Augustae Taurinorum, Botta, 1879, s. 83).

a napísal takmer rovnaký posudok. Vyberiem z neho iba niektoré špeciálne fakty a zvyšok vynechám, aby som sa neopakoval.

„Môžem povedať,“ píše, „že za dvadsať rokov, čo učím chlapcov, nikdy som nemal takého, ktorý by sa mohol v nábožnosti porovnávať so Saviom. Vekom bol mladý, ale múdry ako dokonalý muž. Jeho usilovnosť, vytrvalosť v štúdiu, vládnosť si získavali náklonnosť učiteľa a potešovali spolužiakov. Keď som ho pozoroval v kostole, bol som plný skutočného obdivu. Taká sústredenosť chlapca v takom rannom veku?! Viackrát som si povedal: Hľa, nevinná duša, ktorej sa otvorila slasti raja a ktorá so svojimi citmi ide obývať anjelské chóry v nebi.“

Medzi zvláštnymi faktami jeho učiteľ spomína nasledovný: „V jeden deň moji žiaci čosi vyviedli a vec bola taká vážna, že vinník by si zaslúžil vylúčenie zo školy. Delikventi predvídali túto skutočnosť, a tak sa dohodli, že pred učiteľom zvalia vinu na Dominika. Nemohol som uveriť, žeby bol schopný urobiť niečo podobné, ale žalobcovia vedeli obvinenie podať a tak presvedčivo vylíčiť, že som im uveril. Vošiel som teda do školy, právom nahnevaný kvôli neporiadku, ktorý sa stal; prehovoril som k vinníkovi všeobecne; potom som sa obrátil na Savia. „Bolo treba, aby si túto vec urobil ty?“ povedal som mu. „Nezaslúžil by si si byť okamžite vylúčený zo školy? Máš šťastie, že je to prvý raz, čo si niečo také vyviedol, inak... Nech je to naposledy!“ Stačilo, aby Dominik povedal jediné slovo na obhajobu, a jeho nevinnosť by vyšla najavo. Ale on mlčal: sklonil hlavu, ako ten, ktorému právom prisúdili vinu. Ale Boh ochraňuje nevinných a na nasledujúci deň boli odhalení praví vinníci, a tak sa ukázala Dominikova nevinnosť. Plný ľútosťi pre výčitky, ktoré som domnelému vinníkovi urobil, zobral som ho nabok. „Dominik,“ povedal som mu, „prečo si mi hneď nepovedal, že si nevinný?“ Dominik odpovedal: „Lebo vinník už mal toho v škole na rováši veľa a kvôli tomu by bol vyhodený zo školy, ja som dúfal, že mi bude odpustené, keďže to bolo prvé pochybenie, z ktorého som bol v škole obvinený; podobne rozmyšľal aj náš božský Spasiteľ, ktorý bol neprávom obvinený.“<sup>35</sup> Zmĺkol som, ale všetci obdivovali, s akou trpezlivosťou sa odplácal Savio dobrým za zlé, odhodlaný vytrpieť aj ťažký trest za svojho osočovateľa“ (*tolko don Cugliero*).<sup>36</sup>

## VII. kapitola

### Prvé stretnutie s ním – Zaujímavé epizódy z tohto stretnutia

To, čo chcem teraz vyrozprávať, môžem obsirnejšie predstaviť spolu s príslušnými okolnosťami, pretože takmer všetky sa stali pred mojimi očami a navyše aj v prítomnosti množstva mladých, ktorí všetci súhlasia s ich obsahom. Prebiehal rok 1854, keď mi spomínaný don Cugliero prišiel porozprávať o svojom žiakovi kvôli jeho mimoriadnym vloham a nábožnosti. „Tu vo vašom dome,“ hovoril, „môžete mať podobných mladých, ale ťažko bude mať niekoho, kto by ho predbehol v talente a čnostiach. Spoznajte ho a objavíte sv. Alojza.“ Dohodli sme sa, že mi ho pošle do Morialda, pretože často tam prichádzam s chlapcami z domu, aby som im doprial trošku

---

35 Porov. *I Pt 2*, 23.

36 Svedectvo dona Cugliera (19. apríl 1857) použil don Bosco veľmi voľne – rozširuje a dramaturizuje scénu s obvinením zo strany spolužiakov (možno ho doplnil inými správami), je uložené v ASC A4920129: *Cenni storici sulla vita del giovine Domenico Savio nativo di Riva di Chieri frazione borgata di S. Giovanni*, ms. Giuseppe Cugliero, 19. apríl 1857.

vidieka, ale práve v tom čase preto, aby sme si urobili novému a slávili sviatok Ružencovej Panny Márie. Bol prvý októbrový pondelok skoro ráno,<sup>37</sup> vidím, dieťa sprevádza jeho otec, ktorý sa blíži ku mne, aby sa so mnou rozprával. Jeho úctivá, usmievavá, no pritom pozorná tvár pritiahli môj pohľad.

– Kto si, – pýtam sa ho, – a odkiaľ prichádzaš?

– Ja som, – odpovie, – Savio, Dominik, o ktorom vám hovoril don Cugliero, môj učiteľ, a prichádzame z Mondonia.

Tak som ho zavolať trochu bokom a začali sme rozmýšľať o doterajšom štúdiu, o spôsobe života, ktorý doteraz viedol, nadobudli sme úplnú dôveru – on ku mne a ja k nemu. Spoznal som v tom mladíkovi dušu, ktorá bola úplne podľa Pánovho ducha, a zostal som nemálo prekvapený z práce, ktorú Božia milosť urobila už v takom útlom veku.

Po dlhšom zvažovaní, skôr ako som zavolať otca, povedal mi presne tieto slová: „Čo si teda myslíte? Zoberiete ma do Turína študovať?“

– Nuž zdá sa mi, že látka je dobrá.

– A na čo môže poslúžiť táto látka?

– Na ušitie pekného obleku, ktorý sa daruje Pánovi.

– Ja som teda látka; vy ste krajčír; nuž zoberte ma so sebou a urobte pekný oblek pre Pána.

– Obávam sa, že tvoja krehkosť nevydrží štúdium.

– Toho sa nebojte; Pán, ktorý mi doteraz dal zdravie a milosť, pomôže mi aj v budúcnosti.

– A keď ukončíš štúdium latinčiny, čo by si chcel robiť?

– Ak mi Pán dopraje toľko milosti, vrúcne si prajem vstúpiť do klerického stavu.

– Dobre. Teraz chcem vyskúšať, či máš na štúdium dostatočné vlohy: zober si túto knižočku (bola to brožúrka *Katolíckeho čítania*), dnes sa nauč túto stránku, zajtra sa vrátiš a prednesieš mi ju.

Keď som to povedal, nechal som ho voľne odísť šantit' s ďalšími chlapcami a dal som sa do rozhovoru s otcom. Neprešlo viac ako osem minút, keď sa priblížil Dominik, usmieval sa a povedal mi: „Ak chcete, prednesiem vám teraz moju stránku.“ Zobral som knihu a na moje počudovanie som zistil, že nielen od slova do slova sa naučil určenú stránku, ale že veľmi dobre pochopil význam vecí, ktoré obsahovala.

– Výborne, – povedal som mu, – v predstihu si sa naučil svoju úlohu, tak aj ja s predstihom odpoviem. Áno, vezmem ťa do Turína a odteraz si zaradený medzi mojich drahých synčekov. Aj ty odteraz začni prosit' Boha, aby pomohol mne aj tebe konať jeho vôľu.

Nevedel, ako lepšie vyjadriť svoju spokojnosť a vďačnosť, a tak ma chytil za ruku, stisol ju a viac ráz bozkal a nakoniec povedal: „Dúfam, že sa budem tak správať, aby ste sa nikdy nemuseli sťažovať<sup>38</sup> na moje správanie.“

---

37 Z ASC E720: *Censimento dal 1847 al 1869* vyplýva, že Dominik vstúpil do oratória 22. augusta 1854; ak by sme verili tomuto zdroju (nie je v súlade a je plný nepresností); stretnutie medzi donom Boscom a Dominikom by bolo pred týmto dátumom. Keďže chýbajú iné porovnania, uspokojíme sa s verziou dona Bosca.

38 ... *dúfam ... sťažovať*: ins. ed. <sup>3</sup>1861, aby sa opravilo predchádzajúce: *ubezpečujem, že sa nebudete sťažovať*.

## VIII. kapitola

### Prišiel do Oratória sv. Františka Saleského – Spôsob jeho života na začiatku

Je presne vo veku, keď sú mladí rozkolísaní a často menia predstavy o svojich túžbach; preto nezriedka sa stáva, že dnes súhlasí s jednou vecou, zajtra s inou; dnes výnimočným spôsobom praktizuje jednu čnosť, zajtra jej opak; no a tu, kto si nedáva pozor, často skončí so zlým výchovným výsledkom, ktorý sa mohol inak skončiť veľmi šťastne.

U nášho Dominika to tak nebolo. Všetky tie čnosti, ktoré sme videli, ako sa zrodili a rástli v rozličných štádiách jeho života, sa úžasne vyvíjali bez toho, aby jedna druhej boli na prekážku. Keď vstúpil do oratória, prišiel do mojej izby, aby, ako hovorieval, úplne sa odovzdal do rúk svojich predstavených.<sup>39</sup> Jeho zrak sa hneď zameral na jeden plagát, kde sú veľkými písmenami napísané nasledujúce slová, ktoré zvykol opakovať sv. František Saleský: *Da mihi animas, coetera tolle*.<sup>40</sup> Začal pozorne čítať a prial som si, aby pochopil ich zmysel. Preto som ho pozval, skôr, pomohol som mu ich preložiť a vypíchnúť ich význam: *Pane, daj mi duše, ostatné si vezmi*.

Chvíľku rozmýšľal a potom doložil: „Pochopil som; tu nejde o peniaze, ale o duše, pochopil som; dúfam, že aj moja duša bude súčasťou tejto činnosti.“

V jeho správaní bolo istý čas badať veľkú pravidelnosť; bolo možné obdivovať dôsledné zachovávanie pravidiel domu.<sup>41</sup> Usilovne sa pustil do učenia. Horlivo sa staral o všetky svoje povinnosti. S úľubou počúval kázne. Zakorenil si v srdci, že Božie slovo je sprievodca človeka na ceste do neba; teda každá dobrá myšlienka vypočutá v kázni bola pre neho nemennou spomienkou, ktorú už nezabudol. Každý mravoučný príhovor, každá výučba katechizmu, každá kázeň, hoci niekedy dlhá, bola pre neho stále pôžitkom. Ak niekedy počul čosi, čo nepochopil dobre, pýtal si vysvetlenie. Tu bol začiatok jeho príkladného spôsobu života, to vytrvalé napredovanie od čnosti k čnosti, tá presnosť v plnení svojich povinností, bez ktorých sa dá ťažko pohnúť. Aby sa mohol dobre naučiť pravidlá a poriadok domu, zdvorilo sa snažil priblížiť k niektorému zo svojich predstavených;<sup>42</sup> pýtal sa ho, dožadoval sa vysvetlenia a rady, prosil, aby ho vždy upozornili, keby videli, že zanedbáva svoje povinnosti. Úplne

---

39 Izba dona Bosca sa nachádzala na druhom poschodí budovy, ktorá bola dokončená v októbri 1853 ako prístavba Pinardiho domu, «v paralelnom krídle oproti Kostolu sv. Františka Saleského» (F. GIRAUDI, *L'Oratorio di don Bosco. Inizio e progressivo sviluppo edilizio della Casa Madre dei salesiani in Torino*, Torino, SEI, 1935, s. 124). Počas Dominikovo pobytu na Valdoccu bol zbúraný Pinardiho dom (1855), aby sa pripojil k budove z roku 1853 – až po Kostol sv. Františka Saleského (stavba sa ukončila v októbri 1856).

40 Výraz (vybraný z Gn 14, 21) sa nenachádza v spisoch sv. Františka Saleského – priniesol ho jeden žiak (*Lo spirito di S. Francesco di Sales vescovo e principe di Ginevra raccolto da diversi scritti di monsignor Gio. Pietro Camus vescovo di Belley...*, Venezia, Remondini, 1758, s. 129); pod vplyvom dona Cafassa si ho don Bosco vybral ako motto svojho kňazstva.

41 Na jeseň 1854 začala platiť obnovená verzia pravidiel oratória (zostala v rukopise až do roku 1877), prispôbena predovšetkým komunite interných, ktorí od toho roku budú stále viac rásť; jeden rukopis s vlastnými opravami dona Bosca sa uchováva v ASC D4820201: *Piano di Regolamento per la Casa annessa all'Oratorio di S. Francesco di Sales in Valdocco* (v MB 4 je prepis, s. 735 – 755, zvlášť Príloha pre študentov, s. 745 – 747). «Pravidlá domu» sa verejne čítali na začiatku školského roka «a každú nedeľu sa z nich žiakom čítala jedna kapitola» (MB 4, s. 543).

42 Podľa citovaného pravidla «predstavení domu» boli «1. Rektor; 2. Prefekt; 3. Katechista; 4. Asistent; 5. Protektor; 6. Vedúci izieb; 7. Služobné osoby» (porov. MB 4, s. 736).

rovnaké bolo aj jeho správanie k svojim spolužiakom. Videl niekoho roztržitého, niekoho, kto si neplní povinnosti alebo zanedbal nábožnosť? Dominik od neho utekal. Bol tam nejaký chlapec, ktorý bol príkladom, učenív, usilovný, ktorého učiteľia chválili? Ten sa hneď stal Dominikovým priateľom a dôverníkom.<sup>43</sup>

Keď sa priblížil sviatok Nepoškvrneného počatia Panny Márie, direktor hovoril po večeroch chlapcom z domu nejaké slovko na povzbudenie, aby sa každý postaral o dôstojné slávenie veľkej Božej Matky, a hlavne nástojil, aby žiadali túto nebeskú patrónku o tie milosti, ktoré každý najviac potrebuje.

Písal sa rok 1854, v ktorom kresťania celého sveta boli v určitom duchovnom napätí, pretože v Ríme sa rokovalo o dogmatickej definícii Máriinho nepoškvrneného počatia.<sup>44</sup> Aj u nás, nakoľko nám to pomery dovolili, sme slávili túto slávnosť dôstojne a s duchovným prospechom pre našich chlapcov.

Savio bol jedným z tých, ktorých oduševňovala túžba sväto sláviť túto slávnosť.

Napísal si deväť nábožných cvičení alebo deväť čnostných skutkov, ktoré chcel praktizovať – každý deň si vytiahol jedno z toho. Pripravil sa a na potechu svojej duše si urobil generálnu spoveď a pristúpil k svätým sviatostiam maximálne sústredený.

Večer toho dňa, 8. decembra, keď sa v kostole skončili bohoslužby, na radu spovedníka išiel Dominik pred Máriin oltár, obnovil si prisľuby, ktoré urobil pri prvom svätom prijímaní, a potom viac ráz povedal presne tieto slová: „Mária, darujem ti moje srdce; daj, nech je stále tvoje. Ježiš a Mária, vždy buďte mojimi priateľmi! Ale prosím vás, nech radšej zomriem, akoby som mal upadnúť do nešťastia spáchaním čo len jediného hriechu.“

Tak si vyvolil Pannu Máriu za oporu svojej nábožnosti, jeho mravné správanie sa javilo také príkladné a pridali sa také čnostné skutky, ktoré som si odvtedy značil, aby som ich nezabudol.

Keď som pri opise skutkov mladého Savia prišiel do tohto bodu, mám pred sebou súhrn faktov a čností, ktoré si zasluhujú osobitnú pozornosť toho, kto píše a kto číta. Takže pre väčšiu zrozumiteľnosť usudzujem, že bude lepšie predstaviť ich nie v časovom slede, ale podľa podobných skutočností, ktoré vzájomne zvláštne súvisia alebo sú vo vzťahu k tej istej materii. Rozdelím teda tieto veci do kapitol, počnúc štúdiom latinčiny, ktorá bola hlavným motívom jeho príchodu a prijatia do tohto domu na Valdoccu.<sup>45</sup>

## IX. kapitola

### Štúdium latinčiny – Zaujímavé príhody – Správanie v škole – Zabráni bitke – Vyhne sa nebezpečenstvu

Základné pravidlá latinčiny študoval v Mondoni, a tak s jeho veľkou usilovnosťou v štúdiu a s nevšednou schopnosťou postúpil v krátkom čase do štvrtej triedy alebo, ako dnes hovoríme, do druhej triedy latinskej gramatiky.<sup>46</sup> Tento ročník si robil u nábožného

---

43 *Aby sa mohol ... dôverníkom*: paragraf ins. ed. 41866.

44 Dogma o Nepoškvrnenom počatí Panny Márie bola vyhlásená Píom IX. (8. december 1854) apoštolským listom *Ineffabilis Deus* (porov. *Pii IX Pontificis maximi Acta*. Pars prima: *Acta exhibens quae ad Ecclesiam universalem spectant*, Romae, Ex Typographia Bonarum Artium, 1854, s. 597 – 619).

45 ... na Valdoccu ins. ed. 51878.

46 Druhá trieda latinskej gramatiky: druhá gymnaziálna. Tu don Bosco sčasti používa starú

a láskavého<sup>47</sup> profesora Giuseppe Bonzanina; pretože ešte neboli ustálené gymnaziálne školy v oratóriu, ako sú v súčasnosti.<sup>48</sup> Aj tu musím vyjadriť svoju spokojnosť, osôh a jeho príkladnosť rovnakými slovami, ako jeho učitelia. Z toho dôvodu predstavím len niektoré veci, ktoré v tomto roku latinčiny a v dvoch nasledujúcich si všimli s osobitným obdivom<sup>49</sup> tí, ktorí ho poznali. Profesor Bonzanino viackrát povedal, že si nepamätá, že by mal niekedy pozornejšieho, učlivejšieho, úctivejšieho žiaka, ako bol mladý Savio.<sup>50</sup> Prejavoval sa ako vzor vo všetkých veciach. V obliekaní a úprave vlasov nebol nápadný; napriek skromnému oblečeniu a pokore vytváral dojem čistého, dobre vychovaného, zdvorilého, takže aj jeho spolužiaci šľachtického pôvodu, ktorí vo veľkom počte chodili do spomínanej školy, tešili sa, že sa môžu s Dominikom rozprávať nielen preto, že bol vzdelaný a nábožný, ale aj pre jeho kultúrny a príjemný spôsob jednania.

Keď sa neskôr stalo, že profesor spozoroval niektorého žiaka trochu neposedného, posadil k nemu Dominika a on ho obratne pobádal k sústredenosti, k štúdiu, k plneniu svojich povinností.

V priebehu toho roka bol Dominikov život v štádiu, ktoré hraničilo s hrdinstvom, čo je ťažko uveriteľné v prípade takého mladého chlapca. Týka sa to dvoch jeho spolužiakov zo školy, ktorí sa nebezpečne začali napádať. Hádku spustilo zopár slov, ktorými navzájom urazili svoje rodiny. Po niekoľkých urážkach si povedali hrubé slová a vyzývali sa na potvrdenie svojich slov hádzaním kameňov. Dominik zbadal túto zvadu; ale ako jej zabrániť, keďže sa hádali dvaja silnejší, či už silami, alebo vekom? Snažil sa ich presvedčiť, aby prestali s tou zámienkou, aby si obaja uvedomili, že odplata sa protiví rozumu a svätému Božiemu zákonu; napísal list jednému aj druhému; upozornil ich, že to povie profesorovi a tiež ich rodičom; ale všetko zbytočne, ich duše boli také rozjatrené, že každé slovo bolo zbytočné. Okrem nebezpečenstva, že si ublížia, hrozilo, že veľmi urazia Boha. Dominik sa ocitol na križovatke: žiadalo sa mu oponovať, ale nevedel ako. Boh ho inšpiroval postupovať taktó. Počkal ich po vyučovaní, a keď to bolo vhodné, prehovoril zvlášť k jednému a zvlášť k druhému. „Keďže trváte na vašom surovom rozdelení, prosím vás, prijmite aspoň jednu podmienku.“ „Prijmeme ju, len nech nebráni našej výzve.“ „On je podliak!“ zakričal jeden z nich. „A ja sa s ním nezmierim,“ pridali druhí, „kým on i ja nebudeme mať rozbitú hlavu.“ Savio sa triasol pred takou brutálnou hádkou, v snahe zabrániť väčšiemu zlu prestal a riekol: „Podmienka, ktorú vám chcem dať, nebráni vašej výzve.“

– Aká je to podmienka?

– Chcel by som vám ju povedať až na mieste, kde sa chcete merať kameňmi.

– Robíš si z nás posmech alebo sa usiluješ prekaziť nám to.

– Budem s vami a nebudem sa vám vysmievať; buďte pokojní.

---

terminológii; s Casatiho zákonom (1859) priebeh klasických tradičných štúdií, ktoré boli najprv rozdelené na 3 triedy nižšej latinčiny (menovali sa zostupne: sexta, quinta, quarta), 3 triedy vyššej latinčiny (tercia alebo gramatika, humanitná alebo rétorika, rétorika alebo druhá rétorika) a dvojročie filozofie (fyzika a logika) bolo rozložené na dve fázy: gymnázium (5 tried: prima, sekunda, terzia, kvarta a kvinta) a lýceum (3 triedy).

47 ... *nábožného a láskavého*: ins. ed. <sup>5</sup>1878. Prof. Carlo Giuseppe Bonzanino (+ 1888) mal súkromnú školu vo svojom príbytku, na treťom poschodí Ulice Guardinfanti 30 (dnes Barbaroux 20), pre 20 žiakov (porov. P. BARICCO, *Torino descritta*, Torino, G. B. Paravia e Comp., 1869, s. 709).

48 ... *pretože ... v súčasnosti*: ins. ed. <sup>4</sup>1866. Až do leta 1855 všetci študenti, ktorí chodili do oratória na Valdoccu, navštevovali externé školy profesorov Carla Bonzanina a dona Mattea Picca. V školskom roku 1855/56 don Bosco otvoril prvú gymnaziálnu internú triedu, ktorú zveril klerikovi Giovannimu Battistovi Francesiovi (1838 – 1930).

49 ... *všimli ... obdivom*: ins. ed. <sup>3</sup>1861, aby sa opravilo predchádzajúce: *príťahovali obdiv*.

50 V ASC A4920106 je uložených 5 lístkov usilovnosti a zásluh podpísaných Dominikom od profesora Bonzanina.

– Azda by si chcel niekoho zavolať?

– Mal by som to urobiť, ale neurobím; poďme, budem s vami. Iba mi dajte slovo.

Sľúbili mu to; išli na lúky za mestským opevnením Porta Susa (<sup>51</sup>).

Nenávisť tých dvoch bola taká veľká, že Savio ťažko mohol zabrániť, aby sa nepobili aj počas krátkeho úseku cesty, ktorý bolo treba prejsť.

Len čo prišli na určené miesto, Savio urobil niečo, čo si určite nik z nich nevedel predstaviť. Nechal ich, aby sa postavili na určitú vzdialenosť; už držali v rukách kamene, aspoň päť, keď Dominik vyhlásil: „Prv ako sa uskutoční váš súboj, chcem, aby ste splnili podmienku, ktorú ste prisľúbili.“ Po týchto slovách vytiahol malý kríž, ktorý mal zavesený na krku, držal ho v jednej ruke a hovoril: „Chcem, aby sa každý z vás pozrel na tento kríž, potom nech hodí kameň do mňa a jasne vysloví tieto slová: nevinný Ježiš Kristus zomrel odpustiac svojim mučiteľom,<sup>52</sup> ja hriešnik ho chcem uraziť a slávnostne sa pomstiť.“

Keď to povedal, kľakol si pred toho, ktorý vyzeral viac nahnevaný, a povedal: „Prvú ranu daj mne: hod' ťažký kameň na moju hlavu.“ Ten, keďže neočakával podobný návrh, začal sa triasť. „Nie,“ povedal, „nikdy! Proti tebe nič nemám a chcel by som ťa obrániť, keby ťa niekto chcel potupiť.“

Keď to Dominik počul, bežal k druhému a povedal mu tie isté slová. Aj on zostal zmätený a roztrasený hovoril, že je jeho priateľom, preto by mu nikdy neublížil. Dominik teda vstal, tváril sa vážne a s pohnutím prehovoril: „Ako to?! Obaja ste pripravení vzdorovať veľkému nebezpečenstvu, aby ste ma obránili, mňa, biedne stvorenie, a nie ste schopní odpustiť si urážku a výsmech zo školy, aby ste si zachránili dušu. Vykupiteľ dal za ňu svoju krv a vy ju idete hriechom stratiť?“ Keď to povedal, stíchol. V ruke stále držal krížik a dvíhal ho hore. Týmto predstavením lásky a odvahy zvíťazil nad spolužiakmi. „V tej chvíli,“ povedal mi jeden z nich, „som zostal dojatý; premkla ma zima a cítil som sa úplne zahanbený, že som donútil takého dobrého priateľa, ako bol Savio, použiť extrémne prostriedky, aby zabránil nášmu neľútostnému rozdeleniu. A keďže som mu chcel preukázať aspoň náznak potešenia, zo srdca som odpustil tomu, ktorý ma urazil, a prosil som Dominika, aby mi poradil nejakého trpezlivého a láskavého kňaza, ktorý by ma vyspovedal. Upokojil ma a o niekoľko dní som šiel s mojím rivalom na sposed'. Po tom, ako sme sa stali nanovo priateľmi, som bol zmierený s Pánom, ktorého som nenávisťou a túžbou po pomste určite ťažko urazil.“

Toto je príklad hodný nasledovania každým mladým kresťanom vždy, keď bude svedkom podobnej pomsty alebo keď ho druhí nejakým spôsobom urazia alebo potupia. To, čo osobitne venčí slávou Saviovo správanie a lásku, spočíva v tom, že dokázal mlčať o tom, čo sa stalo. A na celú vec by sa úplne zabudlo, keby ju samotní zainteresovaní neboli opakovane rozprávali. Príchod do školy a návrat zo školy je pre chlapcov, ktorí z dediniek prichádzajú do veľkých miest, nebezpečný, ale pre nášho Dominika to bolo skutočné cvičenie sa v čnostiach. Vytrvalo zachovával nariadenia svojich predstavených, chodil do školy a vracal sa domov bez toho, aby sa čo len na okamih zapozeral alebo započúval do vecí, ktoré neboli vhodné pre mladého kresťana. Ak videl, že sa niekto pristavil, bežal, skákal, hádzal kamene alebo išiel na zakázané miesta, hneď sa od neho vzdialil. Napriek tomu, že v jeden deň dostal pozvanie na prechádzku bez dovolenia; inokedy mu radili, aby vynechal školské vyučovanie kvôli

---

51 «Tie lúky sú teraz všetky zastavané budovami a miesto toho stretu sa zhoduje s miestom, kde sa nachádza farský Kostol sv. Barbory»: poznámka ins. ed. <sup>5</sup>1878. Kostol sv. Barbory, o ktorom sa hovorí, bol posvätený 18. apríla 1869; nachádza sa na križovatke ulíc Assarotti a Bertola (porov. BARICCO, *Torino descritta*, s. 191 – 192).

52 Porov. *Lk* 23, 34.

zábave, vždy vedel odmietnuť. „Mojou najkrajšou zábavou,“ odpovedal, „je plnenie mojich povinností. A ak ste ozajstnými priateľmi, mali by ste mi radiť, aby som si ich plnil dobre a nikdy ich nezanedbal.“ Napriek všetkému mal aj takých spolužiakov, ktorí sa ho úmyselne snažili dostať do svojej pasce. Už-už sa zdalo, že pôjde s nimi a v ten deň vyučovanie vynechá, ale po krátkom úseku cesty si uvedomil, že poslúchol zlé rady, pocítil veľkú výčitku, zavolať smutných radcov a povedal im: „Moji drahí, povinnosť ma núti ísť do školy a ja tam chcem ísť: nebudeme robiť to, čo sa nepáči Bohu a našim predstaveným. Lutujem, čo som urobil; ak mi druhý raz dáte podobné rady, prestanete byť mojimi priateľmi.“ Títo mladíci prijali priateľovo varovanie; išli do školy a nikdy viac sa nepokúšali odtiahnuť ho od povinností. Pre svoje dobré správanie a vytrvalú usilovnosť v štúdiu sa na konci roka zaslúžene stal jedným z najlepších vo vyššom ročníku. Ale na začiatku tretieho ročníka gramatiky sa Dominikovo zdravie zhoršilo a usúdilo sa, že bude dobré, aby ho vzhľadom na oddych, štúdium a rekreáciu nechali absolvovať súkromný ročník tu v budove oratória. Do humanitného ročníka alebo prvého ročníka rétoriky, keď sa zdalo, že jeho zdravie sa zlepšilo, bol poslaný k významnému profesorovi donovi Matteovi Piccovi.<sup>53</sup> Ten už viac ráz počul o pekných vlastnostiach, ktoré zdobili Savia, a tak ho zadarmo prijal do svojej školy, jednej z najlepších v tomto meste.<sup>54</sup>

Je veľa povzbudzujúcich vecí, ktoré Savio povedal alebo urobil v treťom ročníku gramatiky a prvom rétoriky; my si ich postupne priblížime tým, že vyrozprávame fakty, ktoré sú s tým späté.

## X. kapitola

### Rozhodnutie stať sa svätým

Keď sme takto pozreli na jeho štúdium v ročníkoch latinčiny, teraz rozpovieme o jeho veľkom rozhodnutí stať sa svätým.

Odvtedy, čo Savio býval v oratóriu, ubehlo šesť mesiacov. V tom čase tam odznela kázeň o tom, aké jednoduché je stať sa svätým. Kazateľ sa pristavil hlavne pri rozvinutí troch myšlienok, ktoré urobili na Dominika hlboký dojem, a to: Božia vôľa je, aby sme sa stali svätými;<sup>55</sup> je pomerne ľahké stať sa svätými; pre tých, ktorí sa stanú svätými, je v nebi pripravená veľká odmena. Pre Dominika bola táto kázeň ako iskra, ktorá mu celé srdce zapálila Božou láskou. Niekoľko dní nič nepovedal, ale bol menej radostný, ako zvyčajne, až si to napokon všimli spolužiaci a ja tiež. Myslel som si, že to súvisí s novým zdravotným problémom, a tak som sa ho opýtal, či trpí kvôli tomu. „Naopak, trpím pre dobro.“ „Čo tým chceš povedať?“ „Chcem povedať, že si želim a potrebujem stať sa svätým: nemyslel som si, že sa môžem stať svätým tak ľahko; ale teraz, keď som pochopil, že sa to dá aj tak, že budem veselý, absolútne chcem a absolútne potrebujem

53 *Matteo Picco*: narodený v Turíne (25. január 1810) syn Francesca a Domenici Borgarelli, obliečku mal 1. októbra 1825 a vysvätený za kňaza bol 22. septembra 1832; mal súkromnú školu na prvom poschodí na Ulici Sant'Agostino č. 1; priateľ dona Bosca a saleziánskeho diela; zomrel v roku 1880 (porov. AAT, 12.12.3: *Registrum clericorum 1808 – 1847*, rubr. P, 1825; AAT 12.3.10: *Registrum ordinationum 1830 – 1833*; P. STELLA, *Don Bosco nella storia economica e sociale*, s. 232).

54 ... meste: ins. ed. <sup>5</sup>1878, oprava predchádzajúceho: *hlavnom meste*. Po zjednotení sa hlavným mestom Talianskeho kráľovstva stala Florencia (1865) a neskôr Rím (1870).

55 Porov. *1 Sol* 4, 3.

stat' sa svätým. Povedzte mi teda, v čom sa mám mierniť, aby som sa na to mohol podujať.“

Pochválil som toto predsavzatie, ale vyzval som ho, aby sa neznepokojoval, lebo v pohnutej duši sa nedá rozlíšiť Pánov hlas; naopak, v prvom rade som chcel, aby pestoval ustavičnú a miernu veselosť: poradil som mu, aby bol vytrvalý v plnení svojich povinností, v nábožnosti a v štúdiu, a odporučil som mu, aby nikdy nechýbal na rekreácii so svojimi spolužiakmi.

Jedného dňa som mu povedal, že mu chcem urobiť darček podľa jeho chuti; ale chcel som, aby si ho vybral sám. „Darček, ktorý si prosím,“ pohotovo povedal, „je, aby ste ma urobili svätým. Chcem sa celý odovzdať Pánovi, navždy Pánovi.“<sup>56</sup> Cítim potrebu stať sa svätým, a ak sa ním nestanem, nič som neurobil. Boh chce, aby som bol svätým, a ja sa ním musím stať.“

Pri jednej okolnosti direktor chcel dať mladým v dome znamenie zvláštnej náklonnosti, a tak mohli napísať na lístok hocijakú vec, ktorú by pre každého z nich bolo možné urobiť, pričom sľúbil, že im to splní. Tu si každý môže hravo predstaviť smiešne a extravagantné žiadosti od jedných i od druhých. Savio si zobral kúsoček papiera a napísal iba tieto slová: „Žiadam si, aby ste mi zachránili dušu<sup>57</sup> a urobili ma svätým.“ V jeden deň sa vysvetľovali mená podľa etymológie. „A čo znamená Dominik?“ opýtal sa. „*Domenico* znamená Pánov,“ znela odpoveď. „Vidíte,“ hneď dodal, „mám pravdu, keď vás žiadam stať sa svätým – dokonca aj meno hovorí, že som Pánov. Takže musím a chcem byť celý Pánov, chcem sa stať svätým a budem nešťastný, pokiaľ sa nestanem svätým.“

Dychtivosť, s akou prejavoval, že sa chce stať svätým, nevyplývala z toho, žeby nevedol skutočne svätý život, ale znamenalo to, že chce robiť tvrdé pokánie, tráviť dlhé hodiny v modlitbe, ktoré mu boli direktorom zakázané, lebo neboli v súlade s jeho vekom, zdravím a jeho prácou.

## XI. kapitola

### Zapálený za spásu duší

Prvá rada pre to, aby sa stal svätým bola, aby získaval duše Bohu: neexistuje svätejšia vec na svete, ako spolupracovať pre dobro duší, pre spásu, ktorých Ježiš Kristus vylial aj poslednú kvapku svojej vzácnej krvi.<sup>58</sup> Dominik poznal dôležitosť tejto práce a viac ráz bolo počuť, ako povedal: „Aký by som bol šťastný, keby som mohol pre Boha získať všetkých mojich spolužiakov!“ Nenechal si ujsť žiadnu príležitosť, aby dal dobré rady, upozornil toho, kto povedal alebo urobil niečo, čo by bolo proti svätému Božiemu zákonu.

Skutočnosť, ktorá mu spôsobovala veľkú hrôzu a ktorá spôsobovala nemalé škody jeho svätosti, bolo rúhanie, alebo ak počul, že niekto vyslovuje Božie meno zbytočne. Ak sa cestou po meste alebo inde stalo, že začul podobné slová, hneď smutne sklonil hlavu a nábožným srdcom hovorieval: „Pochválený buď Ježiš Kristus.“<sup>59</sup>

56 ... *chcem ... navždy Pánovi*: ins. ed. <sup>5</sup>1878.

57 *Zachráňte mi dušu*: ins. ed. <sup>3</sup>1866.

58 Porov. *I Pt* 1, 18 – 19.

59 *Skutočnosť ... Kristus*: paragraf ins. ed. <sup>2</sup>1860.

Keď jedného dňa prechádzal po námestí mesta, jeden spolužiak videl, ako si zložil čiapku z hlavy a ticho hovoril nejaké slová. „Čo robíš,“ povedal mu, „čo hovoríš?“ Dominik odvetil: „Nepočul si? Ten povozník vyslovil sväté Božie meno nadarmo. Keby som vedel, že by to bolo užitočné, bežal by som ho upozorniť, aby to viac nerobil; ale keďže sa bojím, že by povedal horšie veci, uspokojím sa s tým, že si zložím čiapku a vyslovím: nech je pochválený Ježiš Kristus. A to s úmyslom, aby som aspoň trochu odčinił nepravosť, ktorej sa dostalo Pánovmu svätému menu.“ Spolužiak obdivoval Dominikovo správanie a odvahu a hneď išiel s radosťou rozpovedať túto epizódu na česť svojho priateľa a ako príklad spolužiakom.

Keď sa raz vracal zo školy, počul staršieho pána, ktorý sa hrozne rúhal. Náš Dominik sa triasol, keď to začul, vo svojom srdci chválil Boha a potom urobil jednu zaiste obdivuhodnú vec. Rozbehol sa naproti neprezieravému rúhačovi a čo najzdvorilejšie sa ho spýtal, či by mu nevedel ukázať cestu do Oratória sv. Františka Saleského. Keď uvidel nebeskú tvár, hnev ho opustil a riekol: „Neviem, drahý chlapček, mrzí ma to.“ „Oh! Ak neviete toto, mohli by ste mi urobiť inú radosť.“ „Povedz čo... veľmi rád.“ Dominik sa čo najviac priblížil k jeho uchu a potichu, aby nikto nepočul, povedal: „Urobili by ste mi veľkú radosť, keby ste v hneve hovorili iné slová, aby ste nepreklínali Božie sväté meno.“ „Výborne,“ povedal plný úžasu a obdivu, „dobre, máš pravdu. Toto je prekliaty zlozvyk, ktorého sa chcem za každú cenu zbaviť.“<sup>60</sup>

Jedného dňa sa stalo, že istý chlapec, ktorý mal asi deväť rokov, sa začal hádať so svojim spolužiakom v blízkosti dverí domu a v hádke vyslovil vznešené meno Ježiša Krista. Dominik pri tomto slove pocítil vo svojom srdci spravodlivé rozhorčenie, ale miernil sa a votrel sa medzi oboch; potom tomu, ktorý vyslovil Božie meno nadarmo, povedal: „Pod' so mnou a budeš spokojný.“ Jeho pekné spôsoby primäli chlapca, aby privolil. Zobral ho za ruku a priviedol ho do kostola pred oltár, potom mu pokynul, aby si kľakol vedľa neho, a riekol mu: „Pros Pána o odpustenie urážky, ktorú si mu spôsobil tým, že si vyslovil jeho meno nadarmo.“ A keďže chlapec nepoznal slová ľútosti, predniesol ju sám. Potom dodal: „Aby si vynahradil nepravosť, ktorej si sa dopustil voči Ježišovi Kristovi, vyslovuj spolu so mnou tieto slová: nech je pochválený Ježiš Kristus a nech je vždy chválené jeho sväté a vznešené meno.“

Prednostne čítal životopisy tých svätých, ktorí zvlášť pracovali pre spásu duší. Rád hovorieval o misionároch, ktorí sa vo vzdialených krajinách veľa namáhali pre dobro duší, a pretože im nemohol poslať materiálnu pomoc, každý deň obetoval Pánovi nejakú modlitbu a aspoň raz za týždeň za nich prijal sväté prijímanie.

Neraz som ho počul zvolat: „Koľko duší v Anglicku očakáva našu pomoc! Oh, keby som mal silu a bol čnostný, hneď by som tam šiel a kázňami a dobrým príkladom by som ich chcel získať pre Pána.“<sup>61</sup> Sám pre seba sa často sťažoval a spolužiakom zvykol hovoriť o slabom zápale mnohých za poučovanie detí o pravdách viery. „Hneď ako sa ja stanem klerikom,“ hovorieval, „chcem ísť do Mondonia a zhromaždiť všetky deti pod

---

60 Keď jedného dňa ... cenu zbaviť: dve epizódy ins. ed. 31861.

61 Podľa stopy Oxfordského hnutia, ktoré založil John Keble (1792 – 1866) a John Henry Newman (1801 – 1890) a predovšetkým po prechode Newmana na katolícku vieru (9. októbra 1845) bol zaznamenaný príliv obrátení, čo vyvolalo u katolíkov veľký zápal. Medzi knihami Dominika Savia bol celý ročník *Katolíckeho čítania* (1855), ktorý zahŕňal brožúrku s titulom *Obrátenie jednej urodzenej a bohatej anglickej pani na katolícku vieru v čase, keď trestné zákony proti katolíkom boli v Anglicku ešte v platnosti*, historické rozprávanie preložené z angličtiny, Torino, Tip. Paravia e Comp., 1855 (porov. ASC A4920108: *Nota dei libri di Savio Domenico*, ms. aut. s.d.). Na Valdoccu mal don Bosco odloženú korešpondenciu s Lorenzom Gastaldim, ktorý vstúpil do Rosminiho Inštitútu lásky (1851) a bol poslaný do Anglicka ako misionár (1853 – 1863); je možné, že počas svojich dvoch pobytov v Taliansku (1856 a 1857), Gastaldi navštívil Valdocco a hovoril o situácii v Anglicku (porov. G. TUNINETTI, *Lorenzo Gastaldi 1815 – 1883*, Casale Monferrato, Ed. Piemme, 1983, vol. I, s. 110 – 111).

jednu strechu, chcem ich učiť katechizmus, rozprávať im veľa príkladov a urobiť ich všetkých svätými. Koľko biednych detí možno pôjde do zatratenia kvôli tomu, že chýbal niekto, kto by ich poučil vo viere!“ To, čo hovoril slovami, potvrdzoval skutkami, a tak čo sa týkalo jeho veku a vzdelania, s radosťou sa zúčastňoval katechizmu v kostole oratória, a ak niekto potreboval, učil ho katechizmus v ktorúkoľvek hodinu dňa a v ktorúkoľvek deň v týždni s jediným cieľom: aby mohol hovoriť o duchovných veciach a dal poznať dôležitosť spásy duše.

V jeden deň ho chcel istý indiskrétny spolužiak prerušiť, keď rozprával jeden príklad počas rekreácie. „Prečo to robíš?“ opýtal sa ho. „Prečo to robím?“ odvetil. „Robím to preto, lebo duša mojich spolužiakov je vykúpená krvou Ježiša Krista; robím to preto, lebo všetci sme bratia a musíme milovať dušu toho druhého; robím to preto, lebo Boh odporúča navzájom si pomáhať, aby sme boli spasení; robím to preto, lebo ak sa mi podarí zachrániť dušu, zároveň si zachránim aj svoju.“

Táto Dominikova horlivosť pre dobro duší nestratila intenzitu ani za krátky čas prázdnin, ktoré trávil v otcovskom dome. Odkladal si každý obrázok, medailu, krížik, brožúrku alebo inú vec, ktorú získal v škole alebo na katechizme, aby mu poslúžila počas prázdnin. Skôr ako odišiel z oratória, mal zvláštnu požiadavku k svojim predstaveným, či by mu nedali podobné veci, aby mohli byť veselí aj jeho priatelia, s ktorými sa zabával. Len čo sa vrátil domov, hneď ho bolo vidno obkoleseného jeho rovesníkmi, ale tiež mladšími a staršími chlapcami, ktorí prežívali ozajstnú radosť pri rozhovore s ním. Potom v príhodný okamih porozdával svoje darčeky, ktorými ich držal v pozornosti pri otázkach raz z katechizmu, raz o ich povinnostiach.

Takýmito peknými spôsobmi sa mu ich podarilo priviesť na katechizmus, modlitbu, omšu a na iné pobožnosti.

Naisto viem, že venoval nemálo času na vyučovanie jedného spolužiaka. „Ak sa ti podarí správne urobiť znak kríža, podarujem ti jednu medailu, potom ti odporučím jedného kňaza, ktorý ti daruje peknú knihu. No chcel by som, aby si ho urobil správne: keď vyslovuješ slová ústami, pravou rukou sa dotkni najprv čela, potom hrude, potom sa naozaj dotkni ľavého a potom pravého ramena a na konci si zlož ruky a povedz amen.“ Vrúčne si žiadal, aby tento znak našej spásy bol urobený dobre a on sám ho v ich prítomnosti urobil niekoľkokrát, čím pozýval aj druhých, aby robili podobne.<sup>62</sup>

Okrem pravidelného zachovávanía aj tej najmenej povinnosti, staral sa aj o dvoch bračekov, ktorých učil čítať, písať, prednášať katechizmus a asistoval pri ich rannej a večernej modlitbe. Privádzal ich do kostola, pokropil ich svätenou vodou, ukazoval im správny spôsob, ako sa prežehnať. V čase, ktorý mohol stráviť tu a tam vystrájaním, on sa venoval rozprávaniu príkladov rodičom alebo iným kamarátom, ktorí ho chceli počúvať. Aj doma zvykol každý deň chodiť na poklonu Najsvätejšej sviatosti; a pre neho bolo veľkým úspechom, keď získal nejakého kamaráta, ktorý mu robil spoločnosť. Smelo možno povedať, že nepremeškal žiadnu príležitosť, aby mohol vykonať dobré dielo, dať dobrú radu, ktorá bola zameraná na dobro duše.

---

62 Odkladal si ... robili podobne : štyri paragrafy ins. ed. 21860.

## XII. kapitola

### Epizódy a pekné spôsoby konverzácie so spolužiakmi

Myšlienka získavať duše pre Boha ho sprevádzala všade. Vo voľnom čase bol dušou rekreácie, ale keď hovoril či pracoval, vždy sa zameriaval na morálne dobro seba alebo iných. Vždy pamätal na základy výchovy, neprerušoval iných, keď hovorili. Ak spolužiaci boli ticho, vzápätí hovoril o škole, o dejinách, aritmetike a zakaždým mal po ruke tisíc historiek, ktoré jeho spoločnosť robili ešte príjemnejšou. Ak niekto počas jeho rozprávania náhodou začal šomrať alebo niečo podobné, on ho prerušil a nejakou príhodou alebo rozprávkou, alebo inou vecou na zasmiatie, a tak odvrátil šomranie a zabránil urážke Boha medzi svojimi spolužiakmi.

Pre jeho veselé a živé správanie bol milý aj v očiach tých spolužiakov, ktorí nábožnosť nemali veľmi v láske, ale boli radi s ním pre spôsob, akým s nimi udržiaval vzťahy, a väčšinu jeho upozornení, ktoré im našepkal, prijali.

Jedného dňa sa jeho spolužiak túžil zamaskovať, ale on nechcel. „Bol by si spokojný,“ hovoril mu, „keby si sa skutočne stal taký ako tvoje oblečenie – s dvoma rohami na čele, s nosom dlhým ako dľaň a v šarlátovom odeve?“ „Nie, nikdy!“ „Teda,“ dodal Dominik, „ak si nepraješ takto vyzerieť, prečo sa chceš takto ukázať a znetvoriť krásu, ktorou ťa Boh obdaril?“

Raz počas rekreácie prišiel jeden muž medzi chlapcov, ktorí sa zabávali; obrátil sa k jednému z nich a začal sa s ním rozprávať, ale tak hlasno, aby to všetci okolostojaci mohli počuť. Keď ich tento chytrák pritiahol blízko k sebe, spustil rozprávanie o rôznych kuriozitách, aby ich rozosmial. Mladíci, priťahovaní zvedavosťou, ho zakrátko vo veľkom množstve obstúpili a pozorne sledovali jeho pery, aby počuli tie čudné reči. Len čo zbadal, že je takto obstúpený, prešiel na náboženské otázky a, ako zvykne takýto typ ľudí robiť, splietal kiksy a výmysly o svätých veciach, vysmieval sa a diskreditoval všetky klerické osoby, aby chlapcov vyplašil. Niektorí z tých, čo tam stáli, nemohli viac počúvať tieto ničomnosti, ale keďže si nedovolili odporovať, uspokojili sa s tým, že sa vzdialili. No značná časť, veľmi neopatrná, zostala počúvať. Náhodou tam prišiel Savio. Keď sa dozvedel, o čom sa hovorí, nedbal na žiaden ľudský ohľad, hneď sa obrátil na svojich spolužiakov: „Poďme odtiaľto, povedal, nechajme tohto nešťastníka samého; chce nám ukradnúť dušu.“ Mladíci poslúchli hlas milovaného a čnostného spolužiaka, všetci sa okamžite vzdialili od toho diablom poslaného človeka. A on, keď videl, že ho všetci opustili, odišiel a nikdy viac sa neukázal.<sup>63</sup>

Inokedy sa niektorí chceli ísť kúpať, čo už samo osebe je nebezpečné, nieto ešte v okolí Turína, nehovoriac o nebezpečenstve nemravnosti, kde sa nachádzajú hlboké a rozbúrené vody,<sup>64</sup> v ktorých sa mládenci stávajú nešťastnou obeťou plávania. Dominik sa o tom dozvedel a snažil sa zabaviť ich rozprávaním raz o jednej, raz o druhej novinke. Ale keď videl, že sú rozhodnutí za každú cenu ísť, tak rezolútne prehovoril: „Nie,“ povedal, nechcem, aby ste išli.“ „Veď nerobíme nič zlé.“ „Neposlúchate svojich predstavených,<sup>65</sup> vystavujete sa nebezpečenstvu, že pohoršíte druhých a zomriete vo vode. A to nie je zlo?“ „Ale nám je tak teplo, že to už neznesieme.“ „Ak neviete zniest

---

63 Raz ... vidno: paragraf ins. ed. 21860; prepis jedného svedectva zozbieraného od Michala Ruu (porov. ASC A4920137: *Memorie riguardo al giovane Savio Domenico*, ms. Rua, s.d., f1r-v).

64 ... vody ... v ktorých: ins. ed. 21860.

65 ... svojich predstavených: ins. ed. 21860.

teplo tohto sveta, ako budete znášať hroznú horúčavu pekla, ktoré si zaslúžite?“ Pohnutí týmito slovami zmenili svoj postoj, pridali sa k nemu na rekreáciu a v riadnom čase išli do kostola na bohoslužby.

Iní mladíci z oratória, ktorí milovali dobro, sa zoskupili do jedného spolku, aby sa venovali náprave nezbedníkov. Jeho členom bol aj Savio a patril medzi najhorlivejších. Ak mal nejaký cukrík, ovocie, kríž, obrázok alebo niečo podobné, odkladal si to na tento cieľ. „Kto to chce, kto to chce?“ vykrikoval idúcky. „Ja, ja!“ kričali všetci a utekali k nemu. „Pomaly,“ hovorieval, „chcem to dať tomu, kto mi najlepšie odpovie na jednu otázku z katechizmu.“ Pýtal sa iba tých najväčších loptošov. V prípade, že ich odpoveď postačovala, rozdával im tieto malé darčeky. Ďalších získaval inými spôsobmi: pozýval ich poprechádzať sa s ním, rozprával sa s nimi, a ak bolo vhodné, hrával sa s nimi. Niekedy ho videli s obrovskou palicou na pleciach, že vyzeral ako Herkules s kyjakom, a hral sa na žabu, ľudovo *cirimella*, akoby bol úplne zaujatý tou hrou.<sup>66</sup> Ale v určitej chvíli hru zastavil a oslovil spolužiaka: „Chceš, aby sme sa v sobotu išli vyspovedať?“ Spoluhrač, keďže to z časového hľadiska nebolo hneď a mal chuť pokračovať v hre, ale tiež preto, aby sa mu zapáčil, odpovedal áno. Dominikovi to stačilo a pokračoval v hre. Ale už ho nestrácal z dohľadu: každý deň mu kvôli tomu či inému motívu pripomínal to *áno* v jeho pamäti a nenásilne mu pomáhal dobre sa vyspovedať. Keď prišla sobota, ako lovec, ktorý ulovil dobrý úlovok, ho sprevádzal do kostola a predišiel vo vyspovedaní sa, navyše na neho upozornil spovedníka, a potom zotrval v ďakovaní. Tieto skutočnosti sa často opakovali. Pre neho boli veľkým potešením a pre jeho spolužiakov veľkou výhodou; takže často sa stávalo, že niekto si neprinášal žiadne ovocie z kázní, ktoré počul v kostole, no pred Dominikovými nábožnými napomenutiami kapituloval.

Tiež sa niekedy stalo, že ktosi ho držal v ilúzii celý týždeň a potom v sobotu, keď sa spovedalo, ho už nebolo vidno. Keď ho Dominik neskôr znova zbadal, položartom mu povedal: „Ej! Huncút! Sľúbil si mi.“ „No vidíš,“ odvetil mu ten druhý, „nebol som pripravený, necítil som sa...“ „Chudáčik,“ povzdychol Dominik, „ustúpil si diablovej, ktorý bol pripravený prijať ťa; ale teraz si ešte väčšmi nepripravený, navyše ťa vidím v zlej nálade. Skús ísť na spoveď, trochu sa ponamáhaj. A snaž sa dobre vyspovedať, uvidíš akou radosťou sa naplní tvoje srdce.“ Potom, keď sa dotýčny vyspovedal, hneď išiel za Dominikom so srdcom naplneným spokojnosťou: „Je to pravda,“ povedal, „skutočne som spokojný; v budúcnosti chcem chodiť na spoveď častejšie.“

V spoločenstvách mladých zvyknú byť takí, ktorých pre ich tvrdosť, ignoranciu, nevychovanosť alebo preto, že sú namrzení kvôli nejakej nepríjemnosti, spolužiaci nechajú bokom. Tí potom klesajú pod ťarchou opustenosti, hoci by väčšmi potrebovali priateľskú potechu.

Tí boli Dominikovými priateľmi.<sup>67</sup> Priblížil sa k nim, osviežil ich nejakým pekným slovom, dal im dobré rady; takže mladíci, ktorí boli rozhodnutí vydať sa napospas neporiadku, často opäť nadobudli dobrý pocit vďaka tomu, že ich Savio animoval srdečnými a láskavými slovami.

Z toho dôvodu si všetci tí, ktorí boli zdravotne indisponovaní, žiadali ako ošetrovateľa Dominika, a tí, ktorých trápil zármutok, zakúšali útechu, keď sa pri ňom mohli vyrozprávať. Takýto prístup mu otváral cestu k cvičeniu sa v láske k blížnemu a množeniu zásluh pred Bohom.

---

66 *Cirimella*: hra antického pôvodu, v minulosti rozšírená v rozličných krajoch Talianska; spočívala v zasiahnutí bigy (drevený kužeľ vo veľkosti dlane a so špicatými koncami) palicou, aby vyletela do vzduchu a znovu bola odpálená palicou čo najďalej (niečo ako náš biges, pozn. prekl.).

67 *Tito ... priatelia*: ins. ed. 21860.

### XIII. kapitola

#### Duch modlitby – Úcta k Božej Matke – Máriin mesiac

Medzi dary, ktorými ho Boh obdaroval, patrila najmä dar horlivosti v modlitbe. Jeho duch bol zvyknutý rozprávať sa s Bohom, takže na ktoromkoľvek mieste, aj uprostred najhlučnejšej hry, vedel usporiadať svoje myšlienky a nábožnými citmi pozdvihnúť svoje srdce k Bohu.

Keď sa modlil, skutočne sa podobal na anjelika: nehybný a pohrúžený celou svojou bytosťou, bez toho, aby sa opieral, výlučne na kolenách, s úsmevom na tvári, s trošku naklonenou hlavou, so sklopeným zrakom; povedal by si, že je to druhý sv. Alojz. Stačil krátky pohľad na neho, aby si bol povzbudený. V roku 1854 na čelo Spoločenstva sv. Alojza v oratóriu zvolili pána grófa Caysa.<sup>68</sup> Keď sa zúčastnil na našej bohoslužbe, prvýkrát videl mladíka, ktorý sa modlil v takom nábožnom postoji, že vzbudzoval veľký obdiv. Po skončení bohoslužby chcel vedieť, kto bol ten mladík, objekt jeho obdivu – ten mladík bol Dominik Savio.

Aj jeho rekreácia mala takmer vždy dve časti: väčšiu časť strávil nábožným čítaním alebo v kostole, kde sa spolu s niektorými spolužiakmi modlil za duše v očistci alebo prejavoval úctu Najsvätejšej Matke. Úcta k Božej Matke bola u Dominika veľmi veľká. Z úcty k nej sa každý deň v niečom zapieral. Nikdy sa nepozeral do tváre osôb iného pohlavia; keď kráčal do školy, nikdy nezdvihol zrak. Niekedy prechádzal popri verejných predstaveniach, ktoré sa jeho spolužiakom tak páčili, že rýchlo zabudli, kde sú. Keď sa Savia pýtali, či by sa mu tie predstavenia páčili, odpovedal, že nič nevidel. Na to raz jeho cholerickejší spolužiak zareagoval: „Na čo teda chceš používať oči, ak ti neslúžia na obdivovanie takýchto vecí?“ „Chcem si nimi poslúžiť tak,“ odpovedal, „aby som svoj pohľad mohol zamerať na tvár našej nebeskej Matky Márie, ak s Božou pomocou budem toho hoden, pôjdem ju navštíviť do raja.“

Mal zvláštnu úctu k Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie. Zakaždým, keď prišiel do kostola, zašiel pred jej oltár, aby ju prosil o dosiahnutie milosti vždy si zachovať srdce vzdialené od každého nečistého činu. „Panna Mária,“ hovorieval, „navždy chcem byť váš syn: vymôžte mi zomrieť skôr, ako by som mal spáchať hriech, ktorý je proti čnosti zdržanlivosti.“

Potom každý piatok počas rekreácie chodil do kostola spolu s ďalšími spolužiakmi, aby sa modlili ruženec k siedmim bolestiam Panny Márie alebo aspoň litánie k Sedembolestnej Panne Márii.<sup>69</sup>

Nielenže on mal úctu k Preblahoslavenej Panne Márii, ale tešil sa, keď niekoho mohol sprevádzať pri nejakej duchovnej praktike. V jednu sobotu pozval istého spolužiaka,

---

68 Carlo Cays (1813 – 1882), gróf z Giletta a Caselette, advokát; spoluzakladateľ a prezident Konferencie sv. Vincenta z Paoly v Turíne, prior Spoločnosti sv. Alojza v oratóriu (1854 – 1855), poslanec senátu Subalpino (1857 – 1860). V roku 1877 ovdovel a stal sa saleziánom, bol vysvätený za kňaza (porov. L. TERRONE, *Il conte Cays, sacerdote salesiano. Memorie*, Colle Don Bosco, Asti, Libreria Dottrina Cristiana, 1947). *Spoločnosť sv. Alojza*: zachovali sa *Pravidlá* so schválením mons. Fransoniho s dátumom 12. apríl 1847 (ASC A230); text Pravidiel je zreprodukovaný v MB 3, s. 216 – 220; jedna upravená verzia sa nachádza v *Regolamento dell'Oratorio di S. Francesco di Sales per gli esterni*, Torino, Tipografia Salesiana, 1877, s. 45 – 46 (OE XXIX 75 – 76).

69 Porov. *Corona di Maria Addolorata*, in G. BOSCO, *Il giovane provveduto per la pratica dei suoi doveri di cristiana pietà...*, ed. 2<sup>a</sup> rozšírená, Torino, Tipografia G. B. Paravia, 1851, s. 114 – 119 (je to vydanie, ktoré používal Dominik); *Litanie della B. V. Addolorata, tamtiež*, s. 119 – 122.

aby spolu s ním išiel do kostola pomodliť sa večery k Preblahoslavenej Panne Márii.<sup>70</sup> Ten sa však vzpieral, vyhovárал sa, že mu je zima na ruky. Dominik si zložil rukavice z rúk, dal ich jemu a potom obaja išli do kostola. Inokedy si dal dole plášť z pliec a požičal ho niekomu inému, aby šiel s ním s radosťou modliť do kostola. V kom by takéto skutky veľkodušnej nábožnosti nevzbudzovali obdiv?

Dominik nikdy neprejavoval väčší zápal pre našu nebeskú patrónku Pannu Máriu, ako v máji. Dohodol sa spolu s inými, že každý deň v tomto mesiaci urobia nejaký mimoriadny skutok, okrem toho, čo sa konalo na verejnosti v kostole. Pripravoval si sériu povzbudivých príkladov, potom ich s veľkou radosťou rozprával, a tak všetkých oduševňoval, aby sa vyspovedali a pristupovali k svätému prijímaniu najmä v tomto mesiaci. On šiel príkladom a každý deň pristúpil k eucharistickému stolu s takou sústredenosťou, že väčšiu si ani nemožno priať.

Jedna zaujímavá epizóda hovorí o citlivosti jeho srdca na úctu k Panne Márii. Žiaci z izby, kde spával, súhlasili, že nakúpia niečo na vkusný oltárik, ktorý slúžil na oslavu pri príležitosti ukončenia Máriinho mesiaca. Dominik bol z tejto udalosti celý bez seba, ale keď videl, koľko musí každý prispieť, vyriekol: „Oh, nie! Tak to je zlé! Na takéto nákupy treba peniaze a ja nemám žiadne drobné vo vrecku. Ale aj tak chcem za každú cenu niečo podniknúť.“ Šiel, zobral knihu, ktorú mu darovali za odmenu, vypýtal si dovoľenie od predstaveného a vrátil sa celý naradostený so slovami: „Spolužiaci, aha, teraz si aj ja môžem uctiť Pannu Máriu: zoberte túto knihu, zúžitkujte ju, ako len môžete; toto je moja obeta.“

Spolužiakov tento spontánny a štedrý čin dojal a tiež chceli darovať knihu či iné veci. Z týchto predmetov sa vytvorila malá lotéria a výťažok z nej prevýšil potrebné výdavky. Keď oltár bol dokončený, mladíci si priali osláviť sviatok tak slávnostne, ako to len bolo možné. Každý si dal veľmi záležať, ale keďže ešte všetko nebolo úplne dokončené, vyžadovalo si to pred sviatkom pracovať aj v noci. „Ja,“ povedal Savio, „ja rád strávim noc prácou.“ Ale jeho spolužiaci, pretože pár dní predtým bol chorý, ho prinútili, aby išiel spať. On však nechcel a šiel spať iba z poslušnosti. „Aspoň,“ povedal jednému zo spolužiakov, „keď bude všetko dokončené, príď ma hneď zobudiť, aby som mohol byť medzi prvými, ktorí budú obdivovať ozdobený oltár na počesť našej drahej Matky.“

## XIV. kapitola

### Časté prijímanie svätých sviatostí spovede a prijímania

Prax preverila, že najplatnejšou oporou mladíkov sú: sviatosť zmierenia a sväté prijímanie. Dajte mi mladíka, ktorý pravidelne pristupuje k týmto sviatostiam, uvidíte ho rásť v mladosti, dosiahne mužný vek, a ak sa to Bohu páči, dôjde až do neskorej staroby s takým počínaním, že bude príkladom pre všetkých, ktorí ho poznajú. Túto zásadu nech si osvoja mladíci, aby ju mohli praktizovať; nech ju pochopia všetci, ktorí sa zaoberajú ich výchovou, aby im ju vtlačali do mysle.

Prv ako Savio prišiel bývať do oratória, pristupoval k týmto obidvom sviatostiam raz za mesiac, ako to v tých časoch bolo na školách zvykom. Potom ich prijímal s omnoho väčšou vytrvalosťou. Raz z kazateľnice počul túto myšlienku: „Mladíci, ak chcete

---

70 Porov. BOSCO, *Il giovane provveduto*, ed. 21851, s. 193 – 200.

vytrvať na ceste do neba, odporúčajú sa vám tri veci: často pristupujte k sviatosti zmierenia, prijímajte sväté prijímanie, vyberte si spovedníka, ktorému môžete otvoriť svoje srdce, ale ak to nie je nevyhnutné, nemeňte ho.“ Dominik pochopil dôležitosť týchto rád.<sup>71</sup>

Začal tým, že si vybral spovedníka, ktorého mal počas celého pobytu medzi nami. Aby si ten mohol urobiť správny úsudok o jeho svedomí, chcel, ako sa hovorí, urobiť si generálnu spoveď. Spočiatku sa spovedal každých pätnásť dní, potom každých osem dní, a na prijímanie chodil v tom istom rytme. Spovedník pozoroval, že to veľmi osožilo duchovným záležitostiam, a poradil mu, aby pristupoval k svätému prijímaniu trikrát do týždňa, a na konci roka mu dovolil každodenné prijímanie.

Niekedy ho ovládli škrupule, preto sa chcel spovedať každé štyri dni, ba aj častejšie; ale jeho duchovný vodca mu to nedovolil a pod poslušnosťou mu odporúčal týždennú svätú spoveď.

Mal v neho neobmedzenú dôveru. Hovoril s ním úplne jednoducho o veciach svedomia aj mimo spovede. Niektomu poradil, aby občas zmenil spovedníka, ale on sa tomu nikdy nechcel podvoliť. „Spovedník,“ hovorieval, „je lekár duše a lekár sa nikdy nemení, iba v takom prípade, že chýba dôvera alebo že choroba je beznádejná. Ja sa nenachádzam v takýchto okolnostiach. Mám plnú dôveru k spovedníkovi, ktorý s otcovskou dobrotou a vnímavosťou robí všetko pre dobro mojej duše; ani v sebe nevidím žiadny problém, ktorý by nevedel vyliečiť.“ Napriek tomu mu stály duchovný vodca poradil spovedníka niekedy zmeniť, hlavne pri príležitosti duchovných cvičení; a on bez problémov hneď poslúchol.

Savio sa z toho tiež tešil. „Ak mám nejakú bolesť v srdci,“ hovoril, „idem za spovedníkom, ktorý mi poradí podľa Božej vôle; veď aj Ježiš Kristus povedal, že hlas spovedníka je pre nás ako Boží hlas.“<sup>72</sup> Ak potom mám niečo veľké, prijmem svätú hostiu, v ktorej sa nachádza *corpus quod pro nobis traditum est*,<sup>73</sup> teda to isté telo, krv, duša a božstvo, ktoré Ježiš Kristus obetoval svojmu večnému Otcovi za nás na kríži. Čo mi chýba k tomu, aby som bol šťastný? Nič na tomto svete – chýba mi iba jedno: aby som mohol v nebi odhaliť toho, na ktorého teraz pozerám očami viery a ktorého adorujem na oltári.“

S takýmito myšlienkami Dominik prežíval vskutku šťastné dni. Tu sa rodila jeho veselosť, tá nebeská radosť, ktorá bola zjavná vo všetkých skutkoch. Nemyslíme si, že nechápal dôležitosť toho, čo robil, alebo že nemal také kresťanské správanie, ktoré je primerané pre toho, kto si praje časté<sup>74</sup> sväté prijímanie. Preto bolo jeho správanie z každej stránky bezúhonné. Pozval som jeho spolužiakov, aby mi povedali, či si za tri roky, čo býval medzi nami, všimli na Saviovi nejakú chybu, ktorú by bolo treba napraviť, alebo nejakú čnosť, ktorá by mu bola chýbala.

Jeho spôsob prijímania svätej Eucharistie bol najpríkladnejší. V predvečer prijímania, skôr ako si šiel ľahnúť, modlil sa na tento úmysel a vždy to zavŕšil takto: „Nech je pochválená a zvelebená v každom čase Najsvätejšia oltárna sviatosť.“ Ráno sa potom predpokladala dostatočná príprava; ale jeho vďačnosť bola bezhraničná. Navyše, ak ho nezavolali, zabudol na raňajky, na rekreáciu a niekedy aj na školu, pohrúžený do modlitby, alebo lepšie povedané, do kontemplácie Božej dobroty, ktorá nevýslovným

---

71 «Vyberte si dobrého spovedníka, otvorte mu celé svoje srdce; a ak len trochu môžete, nikdy ho nemeňte.» (G. BOSCO, *Cenni sulla vita del giovane Luigi Comollo morto nel seminario di Chieri ammirato da tutti per le sue rare virtù*, Torino, Tipografia P. De-Agostini, 1854, s. 32); tie isté údaje nájdeme v *Cenno biografico sul giovanetto Magone Michele* (c. V) e nel *Pastorello delle Alpi* (c. XIX).

72 Porov. Lk 10, 16.

73 Porov. Lk 22, 19.

74 ... *časté*: ins. ed. <sup>5</sup>1878, aby sa opravilo predchádzajúce: *každodenné*: opatrnosť pravdepodobne preto, aby sa vyhlo ďalším sporom s arcibiskupom Gastaldim, ktorý mal strohejšie postoje.

spôsobom hovorí ľudom o pokladoch svojho nekonečného milosrdenstva. Pre neho bolo veľkou slasťou, keď mohol niekoľko hodín stráviť pred sviatostným Ježišom. Aspoň raz denne chodieval na návštevu a pozýval aj iných, aby išli v jeho spoločnosti. Modlitba, ktorú uprednostňoval, bola korunka <sup>(75)</sup> k Božskému Srdcu Ježišovmu, aby tak odčinil nepravosť, ktorej sa mu dostalo od heretikov, nevercov a zlých kresťanov.

Aby jeho sväté prijímanie bolo plodnejšie a každý deň v tom istom čase mal nový podnet pristupovať k nemu s vrúcnosťou, zaumienil si každý deň splniť jeden zvláštny cieľ.

Hľa, takto si rozdelil prijímanie počas týždňa:

*Nedela.* Na počesť Najsvätejšej Trojice.

*Pondelok.* Za mojich duchovných a časných dobrodincov.

*Utorok.* Na počesť sv. Dominika a môjho anjela strážcu.

*Streda.* Sedembolestnej Panne Márii za obrátenie hriešnikov.

*Štvrtok.* Za duše v očistci.

*Piatok.* Na počesť utrpenia Ježiša Krista.

*Sobota.* Na počesť Preblahoslavenej Panny Márie, za dosiahnutie jej ochrany v živote a vo smrti.

S radosťou sa zúčastňoval na všetkých úkonoch, ktoré sa týkali Najsvätejšej oltárnej sviatosti. Ak sa stalo, že sa stretol s kňazom, ktorý niesol sviatosť nemocnému, hneď si pokľakol bez ohľadu na to, kde sa nachádzal; a ak mu to čas dovolil, sprevádzal ho až k chorému.

Jedného dňa, keď pršalo a cesty boli zablatené, stretol kňaza s viatikom. Keďže nemal lepšie miesto, klakol si do blata. Istý spolužiak mu to potom vyčítal, pričom poukazoval na to, že nebolo treba takto si zašpiniť oblečenie, že ani Pán neprikázal také niečo.

Jednoducho odpovedal: „Kolená a nohavice, to je všetko Pánovo, preto všetko musí slúžiť na jeho česť a slávu. Keby som prechádzal popri ňom, nielenže by som sa hodil do blata, aby som si ho uctil, ale hodil by som sa aj do pece, lebo tak by som si uvedomil ten oheň nekonečnej lásky, ktorá ho pohla k ustanoveniu tejto veľkej sviatosti.“

V podobnej situácii raz zazrel vojaka, ktorý stál na nohách vo chvíli, keď blízko neho prechádzali s Najsvätejšou oltárnou sviatosťou. Netrúfol si osloviť ho, aby si pokľakol, a tak vytiahol z vrecka vreckovku, položil ju na špinavú zem, potom naznačil vojakovi, aby si ňou poslužil. Vojak bol najprv v rozpakoch, potom vreckovku nechal bokom a klakol si uprostred tej cesty.<sup>76</sup>

Na sviatok *Corpus Domini (Božieho tela)* bol spolu s ďalšími spolužiakmi oblečený ako miništrant a poslaný do farskej procesie. Šiel tam s najväčšou chuťou a považoval to za taký vzácny dar, že väčší ani nemohol dostať.

---

75 Poznámka ins. ed. 21860: «Táto korunka sa nachádza vytlačená v mnohých knihách, okrem iných aj v *Giovane Provveduto*, na s. 105.» Bol to nábožný úkon, ktorý smeroval k odčineniu «urážok, ktorých sa Ježišovi dostalo v Najsvätejšej Eucharistii od heretikov, nevercov a zlých kresťanov», zložená zo siedmich krátkych modlitieb a jednej modlitby *Otče náš* (porov. *Corona del Sacro Cuore di Gesù*, in BOSCO, *Il giovane provveduto*, ed. 21851, s. 105 – 107).

76 *Jedného dňa ... cesty*: dva paragrafy ins. ed. 21860.

## XV. kapitola

### Jeho kajúcnosť

Vek, chabé zdravie a jeho nevinnosť by ho určite oslobodili od každého druhu pokánia; ale on vedel, že mladík si ťažko môže zachovať nevinnosť bez pokánia, a táto myšlienka spôsobila, že cesta utrpenia sa mu zdala pokrytá ružami. Pokáním nemyslím trpezlivé znášanie neprávostí a nepríjemností, nehovorím o stálom umŕtvovaní a strážení si zmyslov v modlitbe, v škole, počas štúdia, rekreácie. Toto pokánie bolo u neho stále.

Hovorím iba o pokání, ktoré postihuje telo. Vo svojej horlivosti si stanovil, že každú sobotu sa bude postiť o chlebe a vode na počesť Preblahoslavenej Panny Márie, ale spovedník mu to zakázal; chcel sa postiť v Pôstnom období, ale po týždni sa to dozvedel direktor domu a hneď mu to zakázal. Chcel vynechať aspoň raňajky, ale ani to mu nedovolili. Dôvodom, prečo mu neboli dovolené tieto kajúcnosti, bolo zabrániť, aby sa jeho chatrné zdravie úplne nezničilo. Čo teda robiť? Keďže mal zakázané postiť sa, začal trápiť telo inými spôsobmi. Dával si na lôžko štiepky dreva a kusy tehál, aby si znepríjemnil samotný odpočinok; chcel nosiť istý druh kajúceho pásu – všetky tieto veci mu boli zakázané. Vynašiel si teda nový spôsob. Na jeseň a v zime nedbal na to, že sa zmenilo ročné obdobie, a nedal si teplejšie prikrývky na posteľ, takže bol január a on bol prikrytý ako v lete. Jedného rána zostal ležať kvôli nejakej nepríjemnosti a direktor ho šiel navštíviť. Keď ho videl úplne schúleného, podišiel bližšie a zistil, že bol prikrytý iba tenkou prikrývkou. „Prečo si to urobil,“ pýtal sa ho, „vari chceš zomrieť od zimy?“ „Nie,“ odpovedal, „nezomriem od zimy. Ježiš v betlehemskej maštaľke a aj vtedy, keď visel na kríži, bol menej prikrytý ako ja.“

Hneď mal absolútne zakázané robiť kajúce skutky akéhokoľvek druhu, ak si najprv nevyžiada povolenie; tomuto príkazu, hoci bolestne, sa podriadil. Raz som ho stretol celého strápeného a cestou volal: „Ó, ja úbohý človek! Naozaj som v zlom rozpoložení. Spasiteľ hovorí: kto sa nezapiera, nepríde do raja;<sup>77</sup> a mne bolo zakázané zapierať sa: aký teda bude môj raj?!“

– Kajúce skutky, ktoré Pán chce od teba, – povedal som mu, – to je poslušnosť.

Poslúchaj, to ti stačí.

– Nemôžete mi dovoliť nejaké iné kajúce skutky?

– Áno, máš dovolené pokánie trpezlivo znášať nepravosť, kedykoľvek by sa ti stala; odovzdane tolerovať teplo, zimu, vietor, dážď, únavu a všetky zdravotné ťažkosti, ktoré ti Boh pošle.

– Ale toto sa trpí z nevyhnutnosti.

– To, čo by si musel trpieť z nevyhnutnosti, obetuj Bohu, stane sa to čnosťou so zásluhami pre tvoju dušu.

Spokojný a zmierený s týmito radami spokojne odišiel.

## XVI. kapitola<sup>78</sup>

### Umŕtvovanie všetkých vonkajších zmyslov

Kto si všímal vystupovanie Savia na verejnosti, nachádzal toľkú prirodzenosť, že by ľahko mohol povedať, že takto bol stvorený Pánom. Ale tí, ktorí ho poznali bližšie a starali sa o jeho výchovu, môžu každého ubezpečiť, že za tým bola veľká ľudská námaha spojená s Božou milosťou.

Jeho oči boli veľmi živé a stálo ho nemálo síl, aby si ich ustrážil. „Najprv,“ viac ráz sa k tomu vracal so svojim priateľom, „keď som si dal predsavzatie, že chcem absolútne ovládnuť svoj zrak, musel som vynaložiť nemalú námahu; a niekedy som trpel bolesťou hlavy.“ Jeho pohľady boli také rezervované, že spomedzi tých, ktorí ho poznali, nikto si nespomína, žeby ho videl pozrieť sa na čokoľvek, čo by prekročilo hranicu slušnosti.

„Oči,“ zvykol hovoriť, „sú okná. Cez okná prejde to, čomu sa dovolí prejsť. My cez tieto okná môžeme nechať prejsť anjela alebo diabla s rohami a priviesť buď jedného, alebo druhého, aby sa stal pánom nášho srdca.“

Jedného dňa sa prihodilo, že jeden cudzí chlapec neuvážene priniesol z domu noviny, na ktorých boli hanebné a bezbožné postavy. Obklopila ho hŕba chlapcov, aby videli tie čudné veci, ktoré by sa hnusili Turkom aj samotným pohanom. Aj Savio pribehol v domnení, že ukazuje nejaký nábožný obrázok. Ale keď podišiel bližšie, hľa, prekvapenie, potom posmešne zobral stránku a roztrhal ju na márne kúsky. Všetci jeho spolužiaci zostali veľmi užasnutí, bez slova pozerali jeden na druhého.

A tak prehovoril on: „My biedni ľudia! Pán nám dal oči, aby sme kontemplovali krásu jeho stvorených vecí, zatiaľ čo vy si nimi slúžite, aby ste obdivovali necudnosti, ktoré vymyslela zloba ľudí na škodu našej duše; a vy si popásate zrak na týchto veciach?“

– Nie, odpovedal jeden, chceli sme si pozrieť tie postavy, aby sme sa zasmiali.

– Áno, áno, aby ste sa zasmiali, takto sa pripravujete na to, aby ste išli so smiechom do pekla... ale budete sa smiať, keby ste mali to nešťastie, že by ste tam padli?

– Ale my, – hovoril ďalší, – nevidíme nič oplzlé na týchto postavách.

– Ešte horšie, nevidieť nijaké zlo v pozeraní sa na takéto necudnosti je znak toho, že vaše oči sú už zvyknuté na ich obdivovanie; a tieto zvyklosti vás neospravedľujú od zlého, ale ešte viac vás obviňujú. Ó, Jób, ó, Jób! Ty si bol starý, bol si svätý, bol si postihnutý chorobou, a preto si ležal na smetisku; ale svojmu zraku si vedel rozkázať, aby nemal ani najmenšej slobody, pokiaľ ide o nehanebné veci!

Po týchto slovách boli všetci ticho a nikto mu nebol schopný nič vyčítať, ba ani nič poznamenať.

Nielen na zrak dával pozor, ale veľmi rezervovaný bol aj pri rozprávaní. Keď niekto hovoril, či už pravdu, alebo nepravdu, Dominik mlčal a viac ráz si zahryzol do jazyka, aby dal priestor iným vyjadriť sa. Jeho učitelia a ďalší predstavení jednomyselne tvrdia, že nikdy nemali žiaden motív, aby ho čo i len upozornili, že povedal čo i len jediné slovo mimo počas štúdia, školy, kostola alebo kým mali nejakú študijnú alebo náboženskú povinnosť. Naopak, pri tých istých príležitostiach, keď sa mu dostalo nejakej potupy, vedel ovládnuť svoj jazyk a hnev.

Jedného dňa upozornil spolužiaka na istý zlozvyk. Ten, namiesto toho, aby s vdáčnosťou prijal napomenutie, nechal sa uniesť brutálnymi excesmi. Zasypal ho hrubými slovami, potom ho bil päšťami a kopal do neho. Savio mohol hájiť svoju

pravdu faktami, lebo bol starší a silnejší. On sa však nijako nepomstil, a ak, tak len ako kresťan. Hoci bol v tvári celý červený, zadržal nával hnevu a obmedzil sa na tieto slová: „Odpúšťam ti; pochybil si; nepristupuj k druhým podobným spôsobom.“

Čo povieme o umŕtvaní iných telesných zmyslov? Obmedzím sa len na niekoľko skutočností.

V zimnom období ho trápili omrzliny na ruky. A hoci cítil bolesť, nikdy nebolo počuť, že by sa sťažoval. Skôr sa zdalo, že sa z toho radoval. „Čím väčšie omrzliny,“ hovoril, „tým väčšia svätosť.“ Tým chcel poukázať na svätosť duše. Mnohí jeho spolužiaci dodávajú, že v krutých zimách chodil do školy pomaly, kvôli tomu, že si prial trpieť a robiť pokánie pri každej príležitosti. „Viackrát bolo vidno,“ povedal jeden jeho spolužiak, „že v najväčšej zime si podráždil pokožku ihlou alebo perom, aby týmito rezmami, z ktorých sa stali rany, bol podobnejší božskému Učiteľovi.“

V spoločstvách mladých možno stretnúť takých, ktorí sú stále s niečím nespokojní. Raz sa sťažujú na bohoslužby, raz na disciplínu, raz na oddych alebo na prestieranie stolov; vo všetkom nachádzajú niečo, s čím nesúhlasia. Takí sú skutočným krížom pre predstavených; pretože nespokojnosť čo i len jediného, sa prenáša na ďalších spolužiakov, často s nemalou škodou pre spoločnosť. Dominikovo správanie bolo úplne opačné. Jeho pery nevyslovovali sťažnosti ani na teplo v lete, ani na chlad v zime. Či bolo pekné, alebo škaredé počasie, stále bol rovnako veselý. Stačilo, že našiel pripravený stôl, a bol úplne spokojný. Naopak, s obdivuhodným umením v tom nachádzal spôsob zapierania sa. Keď iní niečo pokarhali, že to bolo príliš uvarené alebo príliš surové, viac alebo menej slané, on, naopak, tváril sa spokojne a hovoril, že to má presne svoju chuť.

Jeho zvyčajnou praxou bolo zdržať sa v jedálni, aby po svojich spolužiakoch pozbieral kúsky chleba, ktoré zostali na stole alebo na podlahe, a pochutnával si na nich. Niektorí sa čudovali, no on svojho ducha zahalil pokániami a povedal: „Zemle, ktoré sa nejedia v celku, ale po omrvinkách, sú už spracované pre zuby.“ Uvítal a zjedol všetky zvyšky polievky, druhého chodu či menej kvalitného jedla. To isté robil s maškrtami, hoci často daroval svoju porciu spolužiakom. Keď sa ho pýtali, prečo sa toľko zrieka a zbiera zvyšky, ktoré niekomu boli odporné, odvetil: „To, čo máme na svete, je vzácny dar od Boha; ale spomedzi všetkých darov z jeho svätej milosti je najväčším ten pokrm, ktorý zachováva život. Preto aj najmenšia čiastočka tohto daru si zasluhuje našu vdácnosť a je skutočne hodná toho, aby sme sa usilovali priam škrupulózne ju chrániť.“<sup>79</sup>

Čistenie topánok, kefovanie oblekov spolužiakom, chorým ponúknuť služby, ktoré sa iným hnusili, zametať a robiť iné podobné práce bola pre neho príjemná zábava. „Každý robí to, čo môže,“ zvykol hovoriť, „ja nie som schopný robiť veľké veci, ale to, čo môžem, to chcem urobiť na väčšiu Božiu slávu; dúfam, že Boh vo svojej nekonečnej добрote prijme tieto moje biedne obety.“

Jesť niečo, čo sa priečilo jeho chuti, zriecť sa toho, čo by mu chutilo; krotiť zrak aj v indiferentných veciach; zotrvať tam, kde bol nepríjemný zápach; zaprieť sa; úplne spokojne znášať všetko, čo by spôsobovalo súženie jeho telu alebo duchu, sú skutky čnosti, v ktorých sa Dominik cvičil každý deň, ale môžeme povedať, že aj v každej chvíli svojho života.

Pomlčím o mnohých iných faktoch toho istého druhu, ktoré by poukázali na veľkosť Dominikovho ducha v oblasti kajúcnosti, lásky a umŕtovania sa v každom smere jeho osoby a zároveň aj na to, aký podnikavý bol v čnosti vyťažiť z veľkých aj malých príležitostí, aj zo samotných indiferentných vecí posvätenie a zväčšovanie zásluh pred

---

79 Rozprávania stojí na svedectve Michala Ruu a Giovanni Bonettiho (porov. ASC A4920137: *Memorie riguardo al giovane Savio Domenico*, ms. Rua, s.d., f1v-2r; ASC A4920139: *Fatti e detti del Savio Domenico*, ms. Bonetti, s.d., f3r).

Pánom.

## XVII. kapitola

### Družina Nepoškrveného Počatia

Môžeme povedať, že po celý život mal Dominik úctu k Preblahoslavenej Panne Márii. Nenechal si ujsť žiadnu príležitosť, aby jej vzdal úctu. V roku 1854 rímsky pápež definoval článok viery o Nepoškrvenom počatí Panny Márie. Savio si vrúcne želal vytvoriť medzi nami živú a trvalú pripomienku tohto vzácneho titulu, ktorý Cirkev dala Kráľovnej neba. „Priateľ som si,“ zvykol hovoriť, „urobiť niečo ku cti Panny Márie, ale čo najskôr, lebo sa bojím, že nebudem mať dostatok času.“

Vedený svojou zvyčajnou vynachádzavou láskou vybral si niektorých svojich verných spolužiakov a pozval ich, aby spolu s ním vytvorili družinu nazvanú *Nepoškrvené Počatie*. Cieľom bolo zabezpečiť si ochranu veľkej Božej Matky v živote a najmä vo chvíli smrti. Savio na dosiahnutie tohto cieľa ponúkal tieto dve veci: cvičiť sa a presadzovať pobožnosti ku cti Nepoškrvenej Panny Márie a časté prijímanie. S privolením svojich priateľov zostavil pravidlá a po mnohých ťažkostiach dňa 8. júna 1856, deväť mesiacov pred svojou smrťou, im ich prečítal pred oltárom Najsvätejšej Matky. Prepíšem ich tu, aby mohli poslúžiť aj iným ako vzor robiť podobne.<sup>80</sup>

Tu sú:

„My Dominik Savio atď. (nasledujú mená ostatných spolužiakov), aby sme si zabezpečili v živote a v smrti ochranu Preblahoslavenej Nepoškrvenej Panny, a preto, aby sme sa naplno venovali svojej službe, 8. dňa v mesiaci jún, všetci posilnení svätými sviatosťami spovede a prijímania a rozhodnutí vyznávať Panne Márii našu synovskú a ustavičnú úctu, vyjadrujeme pred jej oltárom a so súhlasom nášho duchovného vodcu, že chceme nasledovať, ako nám to naše sily dovoľia, Alojza Comolla (<sup>81</sup>). Preto sa zaväzujeme:

1. Prísne dodržiavať pravidlá domu.
2. Byť vzorom pre spolužiakov, láskavo ich napomínať a pozývať ich k dobru slovami, no ešte viac dobrým príkladom.
3. Dôsledne využívať čas.

S cieľom zabezpečiť si vytrvalosť v spôsobe života, ku ktorému sa chceme zaviazat’,

---

<sup>80</sup> Originálny dokument, ktorý prepísal don Bosco s prispôbením niekoľkých vecí, je uložený v ASC E452: *Regolamento della Compagnia dell'Immacolata Concezione approvato da D. Bosco*, ms. Giuseppe Bongioanni, 9. jún 1856.

<sup>81</sup> «Luigi Comollo sa narodil v Cinzano v roku 1817 a zomrel v roku 1839 v povesti neobyčajných čností v chierskom seminári vo veku 22 rokov. Životopis tohto vzoru mládeže bol druhý raz tlačený v I. ročníku *Letture Cattoliche*» (poznámka uvedená už v 1. ed.). Až po ed. <sup>3</sup>1861 sa čítalo: «v IV. ročníku *Letture Cattoliche*», chyba bola opravená od ed. <sup>4</sup>1866. Prvá edícia Comollovho životopisu sa našla ako anonymná v roku 1844 (*Cenni storici sulla vita del chierico Luigi Comollo morto nel seminario di Chieri ammirato da tutti per le sue singolari virtù, scritti dal suo collega, Torino, Speirani e Ferrero, 1844*); svätého z neho urobila rozšírená ed. o edíciu *Letture cattoliche (Cenni sulla vita del giovane Luigi Comollo morto nel seminario di Chieri ammirato da tutti per le sue rare virtù, scritti dal sac. Bosco Giovanni suo collega, Torino, P. De-Agostini, 1854)*; tretia ed. (1867) zopakuje druhú, zatiaľ čo štvrtá ed. (1884), ktorá bola konečná, bola kompletne preobraná a doplnená mnohými ďalšími správami.

nasledujúcimi zásadami sa chceme podriaďiť nášmu direktorovi.

Č. 1 Ako prvé pravidlo prijímame prísnu poslušnosť voči našim predstaveným, ktorým sa zverujeme s neobmedzenou dôverou.

Č. 2 Plnenie vlastných povinností bude naším prvoradým zamestnaním.

Č. 3 Vzájomná láska spojí naše srdcia, spôsobí, že budeme bez rozdielu milovať našich bratov, a ak to bude na osožné, budeme ich láskavo napomínať.

Č. 4 Každý týždeň si určíme pol hodiny na stretnutie a po vzývaní Ducha Svätého si urobíme krátke duchovné čítanie, zhodnotí sa napredovanie družiny v nábožnosti a v čnostiach.

Č. 5 Okrem toho sa budeme vzájomne upozorňovať na tie chyby, ktorých sa máme vyvarovať.

Č. 6 Budeme sa snažiť, aby sme sa medzi sebou vyhli aj najmenej mrzutosti tým, že budeme trpezlivo znášať spolužiakov a iné nepríjemné osoby.

Č. 7 Nestanovujeme si žiadnu modlitbu, lebo čas, ktorý zostane po splnení našich povinností, bude zasvätený tomu, čo sa bude zdať najužitočnejšie pre našu dušu.

Č. 8 Predsa len pridávame niekoľko cvičení:

§ 1 Pristupujeme k svätým sviatostiam tak často, ako len bude dovolené.

§ 2 K sviatostnému stolu pristúpime každú nedeľu, na prikázané sviatky, počas všetkých novén a na slávnosti Najsvätejšej Matky a svätých ochrancov oratória.

§ 3 Cez týždeň pristúpime vo štvrtok, okrem toho vtedy, keď nebudeme mať iné závažné povinnosti.

Č. 9 Každý deň hlavne počas modlitby ruženca zverujeme Panne Márii našu družinu, prosíme ju, aby nám vyprosila milosť vytrvalosti.

Č. 10 Vynasnažíme sa, aby sme každú sobotu zasvätili úcte k Panne Márii nejakým osobitným cvičením alebo skutkom kresťanskej nábožnosti na počesť jej nepoškvrneného počatia.

Č. 11 Počas modlitby, duchovného čítania, bohoslužieb, v študovni a v škole sa vynasnažíme správať čo najlepšie.

Č. 12 Sväté Božie slovo si budeme žiarlivo chrániť a o počutých pravdách budeme rozmýšľať.<sup>82</sup>

Č. 13 Budeme sa vyhýbať akejkol'vek strate času, aby sme svoju dušu ochránili pred pokušeniami, ktoré zvlášť hrozia zaháľáčom; a preto:

Č. 14 Po splnení povinností, ktoré každému z nás prináležia, voľné hodiny zasvätime užitočným prácam, ako sú nábožné a poučné čítanie kníh, alebo modlitbe.

Č. 15 Rekreačia je žiaduca alebo dovolená po jedle, po škole a po štúdiu.

Č. 16 Svojim predstaveným úprimne povieme všetko, zvlášť to, čo môže prospieť nášmu mravnému správaniu.

---

82 Porov. Lk 11, 28.

Č. 17 Čo najzriedkavejšie budeme využívať dovolenia ponúkané z láskavosti našich predstavených, preto jedným z našich špeciálnych cieľov je dôsledné zachovávanie pravidiel domu, príliš často zanedbávaných.

Č. 18 Od našich predstavených prijmeme všetko, čo nám bude dané ako pokrm, bez toho, aby sme sa pri stole sťažovali, a zabránime aj druhým, aby to robili.

Č. 19 Kto by túžil stať sa členom tejto družiny, musí sa predovšetkým očistiť vo sviatosti zmierenia a pristúpiť k eucharistickému stolu, potom podstúpiť týždeň skúšky, pozorne si prečítať tieto pravidlá a Bohu a Najsvätejšej nepoškvrnenej Matke sľúbiť ich dôsledné zachovávanie.

Č. 20 V deň jeho prijatia bratia pristúpia k svätému prijímaniu a budú prosieť Božiu velebnosť, aby dala spolužiakovi čnosti trpezlivosti, poslušnosti a pravej Božej lásky.

Č. 21 Družina je pod ochranou Nepoškvrneného Počatia, ktorého titul a nábožnú medailu nosíme. Úprimná, synovská, rozumná dôvera k Panne Márii, zvláštna neha k nej, vytrvalá vernosť nech nám pomôžu zvíťaziť nad každou prekážkou, byť pevnými v rozhodnutiach, prísnymi k sebe samým, láskavými k nášmu blížnemu a dôslednými vo všetkom.

Okrem toho povzbudíme bratov, aby sväté mená Ježiš a Mária si vpísali najprv do srdca a mysle, potom na knihy a všetky veci, na ktoré nám môže padnúť zrak. Nášho direktora, ktorého ubezpečujeme, že my všetci sme závislí od jeho vôle, prosíme, aby preskúmal tieto pravidlá a dal nám svoj posudok. Môže v týchto pravidlách urobiť potrebné a vhodné zmeny.

A Panna Mária? Nech žehná naše úsilie, veď inšpiráciou zrodu tejto nábožnej družiny bola ona. Určite sa láskyplne pozerá a vypočuje naše hlasy a my pod jej ochranným plášťom budeme schopní bojovať v tomto mori neviery, premôžeme útoky pekelného nepriateľa. Takisto ňou povzbudení dúfame, že budeme príkladom pre spolužiakov, potechou pre predstavených, jej milovaní synovia. A ak nám Boh dopraje milosť a život, aby sme ho mohli nasledovať v kňazskej službe, vynaložíme na to všetky svoje sily, s maximálnym zápalom, ale nespoliehajúc sa na naše sily, v bezhraničnej dôvere v Božiu pomoc budeme môcť dúfať, že po tomto slzavom údolí, posilnení Máriinou prítomnosťou zaiste dosiahneme vo svojej poslednej hodine večnú odmenu, ktorú má Boh odloženú pre tých, čo mu slúžia v duchu a pravde.“

Direktor oratória skutočne prečítal uvedené pravidlá života, a keď ich pozorne preskúmal, schválil ich za nasledovných podmienok:

1. Spomenuté prísľuby nemajú vážnosť sľubu.
2. Nikoho neviažu pod trestom alebo hriechom.
3. Na konferencii nech sa stanoví nejaký vonkajší skutok lásky ako upratovanie kostola, asistencia alebo katechizovanie nejakého nevedomého chlapca.
4. Nech sa rozdelia dni v týždni tak, aby každý deň niekto pristúpil k svätému prijímaniu.
5. Bez zvláštneho dovolenia predstavených sa nepridá žiadna pobožnosť.
6. Nech hlavným cieľom je rozširovanie úcty k Nepoškvrnenej Panne Márii a k Najsvätejšej oltárnej sviatosti.

7. Skôr ako by bol niekto prijatý, nech si prečíta životopis Alojza Comolla (<sup>83</sup>).

## XVIII. kapitola

### Výnimočné priateľstvá – Vzťahy s mladým Camillom Gaviom

Každý bol Dominikovým priateľom a kto ho nemal rád, ten ho rešpektoval kvôli jeho

---

83 «Jedným z tých, ktorý významnejšie pomáhali Dominikovi Saviovi pri zakladaní Družiny Nepoškvrneného Počatia a zostavení pravidiel bol Giuseppe Bongioanni. Bol úplná sirota a direktorovi oratória, ktorý ho láskavo prijal v novembri 1854, ho odporúčala stryná. Vtedy mal sedemnášť rokov, s bolesťou v srdci pre okolnosti, v ktorých sa ocitol, ale s myslou ešte stále plnou márnivosti sveta a rozličných protináboženských predsudkov. Na ňom sa jasne odráža práca Božej milosti, pretože zakrátko si veľmi obľúbil dom, pravidlá aj predstavených; skorigoval svoje myšlienky a s plným zápalom sa pustil do nadobúdania čností a náboženských praktík. Obdarený bystrosťou a veľkou ľahkosťou učiť sa bol predurčený na štúdium. Obdivuhodne rýchlo ukončil klasické štúdiá s excelentným výsledkom. Keďže bol vybavený oduševňujúcou predstavivosťou, veľmi dobre rozoberal básne v hovorovej taliančine, alebo v dialekte; a zatiaľ čo v bežných rozhovoroch využíval dialekt, či už s priateľmi alebo pri improvizácii o zábavných témach, pri stole písal krásne básne, z ktorých mnohé boli publikované – ako tá ku cti Márie Pomocnice, ktorá sa začína: *Salve, Salve, pietosa Regina [Maria]* atď. Nachádza sa v *Giovane provveduto* [porov. ed. <sup>37</sup>1874, s. 444 – 446].

Rozhodol sa pre životnú dráhu klerika a v klerickom stave bol známy svojou nábožnosťou a vernosťou zachovávaní pravidiel, tiež horlivosťou pre dobro svojich spolužiakov. Kňazom sa stal v roku 1863, a ani sa nedá opísať, s akým zápalom sa vložil do tejto posvätnéj služby. Hoci nemal silný hlas, bol veľmi úspešný v kázani pre krásne témy a prednes, ktorý bola radosť počúvať a ktorý prinášal bohaté ovocie.

Po tom, ako Dominikovi Saviovi, s ktorým ho spájalo sväté priateľstvo, pomohol pri zakladaní Družiny Nepoškvrneného Počatia, hoci bol iba klerik s dovoľením predstavených založil ďalšiu družinu – ku cti Najsvätejšej oltárnej sviatosti. Jej cieľom bolo šíriť úctu medzi mládežou a získavať žiakov, ktorí vynikali svojimi čnosťami a ministrovaním pri bohoslužbách, a tak formoval miništrantov v raste dôstojnosti a milosti. Táto družina bola ešte aktívnejšia a dosahovala výborné výsledky, keď sa stal kňazom. A tak sa možno tvrdiť, že Kongregácia sv. Františka Saleského už dala Cirkvi veľké množstvo služobníkov oltára, zväčša vďaka svätej starostlivosti kňaza Bongioanniho o „piccolo clero“ (miništrantov).

V roku 1868, keď sa priblížila chvíľa posviacky kostola postaveného na Valdoccu ku cti Márie Pomocnice, don Bongioanni pracoval najusilovnejšie, ako vedel, aby zabezpečil nevyhnutné veci na tento obrad a hlavne dobre pripravil miništrantov, aby príkladne slúžili v deň sviatku a následne aj počas oktávy, ktorá mala zvýrazniť slávnosť takýmto mimoriadnym spôsobom. Niesla ho vrúcna láska k Preblahoslavenej Panne Márii, nešetril usilovnosťou, námahou ani potom, najmä na vigíliu 8. júna v tom istom roku. Panna a Pomocnica ocenila jeho vrúcnu úctu a čoskoro dostal svoju odmenu. Najprv ho však chcela podrobiť skúške a on ju znášal odovzdane ako dobrý kňaz s veľkými zásluhami. Práve on, ktorý pre dobrý priebeh sviatku vynaložil toľko námahy, 9. júna, v deň posviacky, tak ochorel, že nemohol vstať z postele. Nasledujúce dni choroba postupovala. Túžil aspoň raz celebroidť Božie tajomstvá v novom kostole, preto vrúcne a intenzívne prosil Preblahoslavenú Panu o túto milosť. Bol vyslyšaný. V nedeľu, ešte počas oktávy, pocítil také zlepšenie a nárast síl, že sa mohol po nevyhnutnej príprave priblížiť k oltáru a celebroidť svätú omšu s obrovským potešením svojho srdca. Po omši povedal jednému zo svojich priateľov, že bol veľmi spokojný, že mohol intonovať *Nunc dimittis*. A potom sa stalo toto: hoci bol na tom so silami lepšie, vrátil sa do postele a viac z nej nevstal. Nasledujúcu stredu, keď sa oktáva skončila, sa konala spomienka na zosnulých dobrodincov; a poobede, keď sa skončili všetky ceremónie a slávnosť, mladí chovanci z rozličných kolégií, ktorí sa zúčastnili na sviatku, odišli do svojich miest.

Po hodine kňaz Giuseppe Bongioanni zaopatrený a v prítomnosti svojho milovaného direktora, obklopený zástupom najdrahších priateľov a spolubratov odovzdal svoju peknú dušu Pánovi; odišiel, ako vrúcne dúfame, uvidieť to, ako sa oslavuje v nebi tá, ktorá bola objektom jeho nežnej nábožnosti» (poznámka ins. ed. <sup>5</sup>1878).

čnosťami. Vedel vychádzať s každým dobre. Tak bol zakorenený v čnosťach, že mu bolo možné poradiť, aby sa priatelil aj s niektorými ľahkomyselnými mladíkmi, aby ich skúsil získať pre Pána. Využíval rekreácie, hru aj obyčajné rozhovory, aby z nich vytiahol duchovný úžitok. Možno povedať, že tí, čo boli zapísaní v Družine Nepoškvrneného Počatia, boli jeho dôvernými priateľmi,<sup>84</sup> s ktorými sa stretával raz na duchovných konferenciách, inokedy kvôli cvičeniu sa v kresťanskej nábožnosti. Konferencie sa konali s dovoľením predstavených a usporadúvali ich a viedli samotní mladíci. Preberali na nich spôsob, ako sláviť novény s väčšou slávou, ustálili si dni, aby v týždni každý z nich pristúpil k svätému prijímaniu, navzájom si určili mladíkov, ktorí väčšmi potrebovali morálnu asistenciu, a tých, ktorí ich chránili, pričom používali všetky prostriedky kresťanskej lásky, aby ich priviedli k čnostnému životu. Savio patrila medzi najaktívnejších a možno povedať, že na týchto konferenciách bol ako učiteľ.

Mohli by sa spomenúť mnohí Saviovi spolužiaci, ktorí sa zúčastňovali na týchto konferenciách a často sa s ním rozprávali, ale keďže ešte žijú, nezdá sa mi vhodné o nich nehovoriť.<sup>85</sup> Spomeniem iba dvoch, ktorých Pán už povolal do nebeskej vlasti. Sú to Camillo Gavio z Tortony a Giovanni Massaglia z Marmorita.<sup>86</sup>

Gavio býval medzi nami iba dva mesiace, ale tento čas stačil na to, aby po sebe zanechal vo svojich spolužiakoch svätú spomienku.

Jeho žiarivá nábožnosť a veľké maliarske a sochárske vlohy pohli mestskú radu k pomoci, aby mohol odísť do Turína a tam prehľbiť svoje umenie ďalším štúdiom. Vo svojom rodisku prekonal ťažkú chorobu; a vzhľadom na to, že prišiel do oratória v období rekonvalescencie, že bol ďaleko zo svojho kraja a od svojich rodičov, navyše vôkol neho bolo spoločenstvo všetkých tých neznámych rozšantených mladíkov, to všetko spôsobilo, že sa zahľbil do ťaživých myšlienok. Keď ho videl Savio, hneď šiel k nemu, aby ho potešil a povedal mu presne tieto slová.

Savio začal:

- Dobre, drahý môj, asi ešte nepoznáš žiadneho žiaka, nie je tak?
- Máš pravdu, ale oddychujem tým, že pozorujem druhých, ako šantia.
- Ako sa voláš?
- Camillo Gavio z Tortony.
- Koľko máš rokov?
- Mám pätnásť.
- Odkiaľ pochádza tá melanchólia, ktorá sa zrači na tvojej tvári; azda si bol chorý?
- Áno, skutočne som bol chorý; mal som búšenie srdca, čo ma priviedlo až na pokraj smrti, a ešte stále som nevyzdravel.
- Praješ si byť zdravý, však?
- Ani nie, prajem si plniť Božiu vôľu.

Tieto záverečné slová mu pomohli spoznať Gavia ako mladíka nevšednej nábožnosti a v Saviovom srdci spôsobili skutočné potešenie, a tak v maximálnej dôvere pokračoval:

- Kto si praje plniť Božiu vôľu, praje si posväcovať seba samého;<sup>87</sup> chceš sa teda stať

---

84 ... tí, čo boli: ins. ed. 21860, náhrada za *mával*.

85 V zápisnici zo založenia Družiny Nepoškvrnenej, ktorú napísal Giuseppe Bongioanni (ASC A230), sú vymenovaní zakladajúci členovia v tomto poradí: «Giovanni Bonetti, Francesco Vaschetti, Domenico Savio, Luigi Marcellino, Celestino Durando, Giuseppe Momo, Giuseppe Bongioanni»; v inej kópii zápisnice nachádzame aj mená: Giuseppe Rocchietti, Michele Rua a Giovanni Cagliero.

86 Obaja zomreli pred založením Družiny Nepoškvrnenej (9. júna 1856): Gavio zomrel 29. decembra 1855 a Massaglia 20. mája 1856; je veľmi pravdepodobné, že sa stretávali s Dominikom a inými «raz na duchovných konferenciách, inokedy kvôli cvičeniu sa v kresťanskej nábožnosti», ako bolo zvykom na Valdoccu aj pred založením družiny. Rozpaky sa pripisujú vložke v ed. 21860 v tlačí označenej poznámke 84.

87 Porov. 1 Sol 4, 3.

svätým?

– Mám túto veľkú túžbu.

– Dobre, rozšírime počet našich priateľov, aj ty sa budeš podieľať na tom, čo robíme my, aby sme sa stali svätými.

– Pekné je to, čo hovoríš; ale ja neviem, čo mám robiť.

– V skratke ti to poviem:<sup>88</sup> vedz, že naša svätosť spočíva v tom, že sme veľmi veselí. Našou jedinou starosťou je iba to, aby sme sa vyhli hriechu ako veľkému nepriateľovi, ktorý oberá o Božiu milosť a pokoj srdca, dôsledne si plníme svoje povinnosti a pravidelne sa venujeme nábožným veciam. Začni oddnes a zapíš si, aby si si zapamätal: *Servite Domino in laetitia*, slúžime Pánovi vo svätej veselosti.<sup>89</sup>

Tento rozhovor bol ako balzam na Gaviovo trápenie, zacítil skutočné potešenie. Od toho dňa sa stal dôverným priateľom Savia a vytrvalý nasledovník jeho čnosti. Ale choroba, ktorá ho priviedla na pokraj smrti a nebola úplne vyliečená, sa mu o dva mesiace vrátila a napriek úsiliu lekárov a priateľov nepodarilo sa nájsť na ňu liek. Po niekoľkých dňoch, keď sa mu pohoršilo, po tom, ako príkladne prijal posledné sviatosti, dňa 29. decembra 1855<sup>90</sup> poručil svoju dušu Stvoriteľovi.

Dominik ho počas choroby viackrát navštívil a ponúkol sa, že po nociach sa bude o neho starať, ale nedovolili mu to. Keď sa dozvedel, že naposledy vydýchol, chcel ho ešte raz vidieť. Pri pohľade na zosnulého dojatý povedal: „Zbohom, Gavio, som hlboko presvedčený, že<sup>91</sup> si odletel do neba; a preto priprav aj pre mňa miesto. Budem stále tvojím priateľom, ale dokiaľ ma Pán nechá pri živote, budem sa modliť za odpočinok tvojej duše.“

Potom išiel spolu s ostatnými spolužiakmi modliť sa modlitby za mŕtvych do izby zosnulého, ale modlili sa aj iné modlitby počas dňa; potom pozval niektorých spomedzi najlepších žiakov, aby pristúpili k svätému prijímaniu a on sám to urobil viackrát za spásu svojho zosnulého priateľa. Okrem iného svojim priateľom povedal: „Moji drahí, nezabudnime na dušu nášho priateľa. Dúfam, že on už teraz požíva nebeskú slávu; neprestaňme sa modliť za odpočinok pre jeho dušu.“<sup>92</sup> Všetko, čo teraz robíme pre neho, nech Boh zabezpečí, aby iní urobili jedného dňa pre nás.

## XIX. kapitola

### Jeho vzťahy s mladíkom Giovannim Massagliom

Dlhšie a dôvernejšie boli Saviove vzťahy s Massagliom z Marmorita, z kraja neďaleko Mondonia.

Do domu oratória prišli súčasne; obaja pochádzali z toho istého kraja; obaja chceli vstúpiť do klerického stavu, obaja mali ozajstnú túžbou stať sa svätými.

– Nestačí, – hovoril jedného dňa Dominik svojmu priateľovi, – nestačí povedať chceme byť kňazmi, ale treba, aby sme sa snažili nadobúdať čnosti, ktoré sú nevyhnutné pre tento stav.

– To je pravda, – odvetil priateľ, – a ak urobíme všetko, čo z našej strany môžeme

88 *Pekné je to ... poviem*: ins. ed. <sup>3</sup>1861.

89 Porov. *Ž* 100, 2.

90 Don Bosco chybné píše: 30. decembra 1856.

91 ... *som ... že*: ins. ed. <sup>5</sup>1878.

92 *Dúfam ... dušu*: ins. ed. <sup>2</sup>1860.

urobiť, Boh sa nenechá zahanbiť a dá nám svoju milosť a silu, aby sme si zaslúžili dosiahnuť túto veľkú hodnosť – stať sa služobníkmi Ježiša Krista.

Keď prišla Veľká noc, zúčastnili sa spolu s inými mladíkmi veľmi príkladne na duchovných cvičeniach. Po skončení duchovných cvičení Dominik povedal svojmu spolužiakovi:

– Chceme, aby sme boli ozajstní priatelia; ozajstní priatelia pre záležitosti duše; preto si prajem, aby sme odteraz boli jeden pre druhého učiteľom vo všetkom, čo môže prispieť k duchovnému dobru. Takže ak na mne zbadáš nejakú chybu, hneď ma upozorni, aby som sa v tom mohol zmeniť; alebo ak objavíš nejakú dobrú vec, ktorú by som mohol urobiť, hneď mi to povedz.

– Rád to pre teba urobím, hoci ty to nepotrebuješ; ale aj ty musíš urobiť to isté voči mne, lebo dobre vieš, že pre vek, štúdium, školu<sup>93</sup> som vystavený väčším nebezpečenstvám.

– Nechajme komplimenty bokom a navzájom si pomáhajme v dobre pre dušu.

Od toho času sa Savio a Massaglia stali ozajstnými priateľmi a ich priateľstvo bolo vytrvalé, pretože bolo založené na čnosti; pretože sa pretekali v príklade a radách, aby si tak pomáhali vyhnúť sa zlu a robiť dobro.

Na konci školského roka, keď zložili skúšky, každý mladík dostal povolenie stráviť prázdniny buď s rodičmi, alebo s nejakým príbuzným. Niektorí, pohnutí priáním pokročiť v štúdiu a viac dbať na cvičenie sa v nábožnosti,<sup>94</sup> uprednostnili zostať v oratóriu; medzi nimi bol Savio aj Massaglia. Keďže som vedel, ako ich príbuzní túžobne očakávali a že veľmi potrebujú odpočinok po únave, obom som povedal:

„Prečo nejdete na niekoľko dní na prázdniny?“ Oni namiesto toho, aby mi odpovedali, začali sa smiať. „Čo mi tým smiechom chcete povedať?“

Dominik odvetil: „Vieme, že naši rodičia nás túžobne očakávajú; jasné, že ich milujeme a veľmi radi by sme išli, ale vieme, že pokým sa vtáčik nachádza v klietke, neužíva si síce slobodu, to je pravda, no o to viac sa cíti istejšie pred dravcom. Naopak, ak je mimo klietky, lieta kde chce, ale nenazdajky môže padnúť do pazúrov pekelného dravca.“<sup>95</sup>

Napriek tomu som usúdil, že bude dobré poslať ich na nejaký čas domov kvôli zdraviu, a oni sa mojej vôli podvolili iba z poslušnosti, zostali doma len toľko dní, koľko im bolo nariadené zostať.

Ak by som chcel písať o pekných čnostiach mladého Massagliu, musel by som z veľkej časti zopakovať také veci, aké som povedal o Saviovi, ktorého pokiaľ žil, verne nasledoval. Tešil sa dobrému zdraviu a mal veľkú nádej dotiahnuť to v štúdiu ďaleko.

Keď ukončili triedu rétoriky, úspešne zvládol skúšku pred klerickou obliečkou. Ale toto rúcho, ktoré tak miloval a ktoré si tak vážil, mohol nosiť iba niekoľko mesiacov.

Vyskytla sa u neho zápcha, ktorá pripomínala jednoduché nachladnutie, preto ani nechcel prerušiť štúdium. Prial som si, aby podstúpil radikálnu liečbu a aby mal zamedzené štúdium. Rodičia si ho zobrali domov. Bolo to počas jeho pobytu doma, keď svojmu priateľovi napísal list tohto znenia:<sup>96</sup>

Drahý priateľ,

myslel som si, že doma strávim iba niekoľko dní a potom sa vrátim do oratória, preto som nechal v škole všetky moje knihy. Teraz pozorujem, že tieto záležitosti pretrvávajú

---

93 ... štúdium, školu: ins. ed. 21860.

94 ... pohnutí ... v nábožnosti: ins. ed. 21860.

95 ... padnúť ... dravca: ins. ed. 51878, aby sa zjednodušilo predchádzajúce: «padnúť do pazúrov toho vtáka lúpežníka. Naša klietka je oratórium; tu žijeme v istote; ak odtiaľto vyjdeme, bojíme sa, že padneme do pazúrov pekelného dravca».

96 Bolo to ... znenia: ins. ed. 21860.

dlho a záver mojej choroby je skôr neistý. Lekár mi hovorí, že sa to zlepšuje. No mne sa zdá, že sa mi pohoršilo. Uvidíme, kto má pravdu. Drahý Dominik, zakúšam veľký smútok z odlúčenia od Teba a od oratória, pretože tu nemám takú možnosť cvičiť sa v nábožnosti. Len sa utešujem spomienkou na dni, keď sme sa spoločne pripravovali na sväté prijímanie.

Mám pevnú nádej, že hoci sme telesne vzdialení, duchom ostávame spolu. Prosím Ťa, aby si išiel do študovne, vyhľadaj moje miesto a tam nájdeš niekoľko zošitov môjho priateľa Tomáša Kempenského – *De imitatione Christi* (Nasledovanie Krista, pozn. red.). Zabal' to do balíka a pošli mi to. Všimni si, že tá kniha je latinská; aj keď sa mi preklad páči, vždy je to len preklad, nenachádzam v ňom tú chuť, ktorú si vychutnávam v latinskom origináli. Cítim sa unavený z toho ničnerobenia; lekár mi však zakazuje študovať. Veľa sa prechádzam po izbe a často si hovorím: Uzdravím sa z tejto choroby? Vrátim sa, uvidím mojich spolužiakov? Bude toto moja posledná choroba?

Čo je potrebné v týchto záležitostiach, to vie iba Boh. Myslím, že som pripravený vo všetkých troch prípadoch plniť svätú a milovanú Božiu vôľu.

Ak máš nejakú dobrú radu, napíš mi ju. Povedz mi, ako je to s Tvojím zdravím; spomeň si na mňa vo svojich modlitbách, špeciálne vtedy, keď pristúpiš k svätému prijímaniu. Odvahu, miluj ma celým srdcom v Pánovi; ak sa nemôžeme spolu porozprávať v prítomnom čase, dúfam, že raz budeme šťastne žiť v príjemnej spoločnosti v blaženej večnosti.

Pozdrav našich priateľov, hlavne spolubratov z Družiny Nepoškvrneného Počatia. Pán nech je s Tebou a vždy mi ver, Tvoj oddaný

Giovanni Massaglia.<sup>97</sup>

Dominik splnil priateľovu prosbu a spolu s tým, čo žiadal, mu poslal nasledovný list:<sup>98</sup>

Drahý môj Massaglia,

Tvoj list ma potešil, lebo si ma ním ubezpečil, že ešte žiješ; keďže po Tvojom odchode sme nemali o Tebe žiadne správy a nevedeli sme, či Ti máme povedať *Gloria Patri* alebo *De profundis*. Dúfam, že si dostal veci, o ktoré si ma žiadal. Musím Ti však pripomenúť, že Kempenský je dobrý priateľ, ale zomrel a nehýbe sa z miesta. Treba teda, aby si ho vyhľadal, zatriasol ním, aby si čítal a žil podľa jeho učenia.

Čo sa týka praktizovania pobožností, máš pravdu. Keď som v Mondoniu, mám rovnaké problémy. Snažil som sa každý deň ísť na poklonu Najsvätejšej oltárnej sviatosti a vždy som sa usiloval zobrať so sebou toľko spolužiakov, koľko som mohol. Okrem Kempenského som čítal aj *Poklad ukrytý vo svätej omši* od blahoslaveného Leonarda.<sup>99</sup> Ak sa Ti zdá, že to je dobré, rob podobne. Hovoríš mi, že nevieš, či sa vrátiš do oratória na návštevu; moja telesná schránka je dosť zodratá a všetko ma upozorňuje, že veľkými krokmi sa blížim ku koncu mojich štúdií a môjho života. V každom prípade však urobme takto: modlime sa jeden za druhého, aby sme mali dobrú smrť. Ten, čo prvý z nás pôjde do raja, pripraví miesto priateľovi, a keď ho príde navštíviť, podá mu ruku, aby ho uviedol do nebeského prístrešku.

Nech nás Boh zachová v jeho milosti a nech nám pomáha stať sa svätými, lebo bojíme sa, že času je málo. Všetci naši priatelia túžia po Tvojom návrate do oratória a určite Ťa v Pánovi pozdravujú.

---

97 Drahý priateľ ... Giovanni Massaglia: list ins. ed. 21860.

98 Dominik ... list: ins. ed. 21860.

99 Porov. LEONARDO DA PORTO MAURIZIO, *Il tesoro nascosto, ovvero pregi ed eccellenze della S. Messa, con un modo pratico e divoto per ascoltarla con frutto*, Torino, Giacinto Marietti, 1840; don Bosco ho vydal v edícii *Lectures catholiques* (VIII, fasc. 12. február 1861).

Choroba mladého Massagliu sa spočiatku zdala ľahká; viackrát vyzeralo, že je úplne zdolaná, viackrát sa vrátila, až kým takmer neočakávane prišla ku koncu života.<sup>101</sup> „Mal čas,“ napísal teológ Valfré, spovedník počas prázdnin,<sup>102</sup> prijať s maximálnou príkladnosťou všetky útechy nášho svätého katolíckeho náboženstva; zomrel smrťou spravodlivého, ktorý opustil svet, aby letel do neba“ (<sup>103</sup>).

Po strate tohto priateľa bol Savio hlboko zarmútený, hoci sa upokojil s Božou vôľou, oplakával ho viacero dní. Toto bolo prvý raz, keď som videl túto anjelskú tvár zarmútenú a uplakanú od bolesti. Jedinou útechou bolo modliť sa za zosnulého priateľa. Niekedy bolo počuť vzdych: „Drahý Massaglia, ty si mŕtvy a dúfam, že už budeš v raji v spoločnosti Gavia, keď ja prídem na stretnutie nekonečne šťastný do neba.“ Celý čas, v ktorom Dominik prežil svojho priateľa, stále ho mal prítomného vo svojich modlitbách a zvykol hovoriť, že nemohol ísť na omšu alebo nevykonal žiaden dobrý skutok bez toho, aby neodporúčal Bohu dušu toho, ktorý v živote tak veľa robil pre jeho dobro. Táto nesmierne bolestná strata zanechala v citlivom Dominikovom srdci a na jeho chatrnom zdraví značné následky.

## XX. kapitola

### Mimoriadne milosti a zvláštne fakty

Doteraz som rozprával veci, ktoré nepoukazovali na nič neobyčajné, ak nepovažujeme

---

100 *Drahý môj... Dominik Savio*: list ins. ed. <sup>2</sup>1860.

101 *Choroba ... života*: ins. ed. <sup>2</sup>1860.

102 *... spovedník počas prázdnin*: ins. ed. <sup>3</sup>1861.

103 «Kňaz teológ Carlo Valfrè sa narodil vo Villafranca di Piemonte 23. júla 1813. S príkladným správaním a výrazným úspechom prechádzal štúdiom; jeho povolanie bolo prijať klerický stav. Po niekoľkých rokoch pôsobenia v tejto svätej službe s apoštolskou horlivosťou ho vybrali spomedzi viacerých a určili do farnosti Marmorito. Neúnavne si plnil svoje povinnosti. Vyučovanie chudobných chlapcov; sprevádzanie chorých; pozdvihnutie chudákov, to boli dary, ktoré charakterizovali jeho usilovnosť. Pre svoju dobrotu, lásku a nezištnosť mohol byť ponúknutý za vzor ktorémukoľvek kňazovi, ktorý sa staral o duše. Keď mu to starosti o farnosť umožňovali, kázal duchovné cvičenia, tríduá, novény a podobne. Pán žehnal jeho námahy a vždy boli korunované hojným ovocím. Ale v čase, keď sme ho najviac potrebovali, Boh ho našiel ako zrelého pre nebo. Po krátkej chorobe smrťou spravodlivého prešiel do blaženého života v krásnom veku 47 rokov dňa 12. februára v roku 1861. Táto strata ochudobnila Cirkev o hodného služobníka, zobrala Marmoritu pastiera, ktorého právom nazývali otec ľudu; ale všetci sme veľmi potešení nádejou, že sme získali orodovníka u Boha» (poznámka ins. ed. <sup>3</sup>1861). Teológ *Carlo Valfré (Valfredo)* sa narodil v Sangane (Turín), nie vo Villafranca, rodičom Giovannimu a Terese Albergu; kňazskú obliečku mal 26. októbra 1832, získal doktorát v teológii na Turínskej univerzite a za kňaza bol vysvätený 25. mája 1839; v roku 1851 prijal pastoračnú starostlivosť o Farnosť Nepoškvrneného Počatia v Marmorite, ktorú vykonával až do svojej smrti (porov. AAT, 12.12.3.; *Registrum clericorum 1808 – 1847*, rubr. V, 1832; AAT 12.3.12: *Registrum ordinationum 1836 – 1847*; *Calendarium liturgicum... anno MDCCCLII*, Augustae Taurinorum, Botta, 1861, s. 69). O farnosti Marmorito pozri recenziu od G. FASSINO a *Marmorito e la sua chiesa: Madonna della Neve*, a cura di B. MOISO, Marmorito, s. e., 2009, in «Il platano rivista di cultura astigiana» 34 (2009), s. 533 – 535.

za niečo neobyčajné jeho vytrvalosť v dobrom správaní, ktoré sa ešte zlepšovalo nevinnosťou jeho života, skutkami kajúcnosti a cvičením sa v nábožnosti. Mohla by sa nazvať neobyčajnou jeho živá viera, jeho pevná nádej a vrúcna láska a vytrvalosť v konaní dobra až do posledného dychu.

Okrem iného tu chcem predložiť mimoriadne milosti a niektoré spoločné fakty, ktoré možno budú podrobené nejakej kritike. Preto chcem upozorniť čitateľa, že to, o čom budem hovoriť, sa úplne zhoduje s faktami, ktoré sú zapísané vo Svätom písme a v životopisoch svätých; budem hovoriť o tom, čo som videl na vlastné oči, ubezpečujem vás, že píšem čistú pravdu, ostatné ponechám na úsudok rozvážneho čitateľa. Hľa, tu je to rozprávanie.

Viacrát, keď som išiel do kostola, hlavne v deň, keď Dominik pristupoval k svätému prijímaniu alebo bola vyložená Oltárna sviatosť, bol akoby vo vytržení až do takej miery, že keby nebol zavolaný plniť si každodenné povinnosti, trvalo by to veľmi dlho. Jedného dňa sa prihodilo, že chýbal na raňajkách, v škole aj na obede, a nikto nevedel, kde by mohol byť; nebol v študovni ani v posteli. Keď túto vec oznámili direktorovi, hneď mu zišlo na um podozrenie, ktoré sa neskôr ukázalo ako správne, že by mohol byť v kostole, pretože sa to už stalo aj inokedy. Vošiel do kostola, šiel na chór a videl ho tam stáť ako prikovaného. Nohy mal prekrížené, jednou rukou sa opieral o antifonár, druhú mal na hrudi a zrak upriamený na svätostánok. Ani viečkom nemihol. Volal som na neho, neodpovedal. Zatriasol som ním, vtom sa otočil a povedal:

– Och, už sa skončila omša?

– Vidíš, – povzdychol si direktor a ukázal na hodinky, – už sú dve poobede.

Pokorne prosil o odpustenie, že porušil pravidlá domu. Direktor ho poslal na obed a povedal mu:

– Ak sa ťa niekto opýta, odkiaľ prichádzaš, odpovedz, že si bol splniť môj príkaz.

Povedal to preto, aby sa vyhol neprijemným otázkam, ktoré by mu spolužiaci mohli dávať.

V iný deň, keď sa skončilo riadne poďakovanie po omši a práve som vychádzal zo sakristie, počul som na chóre hlas jednej osoby, akoby s niekým viedla rozhovor. Išiel som sa pozrieť a videl som Savia, ako hovorí, potom zastal, akoby dával priestor na odpoveď. Okrem iného som začul tieto slová: „Áno, môj Bože, už som vám to povedal a znova vám to hovorím, milujem vás a chcem vás milovať až do smrti. Ak uvidíte, že by som vás mal uraziť, zošlite na mňa smrť – áno, radšej zomriem, akoby som mal zhrešiť.“

Niekoľko ráz som sa ho pýtal, prečo toľko mešká, a on mi úplne jednoducho odpovedal:

– Ja úbožiak, počas modlitby príde roztržitosť a v tej chvíli stratím niť svojej modlitby.

Zdá sa mi, že vidím veľmi krásne veci, že hodiny plynú ako krátka chvíľa.

Jedného dňa vošiel do mojej izby a hovoril:

– Rýchlo poďte so mnou, treba urobiť jeden dobrý skutok.

– Kam ma chceš odvieť? – opýtal som sa ho.

– Poďte, rýchlo! – doložil. – Ponáhľajte sa!

Ešte som sa zdráhal, ale keď ma naďalej úpenlivo prosil a aj inokedy som zakúsil dôležitosť podobných pozvaní, súhlasil som. Nasledoval som ho. Vyšiel z domu, prešiel jednu ulicu, potom druhú a ešte ďalšiu, pričom sa nezastavil ani neprehovoril; nakoniec vošiel do ďalšej ulice, ja som ho sprevádzal od jedných dverí k druhým dverám, až kým nezastal. Vystúpil po schodoch na tretie poschodie a silno potiahol zvonček.

– Tu je to, tu treba vojsť, – povedal a hneď sa vzdialil.

Otvorili sa dvere:

– Rýchlo! – povedali mi. – Rýchlo, lebo prídete neskoro. Môj manžel sa nanešťastie stal protestantom; teraz prišla chvíľa smrti a žiada o zľutovanie, aby mohol zomrieť ako katolík.

Hneď som podišiel k posteli chorého, ktorý sa snažil usporiadať si svoje svedomie. Keď už bol pripravený s jasnou myslou na duchovné veci, prišiel správca Farnosti sv. Augustína,<sup>104</sup> ktorého zavolali už skôr. On mu stihol vyslúžiť sviatosť svätého oleja len s jedným pomazaním, pretože z chorého sa stal mŕtvy. V jeden deň som sa chcel Savia opýtať, ako sa dozvedel, že tam bol chorý, a on na mňa len zarmútene pozeral a potom sa pustil do plaču. Viac som mu už nedal žiadnu ďalšiu otázku.

Nevinnosť jeho života, láska k Bohu, túžba po nebeských veciach priviedli Dominikovu myseľ do takého štádia, že – dalo sa povedať – bol stále zahĺbený do Boha. Niekedy prerušil rekreáciu, zapozeral sa niekde mimo a začal sa sám prechádzať. Keď sa ho pýtali, prečo opustil spolužiakov pri hre, odpovedal: „Napádajú ma obvyklé vytrženia, zdá sa mi, že nebo sa mi otvára nad hlavou, a ja sa musím vzdialiť od spolužiakov, aby som im nepovedal také veci, z ktorých by si mohli robiť žarty.“

Istého dňa sa počas rekreácie hovorilo o veľkej odmene, ktorú Boh pripravil v nebi pre tých, ktorí si zachovávajú nevinnosť. Okrem iného sa povedalo: „Nevinní sú v nebi najbližšie k osobe nášho božského Vykupiteľa a budú mu spievať špeciálne hymny na večnú oslavu.“ To stačilo, aby sa jeho duch povzniesol k Pánovi, a keďže zostal nehybný, zrazu padol do rúk jedného z prítomných.<sup>105</sup>

Tieto extázy ducha sa mu stávali v študovni, počas cesty do školy a späť a aj v samotnej škole.

Rád rozprával o rímskom pápežovi a vyjadroval svoju živú túžbu vidieť ho skôr, ako zomrie, opakovane tvrdil, že mu musí niečo dôležité povedať. Keďže to často spomínal, chcel som sa ho opýtať, o akú veľkú vec ide, ktorú chce pápežovi povedať.

– Keby som mohol hovoriť s pápežom, chcel by som mu povedať, aby v súzení, ktoré ho čaká, neprestal venovať mimoriadnu starostlivosť<sup>106</sup> Anglicku; Boh pripravuje veľký triumf katolicizmu v tomto kráľovstve.

– Ako môžeš zdôvodniť tieto slová?

– Poviem vám to, ale nechcel by som, aby ste to povedali iným, aby som sa nevystavil žartom. Ak ale pôjdete do Ríma, povedzte to Piovi IX. Teda v jedno ráno, počas poďakovania po prijímaní, som bol vyrušený silným vytržením, zdalo sa mi, že vidím rozsiahlu rovinu plnú ľudí zahalených hustou hmlou. Kráčali, ale ako ľudia, ktorí stratili život, nevedeli kam stúpiť. Tento kraj, povedal mi jeden, ktorý mi bol nablízku, je Anglicko. Chcel som sa ho ešte opýtať na iné veci, keď som videl Svätého Otca Pia IX. v takej podobe, ako som ho videl namalovaného na niektorých obrazoch, majestátne oblečeného, v rukách držal žiariacu pochodňu a približoval sa k tomu zástupu ľudí. Čím bol bližšie, svetlo pochodne rozháňalo hmlu a ľudia zostávali vo svetle ako napoludnie. Táto pochodňa, povedal mi priateľ, je katolícke náboženstvo, ktoré musí osvietiť Angličanov.

V roku 1858 som išiel do Ríma, chcel som vyrozprávať túto vec pápežovi, ktorý si ju láskavo a rád vypočul. „Toto,“ povedal pápež, „ma utvrďuje v mojom predsavzatí, aby som vo svojej práci kládol dôraz na Anglicko, kam som obrátil svoju pozornosť so živým záujmom. Aj tieto slová vnímam ako radu od dobrej duše.“

Vynechám mnohé iné podobné fakty a uspokojím sa s tým, že iní zverejnia to, o čom si myslia, že bude na väčšiu Božiu slávu.

---

104 ... *Farnosti sv. Augustína*: ins. ed. 51878.

105 *Istého dňa ... z prítomných*: dva paragrafy ins. ed. 21860.

106 ... *aby v ... starostlivosť*: ins. ed. 21860, aby sa zdôraznil predchádzajúci text: «nech sa dost' stará».

## XXI. kapitola

### Jeho myšlienky na smrť a príprava na dobrú smrť

Kto čítal to, čo sme doteraz napísali o mladom Saviovi Dominikovi, ľahko pochopí, že jeho život bol neprestajnou prípravou na smrť. Ale on považoval Družinu Nepoškvrneného Počatia za účinný prostriedok ubezpečenia sa o Máriinej ochrane v hodine smrti, o ktorej každý tušil, že nie je ďaleko. Nevie, či mal Božie zjavenie o dni a okolnostiach svojej smrti, alebo sám mal nábožnú predtuchu. Jedno je však isté, že o nej veľa hovoril oveľa skôr, ako prišla, a hovoril veľmi jasne, takže lepšie by to nepovedal nik, kto by to opísal po jeho smrti.<sup>107</sup>

Vzhľadom na jeho zdravotný stav, miernili sme ho v štúdiu a cvičení sa v nábožnosti; napriek tomu kvôli prirodzenej slabosti aj kvôli osobným nepríjemnostiam a tiež pre stále duchovné napätie, každým dňom mu ubúdali sily. Sám si to uvedomoval a občas riekol: „Je potrebné, aby som bežal, inak ma noc zastihne na ceste.“<sup>108</sup> Tým chcel naznačiť, že mu zostáva iba krátky čas života a že sa musí odhodlať urobiť niektoré dobré skutky skôr, ako ho smrť dohoní.

V našom dome panuje zvyk, že mladíci majú cvičenie dobrej smrti raz mesačne.<sup>109</sup> Toto cvičenie spočíva v príprave na spoveď a na prijímanie, akoby mali byť posledné v živote. Úradujúci Pius IX. ho s veľkou láskavosťou obohatil o rozličné odpustky. Dominik k tomuto cvičeniu pristupoval s takou sústredenosťou, že väčšia už hádam ani nemohla byť. Na konci tejto pobožnosti sa modlili *Otče náš* a *Zdravas'*, *Mária* za toho, kto z prítomných zomrie prvý. Jedného dňa zo žartu povedal: „Namiesto toho, aby ste hovorili, že za toho, kto spomedzi nás prvý zomrie, povedzte: *Otče náš* a *Zdravas'*, *Mária* za Dominika Savia, ktorý spomedzi nás zomrie prvý.“ Toto povedal viac ráz. Koncom apríla 1856 sa postavil pred direktora a pýtal sa, ako by mohol sväto sláviť Máriin mesiac.

– Osláv ho, – odpovedal direktor, – dôsledným zachovávaním svojich povinností a každý deň vyrozprávaj nejaký príklad na počesť Panny Márie; a usiluj sa, aby si mohol každý deň ísť na sväté prijímanie.

– Presne o to sa budem usilovať; ale akú milosť si mám žiadať?

– Pros svätú Panu, aby ti od Boha vyprosila zdravie a milosť stať sa svätým.

– Aby mi pomohla stať sa svätým, aby mi pomohla sväto zomrieť a aby mi v posledných chvíľach môjho života asistovala a priviedla ma do neba.

A skutočne po celý mesiac dával najavo taký zápal, že vyzeral ako anjel, ktorý sa zaodel do ľudského tela. Keď písal, písal o Panne Márii, keď študoval, spieval, šiel do školy, to všetko bolo z úcty k nej. Počas rekreácie sa staral o to, aby mal na každý deň pripravený príklad, ktorý by vyrozprával raz tým, raz iným spolužiakom okolo seba. Istý spolužiak mu jedného dňa povedal: „Ak všetko urobíš už tento rok, čo by si chcel robiť na budúci rok?“ „Nechaj to na mňa,“ odpovedal, „toho roku chcem urobiť to, čo môžem; budúci

107 *Neviem ... smrti*: ins. ed. 21860.

108 Porov. *Jn* 9, 4.

109 Nábožná prax pochádzajúca z osemnásteho storočia, prispôbená donom Boscom. «Mesačné cvičenie dobre smrti [...] je obdoba mesačnej obnovy» (P. STELLA, *Don Bosco nella storia della religiosità cattolica*, vol. II: *Mentalità religiosa e spiritualità*, Roma, LAS 1981, s. 340); porov. *Preghiera di Benedetto papa XIII per impetrare da Dio la grazia di non morire di morte improvvisa e Preghiera per la buona morte*, v BOSCO, *Il giovane provveduto*, ed. 21851, s. 138 – 142.

rok, ak tu ešte budem, poviem ti, čo urobím.“<sup>110</sup>

Aby sa použili všetky dostupné prostriedky, ktoré by mu prinavrátili zdravie, zvolal som lekárske konzílium. Všetci obdivovali živosť, odhodlanosť ducha a Dominikove zrele odpovede. Lekár Francesco Vallauri blahej pamäti,<sup>111</sup> jeden zo zaslužilých konzultantov, plný obdivu povedal: „Aká vzácna perla je tento mladík!“

– Čo je príčinou jeho choroby, ktorá mu každý deň ukrájuje zo zdravia? – opýtal som sa.

– Jeho komplexná krehkosť, jeho skorá vyspelosť, pretrvávajúce duševné vypätie, to sú ako pilníky, ktoré mu necitlivo uberajú životné sily.

– Aký prostriedok na zvrátenie situácie by mu mohol byť najužitočnejší?

– Najužitočnejším prostriedkom by bolo nechať ho odísť do raja, pre ktorý, zdá sa mi, je už dostatočne pripravený. Jediná vec, ktorá by mu mohla predĺžiť život, je úplne ho odstaviť na nejaký čas od učenia a aby sa viac zaoberal fyzickou prácou primeranou jeho silám.

## XXII. kapitola

### Jeho starostlivosť o chorých – Opúšťa oratórium – Slová, ktoré povedal pri tej príležitosti

Slabnutie telesných síl nebolo také, žeby musel byť stále na lôžku; preto niekedy išiel do školy, do študovne alebo sa venoval domácim prácam. Z vecí, ktorým sa s veľkou radosťou venoval, bola pohotová služba chorým spolužiakom, ak sa takí nachádzali v dome.

– Nemám žiadne zásluhy pred Bohom, – hovoril, keď slúžil chorým alebo keď ich navštevoval, – pretože to robím s veľkou chuťou; naopak, je to pre mňa milým rozptýlením.

Zatiaľ čo im preukazoval časné služby, vždy bol pripravený pošepnúť aj nejakú duchovnú myšlienku. „Táto *kostra*,“ hovorieval jednému svojmu spolužiakovi, „nechce trvať večne, nie je tak? Treba ju nechať, aby sa pomaly zodrala, kým nepríde do hrobu; ale potom, keď bude naša duša zbavená nepríjemností tela, bude oslávená, poletí do neba a tam si bude užívať zdravie a nekonečné šťastie.“

Prihodilo sa, že jeden spolužiak nechcel vypiť liek, pretože bol horký. „Môj drahý,“ povedal mu Dominik, „musíme užiť každý liek, lebo tak poslúchame Boha, ktorý ustanovil lekárov a lieky, pretože sú nevyhnutné na dosiahnutie strateného zdravia; ak sa nám protiví, budeme mať o to väčší liek pre dušu. Mimochodom, vieš, že tento nápoj má takú horkú a trpkú chuť, aká bola horkosť a trpkosť žlče zmiešanej s octom, ktorou napájali nevinného Ježiša na kríži?“ Tieto slová povedané s jeho obdivuhodnou úprimnosťou spôsobovali, že nikto už nemohol nič namietat’.

Hoci Saviovo zdravie bolo už veľmi slabé, ísť domov bolo pre neho nepríjemné, pretože by musel prerušiť štúdiá a zvyčajné duchovné praktiky. Pred niekoľkými mesiacmi som ho posielal, niekoľko dní zostal doma, ale hneď ho opäť bolo vidno v oratóriu. Musím to povedať, Dominikov odchod bol bolestný pre oboch: nechal by som ho v tomto dome za hocijakú cenu, moje city k nemu boli city otca k synovi, ktorý je najviac hodný lásky.

110 *A skutočne ... čo urobím*: tri paragrafy ins. ed. 21860.

111 Lekár *Francesco Vallauri* (zomrel 13. júla 1856), jeho manželka Rosa a syn kňaz don Pietro (1829 – 1909) boli priatelia a dobrodinci dona Bosca; zvlášť finančne podporili hlavný oltár v Kostole sv. Františka Saleského (porov. MB 4, s. 429).

Rovnako aj lekári radili, aby išiel domov, a ja som sa tým chcel riadiť; o to viac, že sa u neho objavil silný kašeľ. Oznámili sme to otcovi a určili sme deň odchodu na 1. marca 1857.

Dominik sa prispôbil tomuto nariadeniu, ale iba preto, aby z toho urobil obeť pre Boha.

– Prečo, – pýtali sa ho, – ideš tak nerád domov? Mal by si ísť s radosťou a užiť si spoločnosť tvojich milovaných rodičov.

– Pretože, – odpovedal, – túžim moje dni ukončiť v oratóriu.

– Pôjdeš domov, a keď sa zdravie ustáli, vrátiš sa.

– Ó, to nie, nie, ja odchádzam a viac sa nevrátim.

Večer pred odchodom sa na mňa ustavične obracal s nejakou otázkou. Medziiným povedal:

– Aká vec je najlepšia pre chorého, aby získal zásluhy pred Bohom?

– Často odovzdať Bohu svoje utrpenie.

– Čo iné by mohol urobiť?

– Obetovať svoj život Pánovi.

– Môžem si byť istý, že moje hriechy boli odpustené?

– V Božom mene ťa môžem uistiť o tom, že všetky tvoje hriechy boli odpustené.

– Môžem si byť istý, že budem spasený?

– Áno, prostredníctvom Božieho milosrdenstva, ktoré ti nechýba, môžeš si byť istý, že budeš spasený.

– Ak by ma diabol prišiel pokúšať, čo mu mám odpovedať?

– Odpovedz mu, že si dušu predal Ježišovi Kristovi a že on ju kúpil za cenu svojej krvi;<sup>112</sup> ak by ti diabol robil ďalšie ťažkosti, opýtaj sa ho, čo on urobil pre tvoju dušu. Ježiš Kristus vylial všetku svoju krv pre to, aby ju zachránil od pekla a priviedol ju do raja.

– Budem môcť z raja vidieť mojich spolužiakov z oratória a mojich rodičov?

– Áno, z raja budeš vidieť všetky udalosti v oratóriu, uvidíš svojich rodičov, to, čo sa ich týka, a iné omnoho krajšie veci.

– Môžem ich prísť navštíviť?

– Mohol by si, ak by to slúžilo na väčšiu Božiu slávu.

Tieto a mnohé iné otázky mi kládol a zdal sa ako osoba, ktorá akoby už jednou nohou bola v rajskej bráne a skôr ako by vošla dnu, chce sa dobre informovať o tom, čo vnútri nastane.

## XXIII. kapitola

### Zbohom svojim spolužiakom

Ráno v deň svojho odchodu si so spolužiakmi vykonal cvičenie dobrej smrti s takou vrúcnu nábožnosťou pri spovedi a pri prijímaní, že ja ako svedok toho ani neviem, ako to vyjadriť. „Treba,“ hovoril, „aby som si dobre vykonal toto cvičenie, pretože dúfam, že to naozaj prispeje k mojej dobrej smrti. Ak by sa stalo, že by som zomrel cestou, už som bol na svätom prijímaní.“ Zvyšok rána strávil tým, že si dal do poriadku veci. Pripravil kufre a každú vec upravil tak, akoby sa jej už nikdy nemal dotknúť. Potom šiel

---

112 Porov. 1 Pt 1, 18 – 19.

navštíviť každého jedného spolužiaka osobitne, niekomu dával radu, niekoho napomínal, aby sa zbavil nejakej chyby, iného povzbudzoval, aby vytrval v dobrom. Jednému bol dlžný dva soldy,<sup>113</sup> zavola ho a povedal mu: „Pod' sem, vyrovnáme si naše účty, inak by ma táto vec priviedla do zmätku, keď budem účtovať pred Pánom.“ Prehovoril k členom Družiny Nepoškvrneneho Počatia a veľmi živými vyjadreniami ich povzbudzoval, aby dôsledne zachovávali prísľuby, ktoré dali Preblahoslavenej Panne Márii, aby k nej vždy prechovávali tú najživšiu dôveru. Vo chvíli odchodu ma zavola a povedal mi presne tieto slová: „«Túto moju kostru vy teda nechcete a ja som nútený priniesť ju do Mondonia. Vyrušoval by som tu už len zopár dní... potom by sa všetko skončilo; nech sa však plní Božia vôľa. Ak pôjdete do Ríma, spomeňte si u pápeža na tú vec súvisiacu s Anglickom; modlite sa, aby som mal dobrú smrť a aby sme sa uvideli v raji.“ Prišli sme k bráne a on mi pevne držal ruku, vtom sa obrátil k spolužiakom, ktorí ho obkolesili, a prehovoril:<sup>114</sup> „Zbohom, milovaní spolužiaci, zbohom všetci, modlite sa za mňa a dovidenia tam, kde budeme stále s Pánom.“<sup>115</sup> Bol už pri dverách dvora, keď som ho videl vrátiť sa späť, aby mi ešte povedal:

- Dajte mi nejaký darček, aby som na vás pamätal.
- Povedz mi, akému darčeku by si sa najväčšmi potešil, a hneď to urobím. Chceš knihu?
- Nie, niečo lepšie.
- Chceš peniaze na cestu?
- Áno, presne to, peniaze na cestu do večnosti. Raz ste boli taký láskavý a povedali ste, že ste od pápeža získali nejaké plnomocné odpustky v prípade smrti, pripočítajte ma medzi tých, ktorí môžu mať účasť na týchto odpustkoch.
- Áno, môj synu, ešte môžeš byť započítaný do tohto počtu a hneď idem zapísať tvoje meno do tohto zoznamu.

Potom opustil oratórium, zhruba po troch rokoch jemu na radosť a svojim spolužiakom aj samotným predstaveným ako príklad; zanechával ho, aby sa doň už nikdy nevrátil. My všetci sme boli udivení z jeho nezvyklých pozdravov. Vedeli sme, že trpel mnohými zdravotnými ťažkosťami, ale takmer stále bol mimo lôžka, a tak sme si príliš neuviedomovali jeho chorobu. Navyše, keďže stále mal dobrú náladu, nikto z jeho tváre nemohol vybadať, že trpí na tele aj na duchu. A hoci tie nezvyklé pozdravy nás priviedli k zármutku, mali sme nádej, že ho čoskoro uvidíme vrátiť sa medzi nás. Ale nestalo sa tak, bol zrelý pre nebo; za krátky život obsiahol odmenu spravodlivých, ako keby žil dlho, a Pán ho chcel v kvete života povolať k sebe, aby ho oslobodil od nebezpečenstiev, v ktorých často hynú aj najlepšie duše.<sup>116</sup>

## XXIV. kapitola

### Priebeh choroby – Posledná spoveď, prijme viatikum – Povzbudivé skutočnosti

Dominik so svojim otcom odcestoval z Turína 1. marca o druhej poobede a jeho cesta bola dobrá; dokonca sa zdalo, že povoz, iný kraj, spoločnosť príbuzných mu prospeli. Po príchode domov si štyri dni ani raz neľahol do postele. Keď však videli, že stráca

---

113 *Dva soldy*: 10 centov.

114 *Prišli sme ... povedal*: ins. ed. <sup>5</sup>1878.

115 Porov. *1 Sol* 4, 17.

116 Porov. *Múd* 4, 10 – 14.

sily aj chuť a že kašeľ bol čoraz silnejší, správne usúdili, že ho treba nechať prehliadnúť lekárom. Lekár zistil, že nemoc je ťažšia, ako sa zdalo. Nariadil, aby išiel domov a zostal na lôžku, a vzhľadom na to, že usúdil, že je to zápal, pustil mu žilou.<sup>117</sup>

Práve v mladom veku sa obyčajne boja púšťať žilou, preto chirurg pred týmto zákrokom vyzval Dominika, aby odvrátil pohľad,<sup>118</sup> aby mal trpezlivosť a bol odvážny. On sa začal smiať a povedal: „Čože je to jedna malá rana v porovnaní s klineciami, ktoré prerazili ruky a nohy nášho nevinného Spasiteľa?“ Takže s úplným pokojom ducha, žartom a bez náznaku akéhokoľvek napätia pozeral na krv, ako vychádza zo žily po celý čas zákroku.<sup>119</sup> Po niekoľkých pusteniach žilou sa zdalo, že sa mu polepšilo; tak tvrdil lekár, tak verili príbuzní – ale Dominik súdil inak. Vedený myšlienkou, že bude lepšie prijať sviatosť skôr, ako ich vôbec nedostatť, zavolať otca a povedal mu: „Ocko! Bolo by dobré, keby sme to konzultovali s nebeským lekárom. Prajem si vyspovedať sa a prijať sväté prijímanie.“

Rodičia, ktorí usúdili, že choroba sa zlepšuje, s bolesťou vypočuli tento návrh a len kvôli tomu, aby mu urobili radosť, poslali po pána farára, aby ho prišiel vyspovedať.<sup>120</sup> Ten urýchlene prišiel, vyspovedal ho, a aby mu urobil radosť, priniesol aj viatikum. Môžete si predstaviť, s akou nábožnosťou a sústredenosťou prijímal! Vždy, keď pristupoval k svätým sviatostiam, pripomínal svätého Alojza, ale teraz, keď vycítil, že je to jeho posledné prijímanie v živote, sotva by sa našiel niekto, čo by dokázal vyjadriť zápal, rozmach citov, ktoré pramenili z tohto nevinného srdca k jeho milovanému Ježišovi.

Rozpamätal sa na predsavzatia z prvého svätého prijímania. Viac ráz povedal: „Áno, áno, Ježiš, Mária, vy budete teraz a navždy priatelia mojej duše. Opakujem a poviem to tisíckrát: radšej zomrieť, ako zhrešiť.“ Keď ukončil poďakovanie, úplne pokojný povedal: „Teraz som spokojný; je pravda, že sa musím vydať na dlhú cestu večnosti, ale v spoločnosti Ježiša sa ničoho nebojím. Oh! Povedzte to vždy, povedzte to všetkým: kto má Ježiša za svojho priateľa a spoločníka, nebojí sa viac nijakého zla ani smrti.“

Jeho trpezlivosť bola príkladná vo všetkých nepríjemnostiach, ktoré si vytrpel počas života; ale v tejto poslednej chorobe sa javil ako skutočný vzor svätosti. Nechcel, aby mu niekto pomáhal v bežných potrebách. „Pokým budem môcť,“ hovoril, „chcem čo najmenej vyrušovať mojich drahých rodičov; už mi tolerovali mnohé nepríjemnosti a podstúpili kvôli mne veľa námahy; kiež by som sa im aspoň nejakým spôsobom mohol odmeniť!“ Nezaujato bral lieky, aj tie najhnusnejšie; podrobil sa desiatim púšťaniam žilou bez toho, aby preukázal čo len najmenšiu nevoľu.

Po štyroch dňoch choroby sa lekár potešil zo stavu pacienta a povedal príbuzným: „Ďakujeme Božej Prozreteľnosti, sme na dobrej ceste, chorobu sme porazili, potrebujeme už len rozvážnu rekonvalescenciu.“ Týmto slovám sa dobrí rodičia tešili. Dominik sa

---

117 Púšťanie žilou je «zárok, pri ktorom sa organizmu odníme väčšie alebo menšie množstvo krvi», a to tak, že sa narezala jedna žila; používalo sa «pri tých chorobných stavoch, keď bolo vhodné rýchle nedokrvenie»; zvlášť sa považovalo za užitočné «na zníženie vysokého tepnového prekrvenia, na zníženie žilového prekrvenia pľúc, na oslabenie krvnatosti, na odobratie jedov alebo toxínov z organizmu» (porov. *Enciclopedia medica italiana*, Milano, Sansoni Edizioni Scientifiche, 1956, vol. VIII, s. 1164–1165).

118 ... odvrátil pohľad: ins. ed. 21860.

119 Rozprávanie sa zakladá na jednej spomienke Michala Ruu (ASC A4920138: *Memorie su Domenico Savio*. Ms. Rua, s.d., f1r).

120 Prepoš z Mondonia: *Domenico Grassi*, narodený v Settime d'Asti (23. júla 1804), bol vysvätený za kňaza (5. júna 1830), farár v Mondoniu od roku 1834 až do svojej náhlej smrti v Passerano 6. augusta 1860 (porov. *Notizie della parrocchia di Mondonio da darsi in occasione della visita pastorale di Sua Ecc. Rev.ma Mons. Filippo Artico*, ms. del prevosto Domenico Grassi, 18. august 1847, in AVA: *Relazioni per visite pastorali*, 1847; APSPP: *Liber defunctorum*, 1860).

však rozosmial a dodal: „Svet je porazený,<sup>121</sup> potrebujem už len rozvážne objaviť sa pred Bohom.“ Keď lekár odišiel, nehľadiac na lichôtky, ktoré počul, požiadal, aby o udelenie pomazania chorých. Aj tentoraz mu príbuzní chceli urobiť radosť, pretože ani oni, ani pán farár netušili žiadne nebezpečenstvo blízkej smrti, naopak, iskrivý pohľad a bystré reakcie skutočne nasvedčovali tomu, že sa mu polepšilo. Ale on, alebo pohnutý pocitom nábožnosti, alebo inšpirovaný Božím hlasom, ktorý sa prihovárал jeho srdcu, popravde počítal dni a hodiny života, ako sa rátajú aritmetické operácie, a každú chvíľu využil na to, aby bol pripravený predstúpiť pred Boha. Prv ako prijal svätý olej, takto sa modlil: „Ó, Pane, odpustite mi moje hriechy, milujem vás, chcem vás večne milovať! Nech táto sviatosť, ktorá pre vaše nekonečné milosrdenstvo umožní, aby boli vymazané z mojej duše hriechy, ktoré som urobil mojím sluchom, zrakom, ústami, rukami a nohami; nech je moje telo a moja duša posvätená pre zásluhy vášho utrpenia. Amen.“ Odpovedal na každú potrebu tak zreteľne a správne, že by sme povedali, že je úplne zdravý.

Bol 9. marec, štvrtý deň jeho choroby, posledný v jeho živote. Už mu bolo aplikovaných desať pustení žilou a iné lieky, bol úplne vysilený, preto dostal apoštolské požehnanie. On sám odriekal *Confiteor*, odpovedal na výzvy kňaza. Keď sa nasledovali slová, že týmto nábožným aktom mu pápež udeľuje apoštolské požehnanie s úplnými odpustkami, cítil najväčšie potešenie. „*Deo gratias*,“ opakoval, „*et semper Deo gratias*“ (*Bohu vd'aka a stále bud' Bohu vd'aka*). Potom sa obrátil k Ukrižovanému a odriekal tieto verše, ktoré mu boli veľmi blízke počas života:

*Pane, darujem vám všetku slobodu,  
hľa, moje sily, moje telo,  
všetko vám dávam, všetko je vaše, ó, Bože,  
a do vašej vôle sa oddávam.*<sup>122</sup>

## XXV. kapitola

### Jeho posledné chvíle a vzácna smrť

Pravda viery hovorí, že na konci života zberáme ovocie svojich skutkov. *Quae enim seminaverit homo, haec et metet.*<sup>123</sup> Ak sa v živote zasiali dobré diela, v posledných chvíľach sa zbiera ovocie potešenia; ak sa zasiali zlé veci, zbiera sa spúšť a zúfalstvo. Niekedy sa stáva, že dobré duše svätého života zakúšajú hrôzu a strach, keď sa približuje hodina smrti. Toto sa stáva podľa Božej vôle, keď chce očistiť tieto duše od malých škvŕn, ktoré možno počas života urobili, a tak sa zaisťuje pre ne krajšia koruna slávy v nebi. V prípade nášho Savia to tak nebolo. Verím, že Boh mu chcel dať stonásobnú odmenu, ktorú dáva spravodlivým dušiam a ktorá predchádza nebeskú slávu. Ozajstná nevinnosť, ktorú si zachoval až do poslednej chvíle života, živá viera a nepretržité modlitby, dlhé skutky pokánia a celý život posiaty utrpením mu určite priniesli útechu v hodine smrti.

Hľadel pokojne smrti do očí, s radosťou nevinnej duše; dokonca sa zdalo, že ani jeho telo nepocítilo úzkosti a obavy, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou námahy, ktorú duša musí prirodzene prekonať, aby sa zbavila pripútanosti k telu. Skrátka, Saviova smrť sa

121 Porov. *Jn* 16, 33.

122 Porov. *Lk* 23, 46.

123 *Gal* 6, 7.

môže nazvať skôr odpočinkom ako smrťou. Bol večer 9. marca 1857, prijal všetky útechy nášho svätého katolíckeho náboženstva. Kto ho počul len hovoriť a obdivoval jeho rozžiarenú tvár, mohol si myslieť, že odpočíva na lôžku. Jeho veselosť a aj v tejto chvíli živý pohľad a úplne pri vedomí, to všetko boli skutočnosti, ktoré všetkých udivovali a nik okrem neho nebol presvedčený, že sa nachádza v hodine smrti.

Jeden a pol hodiny predtým ako naposledy vydýchol, prišiel ho navštíviť pán farár, a keď videl jeho pokoj, s údivom počúval, ako odovzdáva svoju dušu. Často a dlho vyslovoval strelné modlitby, ktoré svedčili o jeho živej túžbe čoskoro ísť do neba. „Čo odporučiť tejto duši v agónii?“ poznamenal pán farár.<sup>124</sup> Potom, ako spolu s ním odriekal niektoré modlitby, chcel odísť, no Savio zvolal: „Pán farár, prv ako odídete, môžete mi zanechať niečo na pamiatku?“ „Neviem, čo by som mohol zanechať.“ „Niečo, čo ma poteší.“ „Neviem ti povedať nič iné, len aby si si spomenul na utrpenie Pána.“ „*Deo gratias*,“ odpovedal, „utrpenie nášho Pána Ježiša Krista nech je stále v mojej mysli, na mojich perách a v mojom srdci. Ježiš, Jozef a Mária, buďte pri mne v tejto agónii; Ježiš, Jozef a Mária, nech s vami odíde moja duša v pokoji.“ Po týchto slovách na polhodinu zdriemol. Keď sa prebral, pozrel sa na svojich príbuzných:

– Otec, – povedal, – nadišiel čas.

– Tu som, synček môj, čo potrebuješ?

– Môj drahý ocko, je čas; zoberte moju modlitebnú knižku *Giovane provveduto* (<sup>125</sup>) a čítajte mi z nej modlitby za dobrú smrť.

Na tieto slová sa mama rozplakala a vzdialila sa z izby chorého. Otcovo srdce prenikla bolesť a jeho hlas zadúšali slzy; napriek tomu nabral odvahu a pustil sa do čítania modlitby. Dominik pozorne opakoval každé jedno slovo; ale na konci jednotlivých častí chcel sám povedať: Milosrdný Ježiš, zmiluj sa nado mnou.<sup>126</sup> Postupne prišli k slovám: Keď sa moja duša napokon objaví pred tebou a prvý raz uvidí nesmrteľný jas tvojej velebnosti, neодоžen ju od seba, ale láskavo ma prijmi do svojho milujúceho a milosrdného lona, aby som ti večne spieval chvály.<sup>127</sup> „Dobre,“ dodal, „presne toto si prajem. Oh, drahý ocko, večne spievať Pánovi chvály!“ Potom sa zdalo, že si znovu trochu zdriemol, akoby vážne premýšľal o dôležitej veci. Pomaly sa z toho prebral a jasavým hlasom s úsmevom riekol: „Zbohom, drahý ocko, zbohom! Pán farár mi chcel ešte niečo povedať a nič si už nepamätám... Oh! Akú krásu vidím...“ Dookola to opakoval a od radosti, ktorá mala príchut' raja, sa usmieval, až kým nevydýchol s rukami zloženými na hrudi v tvare kríža bez pohnutia.<sup>128</sup>

Chod', verná duša k Stvoriteľovi, nebo máš otvorené, anjeli a svätí ti pripravili veľkú

---

124 ... poznamenal pán farár: ins. ed. <sup>3</sup>1861.

125 «Týmto menom poukazoval na knihu úplne určenú pre mladých, ktorá má názov: *Giovane Provveduto* slúžila pre praktizovanie vlastných povinností, cvičenie sa v kresťanskej zbožnosti, na recitovanie oficia o Panne Márii, vešpier na celý rok a officium pre zosnulých, a pod.» (poznámka ins. ed. 1859).

126 Rozprávanie sa zakladá na svedectve Michala Ruu: «Večer pred smrťou, keďže už nevládal sám čítať, dal si od otca čítať modlitby za dobrú smrť, ktoré sa nachádzajú v *Giovane provveduto*, a on ho sprevádzal» (ASC A4920138: *Memorie su Domenico Savio*, ms. Rua, s.d., f1r).

127 G. BOSCO, *Il giovane provveduto*, ed. <sup>2</sup>1851, s. 142.

128 Smrť nastala o 22. hodine v pondelok 9. marca 1857; pohreb bol v stredu 11. marca (porov. ASC A4920159: *Estratto dell'atto di morte*, rilasciato l'8. november 1864 farárom z Mondonia Luigim Mussom). Rozprávanie dona Bosca o úmrtí mení svedectvo prinesené Michalom Ruom: «Hodinu a pol pred smrťou, potom, ako prijal všetky sviatosti, keď videl, že farár odchádza, zastavil ho a žiadal nejakú spomienku. Farár odpovedal: „A čo by si chcel, aby som ti zanechal ako spomienku? Ja neviem, čo viac by som ti povedal ako to, aby si si spomenul na Pánovo utrpenie, neviem ti nateraz nič iné povedať.“ Keď farár vyšiel, zadriemal a ako sa postupne zobúdza, smial sa a hovoril: „Oh, farár mi chcel povedať, chcel mi povedať. A tak smejúc sa s nádychom raja vydýchol s rukami zloženými v tvare kríža na hrudi bez akéhokoľvek pohybu» (ASC A4920138: *Memorie su Domenico Savio*. Ms. Rua, s.d., f1v).

slávnosť; ten Ježiš, ktorého si toľko miloval, ťa pozýva a volá: „Pod', dobrý a verný sluha, pod'! Bojoval si a zvíťazil si, teraz prijmi radosť, ktorá ti nikdy nebude chýbať: *intra in gaudium Domini tui.*“<sup>129</sup>

## XXVI. kapitola

### Ohlásenie úmrtia – Slová profesora dona Picca svojim žiakom

Keď otec videl Dominika vyslovovať slová takým spôsobom, ako sme spomenuli, a keď potom sklonil hlavu, akoby oddychoval, skutočne si myslel, že znovu zaspal. Chvíľu ho nechal v tejto pozícii, ale keď ho chcel osloviť, uvedomil si, že je z neho mŕtvola. Nechám na každého, aby si predstavil bolesť rodičov kvôli strate synčeka, v ktorom sa nábožnosť a nevinnosť spájali tými najľúbeznejšími spôsobmi a robili ho milovaným!

Tu v dome oratória sme netrpezlivo očakávali správy o tomto váženom priateľovi a spolužiakovi; keď som od otca dostal list, ktorý sa začínal takto: „So slzami v očiach Vám oznamujem najsmutnejšiu správu: môj najdrahší syn Dominik, Váš žiak, ako čistá ľalia, ako Alojz Gonzaga, odovzdal dušu Pánovi včera večer 9. tohto mesiaca marca, keď veľmi vrúcne prijal sväté sviatosti a pápežské požehnanie.“<sup>130</sup>

Táto správa spôsobila jeho spolužiakom žiaľ. Niektorí plakali, že v ňom stratil priateľa, verného radcu; iní vzlykali, že stratil vzor pravej nábožnosti. Viacerí sa zhromaždili, aby sa modlili za večné odpočinutie jeho duše. Ale najviac bolo tých, ktorí povedali: „On bol svätý, teraz je už v nebi.“ Ďalší sa mu začali zverovať ako orodovníkovi u Boha. Všetci sa potom pretekali, aby získali nejakú vec, ktorá mu patrila.

Keď túto správu dostal profesor don Picco, bol z nej hlboko bolestne zarmútený. Keď jeho žiaci boli zhromaždení pokope, s veľkým pohnutím im túto smutnú správu oznámil týmito slovami:

„Drahí mladí, nedávno som vám hovoril o pomínutelnosti ľudského života, poznamenal som, že smrť neušetří ani váš mladý život v rozkvetu, a ako príklad som spomenul, že v týchto dňoch, ale pred dvoma rokmi navštevoval tú istú školu, sedel tu, aby ma počúval, mladík plný života a sily, ktorý po tom, čo niekoľko dní chýbal, odišiel z tohto života od rodičov, oplakaný priateľmi (<sup>131</sup>). Keď som vám pripomínal tento smutný prípad, nik ani nepomyslel, že tohto roku nás môže zarmútiť podobná bolesť a že také niečo by sa mohlo tak skoro zopakovať s jedným z tých, ktorí ma počúvali. Áno, moji drahí, musím vás zarmútiť smutnou správou. Kosák smrti zožal včera život ďalšieho, jedného spomedzi vašich najčnostennejších spolužiakov, toho mladíka Dominika Savia.

---

129 Mt 25, 21.

130 Carlo Savio napísal 10. marca: «Veľadostojný pán. So slzami v očiach predstavujem týmto listom V. S. veľmi dôstojná, aby som Vám oznámil viac ako smutnú správu, ktorá sa týka môjho drahého synčeka Dominika vášho žiaka, ktorý ako čistá ľalia, ako Alojz Gonzaga odovzdal svoju dušu Pánovi večer 9. marca, po tom, čo prijal sväté sviatosti s pápežským požehnaním. Jeho choroba spočívala v tomto – zaľahol v stredu 4. marca a pod starostlivosťou pána doktora Cafassiho mu urobili desať púšťaní žilou a zatiaľ čo sme rozmýšľali aká by to bola choroba, ako píšem V. S. odišiel, ako som hore napísal s hlbokým kašľom. Nie je vhodné iné, ako referovať V. S. veľmi dôstojná priat' Vám prosperitu, som Váš pokorný služobník Carlo Savio» (ASC A4920112: lett. C. SAVIO – G. BOSCO, 10. marec 1857).

131 «Leone Cocchis študent druhého ročníka Rétoriky, mladík s peknými nádejami, zomrel 25. marca 2855 vo veku 15 rokov» (poznámka ins. ed. 1859).

Možno si pamätáte, ako ho v posledných dňoch, keď ešte navštevoval školu, mučil chorobný kašeľ, ktorý ma upozorňoval na ťažkú chorobu. Takže nikoho z nás neprekvapilo, keď sme počuli, že bol oslobodený od povinnosti chodiť do školy. Aby sa mu dostalo lepšej starostlivosti, lebo viackrát niektorým povedal, že sa blíži jeho koniec, na radu lekárov a oboch svojich predstavených vrátil sa do kruhu rodiny. Tu sa nemoc rýchlo stupňovala a iba po štyroch dňoch tejto choroby odovzdal svojho nevinného ducha Stvoriteľovi.

Včera som čítal list, ktorým zarmútený rodič oznamoval túto smutnú správu a stručne načrtol svätú smrť tohto anjela, to ma dojalo až k slzám. Nenašiel vhodnejšie slová na chválu svojho milovaného synčeka, ako nazvať ho druhým sv. Alojzom Gonzagom, či už svätosťou života, alebo blaženým zmierením sa so smrťou. Ubezpečujem vás, že ma veľmi bolí, že len tak krátko chodil ku mne do školy a že za taký krátky čas mi jeho chabé zdravie nedovoľovalo spoznať ho a pri takom veľkom počte žiakov viac sa o neho zaujímať. Preto nechám jeho predstavených, aby vám povedali, aká bola svätosť jeho citov, aký bol horlivý v pobožnostiach a úcte; nechám, aby vám jeho spolužiaci a priatelia, ktorí ho mali každodenne blízko a stretali sa s ním, povedali o jeho miernom správaní, o prísnosti v jeho príhovoroch; nechám jeho príbuzných, aby vám povedali, aká bola jeho poslušnosť, jeho rešpekt a jeho učenlivosť. A čo by som vám ešte mohol pripomenúť, čo by nebolo každému známe?! Iné nepoviem, iba to, že v škole sa vždy nechal ovládnuť pokojom, že sa snažil o usilovnosť a dôslednosť v plnení svojich povinností a o vytrvalú pozornosť na mojich hodinách, a že by som bol šťastný, keby si každý z vás predsavzal nasledovať tento svätý príklad.

Prv ako mu vek a štúdiá dovolovali navštevovať našu školu, keďže bol tri roky započítaný medzi tých, ktorí boli prijatí do Oratória sv. Františka Saleského, viac rás som počul od direktora tohto oratória, že Savio je jeden z najusilovnejších a najčnosťnejších mladíkov domu. Taký bol zapálený pre štúdium, že v prvých ročníkoch latinčiny rýchlo napredoval; takže moja túžba započítať ho medzi mojich žiakov aj očakávanie, že budem hrdý na jeho nadanie, boli veľké. Ešte skôr ako prišiel do školy, jeden z mojich žiakov vyhlásil, že je to súper, s ktorým by bolo pekné súťažiť nielen v štúdiu, ale aj v čnosti. Počas častých návštev oratória som podobne ako vy vnímal jeho príjemný výzor, postrehol som jeho nevinný pohľad, takže som si ho musel obľúbiť a obdivovať ho. V krásnych nádejach, ktoré som o ňom prechovával, ma vôbec nesklamal, keď začal v školskom roku navštevovať moju školu. Apelujem na vás, moji najmilší mladíci, ktorí ste boli svedkami jeho rozumnosti a usilovnosti nielen v čase, keď ma musel počúvať, ale aj vtedy, keď mnohí mladíci strácajú škrupule a nie sú poddajní a usilovní. Pýtam sa vás, ktorí ste boli jeho spolužiakmi nielen v škole, ale aj v bežnom živote, či ste ho niekedy videli robiť niečo, pri čom by zabudol na svoje povinnosti?

Predstavujem si, akoby som to teraz videl, jeho skromné vystupovanie, čo mu bolo zvlášť vlastné; ako prišiel do školy; ako si sadol na svoje miesto a celý čas, odvtedy ako vstúpil do školy, ďaleko od prázdnych rečí, ako majú vo zvyku mladí v jeho veku, opakoval si prednášky, písal si poznámky alebo čítal nejakú užitočnú knihu. A keď sa začalo vyučovanie, bol taký pozorný, že svojím anjelskom pohľadom priam visel na mojich perách!

Netreba sa čudovať, že napriek svojmu mladému veku a slabému zdraviu dosiahol obrovský pokrok, ktorý vyťažil vďaka svojmu nadaniu zo štúdií. Potvrďuje to značný počet mladých, väčšinou nadpriemerne nadaných, ktorí boli fyzicky chorí a choroba ich priviedla do hrobu. Hoci v ich prípade boli nevyhnutné časté absencie, takmer vždy sa v štúdiu držali na prvých priečkach vo svojej triede. Ale jedna vec zvlášť vzbudzovala moju pozornosť a priťahovala môj obdiv. Videl som, ako jeho mladučká myseľ demonštrovala jednotu s Bohom a oddanosť a vytrvalosť v modlitbách. Obvykle aj tie

menej ľahkovážne deti pre svoju prirodzenú živost' a roztržitosť, čo je výsledkom ich mladého veku, pre neschopnosť hlboko uvažovať málo dbajú na zmysel modlitieb, preto ich aj konajú menej nábožne. Mnohí sa modlia len jazykom a perami, nie srdcom. Keď sú teda deti roztržité pri modlitbách k Pánovi v tichu a pokoji kostolov alebo v samote vlastných izieb, pri každodenných modlitbách, vy, mladí, viete, ako ľahko sa toho dopustíte pri kratučkých modlitbách, ktoré sa zvyknú hovoriť na začiatku alebo na konci hodiny v škole. A práve pri týchto modlitbách som obdivoval horlivosť nášho Dominika v jeho nábožnosti a spojení svojej duše s Bohom. Koľkokrát som ho pozoroval, ako svoj pohľad upiera na nebo, ktoré sa čoskoro malo stať jeho domovom, aby tak usporiadal všetky svoje city a ponúkol ich Pánovi a jeho milostivej matke, plnosť citov, ktorá sa vyžaduje pri recitovaní modlitieb! A tieto city, milovaní mladíci, animovali jeho myšlienky pri plnení všetkých jeho povinností; posväcovali každý jeho skutok, každé jeho slovo; celý jeho život viedli k oslave Boha. Blahoslavení sú mladí, ktorí sa inšpirujú takýmito myšlienkami! Budú šťastní na tomto aj na druhom svete. A blahoslavení budú aj príbuzní, tí, ktorí ich vychovávajú, učitelia, ktorí ich učia, všetky osoby, ktorým záleží na ich dobre.

Milovaní mladíci, život je vzácny dar od Boha, je to prostriedok, prostredníctvom ktorého máme získavať zásluhy pre nebo. A to sa stane, ak všetko, čo budeme robiť, ponúkneme najvyššiemu Darcovi presne tak, ako to robil náš Dominik. Ale čo povieme o tom mladíkovi, ktorý si po celý život nespomenie na cieľ určený Bohom; ktorý si nenájde čas, aby porozmýšľal, ako svoje city odovzdať Stvoriteľovi; ktorý vo svojom srdci nikdy neuvoľní miesto žiadnej ašpirácii, aby ho povzniesla k Bohu? Okrem toho, čo povieme o tom mladíkovi, ktorý má odstup od podobných pocitov alebo ich zadúša a ubíja, ak sa k nemu priblížia a chcú vojsť do jeho srdca? Hm! Uvažujte o svätom živote a svätom konci vášho najdrahšieho spolužiaka, na závideniahodný osud, odkiaľ pramení nádej, že si užíva nebo; a tak opäť sa obraciam s myšlienkou na vás, skúmajte, čo vám ešte chýba, aby ste sa mu podobali, a akí by ste chceli byť, či sa nachádzate na tej istej úrovni ako on, keby ste sa mali ukázať pred tribunálom, kde Boh bude žiadať všetkých o presný výpočet každej, aj tej najľahšej chyby. Ak pri tomto porovnaní nachádzate veľký rozdiel, vezmite si z neho príklad, praktizujte kresťanské čnosti, disponujte svoju dušu, aby bola ako jeho, čistá pred Božím zrakom, aby pri náhlom povolaní, ktoré určite skôr či neskôr príde a každý z nás ho bude počuť, mohli sme odpovedať s radostnou tvárou, s úsmevom na perách, ako to urobil váš anjelský spolužiak.

Vypočujte si ešte jedno moje želanie, a tým zakončím tento môj príhovor: ak si všimnem, že moji žiaci sa evidentne zlepšia v správaní, ak odteraz budem vidieť, že sú dôslednejší pri plnení svojich povinností a viac si uvedomia dôležitosť ozajstnej nábožnosti, určite to bude výsledok svätého príkladu nášho Dominika a budem to vnímať ako milosť, ktorú tam hore sprostredkoval ako odmenu pre vás za to, že ste boli krátky čas jeho spolužiaci a ja jeho učiteľ.<sup>132</sup>

Takýmto spôsobom profesor don Picco vyjadril svojim žiakom hlboké a bolestné pocity, ktoré zakúšal pri oznámení smrti svojho drahého žiaka Dominika Savia.

---

132 Original textu dona Picca sa nezachoval.

## XXVII. kapitola

### Súperenie v čnostiach, aké mal Savio – Mnohí ho prosia o nebeské milosti a sú vyslyšaní – Všetkým na pamiatku

Ktokoľvek si prečíta to, čo sme napísali o mladíkovi Dominikovi Saviovi, nebude sa čudovať, že Boh ho obdaril špeciálnymi darmi, aby v ňom mnohorakým spôsobom zažiarili čnosti. Kým ešte žil, mnohí sa usilovali riadiť jeho radami, príkladmi a nasledovaním čností; mnohí boli pohnutí jeho žiarivým príkladom v správaní, svätosťou života či nevinnosťou mravov a zverovali sa do jeho modlitieb. A rozpráva sa, a nie málo, o milostiach získaných prostredníctvom modlitieb, ktoré mladý Savio prednášal Bohu ešte za pozemského života. Ale po smrti ešte väčšmi vzrástla dôvera a úcta k nemu.

Len čo sa k nám dostala správa o jeho smrti, mnohí spolužiaci ho vyhlasovali za svätého. Zhromaždili sa, aby recitovali litánie za zosnulých, ale niekoľkí namiesto toho, aby odpovedali: *ora pro eo*, teda *Svätá Mária, oroduj za odpočinutie jeho duše*, odpovedali: *ora pro nobis: Svätá Mária, oroduj za nás*. „To preto,“ hovorili, „že Savio je teraz oslávený v raji a už nepotrebuje naše modlitby.“

Iní zase doložili: „Ak Dominik Savio, ktorý viedol taký čistý a svätý život, nešiel priamo do raja, kto sa potom odváži povedať, že by tam mohol ísť?“ Rôzni jeho priatelia a spolužiaci, ktorí obdivovali jeho čnosti počas života, sa odteraz usilovali, aby bol ich vzorom v konaní dobra a začali sa mu zverovať ako nebeskému ochrancovi. Takmer každý deň vyrozprávali milosti, ktoré dostali alebo pre telo, alebo pre dušu. Videl som mladíka, ktorý trpel takou bolesťou zuba, že ho to privádzalo do zúrivosti. Keď sa zveril svojmu spolužiakovi Saviovi v krátkej modlitbe, bolesť sa razom utišila a až doteraz ňou už netrpel. Mnohí sa mu zverovali, aby boli oslobodení od horúčok, a boli vyslyšaní. Bol som svedkom jedného, ktorý stále dostával milosť oslobodenia od silnej horúčky<sup>(133)</sup>. Mám pod kontrolou mnohé svedectvá osôb, ktoré vypovedajú o nebeských milostiach od Boha na Saviov príhovor. A hoci charakter a autorita osôb, ktoré svedčia o týchto faktoch, je z každej stránky hodnoverná, vzhľadom na to, že ešte žijú, usudzujem, že nateraz je lepšie vynechať ich a uspokojiť sa s referovaním iba o jednej špeciálnej milosti, ktorú získal istý študent filozofie, Dominikov spolužiak zo školy. V roku 1858 postihli tohto mladíka ťažké zdravotné problémy. Jeho zdravie sa

---

133 «Úcta a dôvera k mladému Saviovi veľmi vzrástla odvtedy, keď jeden z Dominikových rodičov, ktorý je pripravený potvrdiť svoju výpoveď hocikde a v prítomnosti akejkoľvek osoby, vyrozprával zaujímavú historku. Predstavil to takto: „Strata tohto môjho synčeka,“ povedal, „bola príčinou môjho hlbokého zármutku, ktorý s túžbou vedieť, čo sa s ním stalo v druhom živote, ešte viac rástol. Boh ma chcel potešiť. Asi o mesiac od jeho smrti, v noci, keď som dlho nemohol zaspáť, zdalo sa mi, že vidím, ako sa otvoril strop v izbe, v ktorej som spal. A hľa, vo veľkom svetle sa zjavil Dominik s usmievavou a veselou tvárou, ale s majestátnym a impozantným vzhľadom. Pri tom prekvapujúcom predstavení som bol celý bez seba. „Dominik,“ vykrikoval som, „môj Dominik! Ako sa máš? Kde si? Už si v raji?“ – „Áno, otec,“ odpovedal, „skutočne som v raji!“ – „Oh,“ povedal som, „ak ti Boh preukázal takú priazeň, že môžeš byť šťastný v nebi, modli sa za svojich bratov a sestry, aby jedného dňa mohli prísť k tebe!“ – „Áno, áno, otec,“ odvetil, „budem prosieť Boha za nich, aby sem raz mohli prísť a aby sme sa spolu mohli radovať z nekonečného šťastia v nebi.“ – „Modli sa aj za nás,“ dodal som, „modli sa za tvoju matku, aby sme boli spasení a jedného dňa boli spolu v raji.“ – „Áno, áno, budem prosieť.“ Keď to dopovedal, zmizol a izba sa ponorila do tmy ako predtým.“ Otec potvrdil, že toto svedectvo je pravdivé, hovoril, že ani predtým, ani potom, ani keď bdel, ani keď spal, nebol potešený podobným zjavením» (poznámka ins. ed. 1859). Tu don Bosca prepracoval svedectvo, ktoré priniesol Michal Rua (porov. ASC A4920138: *Memorie su Domenico Savio*, ms. Rua, s.d., f1v).

tak zhoršilo, že musel prerušiť kurz filozofie a podrobiť sa mnohým kúram. Na konci roka však nemohol skladať skúšky, preto mu veľmi ležalo na srdci, aby sa mohol pripraviť na skúšky na sviatok Všetkých svätých, pretože takýmto spôsobom by neustratil ani jeden rok štúdia. No zdravotných problémov pribúdalo a jeho nádeje sa čoraz viac rozplývali. Jesenný čas strávil doma u rodičov, potom v spoločnosti priateľov a už sa mu zdalo, že zdravotne sa mu trochu uľavilo. Ale keď po návrate do Turína začal študovať, onedlho bolo jeho zdravie znovu a ešte viac podlomené.

„Blížili sa skúšky,“ tvrdil, „a moje zdravie sa nachádzalo v žalostnom stave. Bolesti žalúdka a hlavy mi vzali všetku nádej, že by som mohol urobiť túto vytúženú skúšku, ktorá bola pre mňa maximálne dôležitá. Oduševnený tým, čo som počul o mojom milovanom spolužiakovi Dominikovi, aj ja som sa mu chcel zveriť a obetoval som Bohu novú ctu tohto môjho kolegu. Medzi modlitbami, ktoré som si určil, bola aj táto: Drahý spolužiak, ty, ktorý si bol pre mňa, tvojho spolužiaka, najväčším potešením a šťastím viac ako jeden rok, ty, ktorý si sväto so mnou súperil o to, kto z nás viac vynikne v našej triede, ty vieš, ako veľmi potrebujem urobiť túto skúšku. Vypros mi teda, prosím ťa, od Pána trochu zdravia, aby som sa mohol pripraviť.“

Ešte nebol ukončený piaty deň novény keď sa moje zdravie tak preukázateľne a rýchlo zlepšilo, že som sa hneď mohol pustiť do učenia. Neobyčajne ľahko som sa naučil predpísané matérie a skúšku som zvládol veľmi dobre. Milosť však netrvala len v tú chvíľu, pretože momentálne je moje zdravie ustálené a teším sa z toho už viac ako rok. Uznávam, že je to milosť od Boha na príhovor tohto môjho spolužiaka, môjho dôverníka v živote, mojej pomoci a potešenia teraz, keď sa teší v nebeskej sláve. Už prešli viac ako dva mesiace od udelenia tejto milosti a mojou veľkou radosťou a výhodou je skutočnosť, že zdravie zostáva rovnaké.“<sup>134</sup>

Týmto faktom končím životopis mladíka Savia a rezervujem si tlač niektorých ďalších skutočností vo forme prílohy,<sup>135</sup> ak to bude na väčšiu Božiu slávu a pre dobro duší.

Teraz, priateľ čitateľ, keďže si bol taký láskavý a prečítal si si, čo bolo napísané o tomto čnostnom mladíkovi, chcem, aby si si z toho zobral ponaučenie, ktoré môže byť na osoh mne, tebe a všetkým tým, ktorí budú čítať túto knižočku; chcel by som, aby sme sa bez váhania usilovali napodobňovať mladého Savia v jeho čnostiach, ktoré sú kompaktné s našim životným stavom. Vo svojich biednych podmienkach mal najšťastnejší život, čnostný a nevinný, ktorý bol korunovaný svätou smrťou. Nasledujme ho v spôsobe života a budeme mať dvojité<sup>136</sup> závdavok byť mu podobní vo vzácnej smrti.

Ale nezabudnime nasledovať Savia v častom pristupovaní k sviatosti zmierenia, ktorá bola jeho stálou oporou pri praktizovaní čností, jeho bezpečnou sprievodkyňou, ktorá ho priviedla ku koncu takého slávneho života. Pristupujme často a s potrebnými dispozíciami k tomuto očistnému kúpeľu, aby sme viedli zdravý život; ale zakaždým, keď k nemu pristúpime, nezabudnime si uvedomiť predchádzajúce spovede a

---

134 Prechod, s úpravami jedného svedectva od Francesca Vaschettiho (ASC A4920141: lett. F. VASCHETTI – G. BOSCO [december 1857]). Narodil sa v Avigliane 16. októbra 1839 Pietrovi a Marii Caterine Allais, do oratória vstúpil v roku 1855, Vaschetti patrila medzi zakladateľov Družiny Nepoškvrnenej; klerickú obliečku prijal (8. septembra 1857) z rúk prefekta oratória dona Vittoria Alasonattiho; pripojil sa k Saleziánskej spoločnosti v roku 1859, ale nezložil sľuby; bol vysvätený za kňaza (19. septembra 1863), bol kaplánom a potom od augusta 1870 prepoštom a vidieckym vikárom vo Volpiane, kde zomrel 13. januára 1916 (porov. AAT, 12.12.3.; *Registrum clericorum 1808 – 1847*, rubr. V, 1857; AAT 12.3.14: *Registrum ordinationum 1848 – 1871*; *Calendarium liturgicum archidioecesis taurinensis... anno 1917*, Taurini, s.i., 1916, s. 111).

135 Do ed. <sup>2</sup>1860 bola pridaná príloha *Grazie ottenute da Dio ad intercessione di Savio Domenico*, s. 152 – 172 so siedmimi správami, ich počet v ed. <sup>3</sup>1861 stúpol na desať a tak to zostalo aj v nasledujúcich vydaniach.

136 ... *dvojité*: ins. ed. <sup>5</sup>1878, aby sa opravilo predchádzajúce: *nepochybnú*.

ubezpečme sa, že sme si ich dobre vykonali, ak postrehneme, že potrebujeme vyliečiť chyby, ktoré sa náhodou stali. Zdá sa mi, že toto je najbezpečnejší prostriedok, aby sme tieto dni prežili šťastne uprostred ťažkostí života, na konci ktorého sa budeme s pokojom blížiť k hodine smrti. A tak s vyjasnenou tvárou, s pokojom v srdci pôjdeme v ústrety nášmu Pánovi Ježišovi Kristovi, ktorý nás láskavo prijme, aby nás súdil podľa svojho veľkého milosrdenstva a priviedol nás – dúfam, že mňa aj teba, drahý čitateľ – z úzkostí života do blaženej večnosti, aby sme ho chválili a velebili na veky vekov. Amen.